

Scouting: verkennende impuls voor een diversere en gelijkere samenleving?

Internationalisme, diversiteit en gender in de Vlaamse katholieke
Scouts- en Gidsenbeweging (1955-1980)

Sander Van Isacker

Masterproef aangeboden binnen de opleiding
master in de geschiedenis

Promotor: prof. dr. Magaly Rodríguez García

Academiejaar 2017-2018

344 786 Tekens

Ik verklaar me akkoord met de *code of conduct* van de faculteit Letteren voor geloofwaardig auteurschap.

VOORWOORD

Bij het begin van mijn opleiding geschiedenis aan de KU Leuven Kulak viel in de lessen verscheidene keren het woord historische sensatie. Een begrip dat de Nederlandse historicus Johan Huizinga omschreef als een schoonheidservaring met een gevoel van direct en onmiddellijk contact met het verleden.¹ Het onderwerp van mijn masterproef is voor mij naast een historische sensatie ook wel een jeugdige sensatie: mijn interesses binnen en buiten mijn opleiding kon ik combineren in één onderwerp. Een dankbetuiging aan de vele mensen die mij hielpen bij het creëren van deze masterproef kan daarom zeker niet buiten beschouwing worden gelaten.

In de eerste plaats wil ik hierbij uitdrukkelijk mijn dank betuigen aan professor Rodriguez. Haar hulp tijdens de vele arbeidsintensieve weken, maar ook haar terechte en opbouwende feedback, was van primordiaal belang voor de inhoud en de opbouw van mijn masterproef. De goede opvolging liet het werk evolueren in een relevant en boeiend stuk.

Verder zou ik graag mijn ouders bedanken voor de blijvende interesse en steun. Voor het nalezen van verscheidene delen van de masterproef kon ik stevast op hun hulp rekenen. Bij mijn zoektocht naar interessant archiefmateriaal waren ook de wijze woorden van het personeel van het KADOC uitermate handig. Het documentatiecentrum, waar ik dit jaar ook mijn stage volgde, toonde een duidelijke interesse in het onderwerp.

Als laatste mag ook de toewijding van enkele vrijwilligers van Scouts en Gidsen Vlaanderen niet ontbreken in mijn bedanking. Ploeg diversiteit zwengelde mijn persoonlijke interesse van het onderwerp aan en verleende mij veelvuldig relevante info en brochures. Deze geëngageerde groep legde hierbij een onbetwistbaar maatschappelijk engagement aan de dag. Ook Bruno Grigis van het Scoutsarchief Malpertuis in Lede verleende mij nuttige inzichten over de lokale en nationale geschiedenis van de beweging. Hierbij reikte hij mij enkele historische standaardwerken aan die de masterproef in de goede richting stuurden. Ten slotte mag ook een dankwoord richting het Leuvense Scouts en Gidsen Museum niet ontbreken. De hulpvaardigheid van Mark Bullens zorgde ervoor dat enkele belangrijke hiaten in het bronnenmateriaal opgevuld geraakten.

Sander Van Isacker (Bedachtzame das)

9 augustus 2018, Leuven

¹ ANKERSMIT, F.R., *De historische ervaring*, Groningen, 1993, 11.

INHOUDSTAFEL

VOORWOORD	3
INHOUDSTAFEL	4
AFKORTINGEN EN BEGRIPPEN	6
INLEIDING	8
Historiografie van de Scoutsbeweging.....	11
Verantwoording van het onderzoek en vraagstelling	17
Bronnencorpus en methodiek van het onderzoek.....	20
Opbouw masterproef	23
DE JAREN ZESTIG ALS KANTEMOMENT:	
BEGRIPPENKADERS EN KERNIDEEËN	24
“Samen met anderen”: een seksuele revolutie in de maak?	25
“Grenzeloos groeien”: dekolonisatie en postkolonialisme	28
Diversiteit, gender en verandering: het gevaar van anachronismen	30
DE INTERNATIONALISERING VAN DE BEWEGING	
TOT DE JAREN ZESTIG (1907-1955)	32
Van Boy Scouts tot World Organization of the Scout Movement	35
Van Girl Guides tot World Association of Girl Guides and Girl Scouts.....	45
INTERNATIONALISME: UNIVERSELE ALLURE OF PAPIEREN ROMPSLOMP?	54
Nieuwe NSO's, nieuwe discussies: correspondentie met de WOSM en de ICCS	55
Vlaamse Scouts en hun internationaal engagement met ngo's en NSO's	62
DIVERSITEIT: OVER EXPO 58, CONGO EN “ONTWIKKELING”	69
“Beschaving” in Congo en ontwikkelingssamenwerking: in hetzelfde bedje ziek?.....	70
Visie en beleid voor de onafhankelijkheid van Congo	72
Visie en beleid na de onafhankelijkheid van Congo.....	75
De veranderende leefwereld van de Vlaamse Scouts en Gidsen.....	83
Een nieuwe inclusiegedachte voor kansarmen en migrantenjeugd: pedagogische vernieuwing?	85
Inclusie van mensen met een fysieke of verstandelijke beperking	91

GENDER: GUIDING FOR GIRLS AND SCOUTING FOR BOYS?	100
Evolutie naar gemengde groepen in Vlaanderen: gender als relatief begrip?	101
Keuken, kinderen en kerk? Meisjesgidsen in een masculiene wereld.....	111
 CONCLUSIE: MAATSCHAPPELIJKE RELEVANTIE EN DE STATUS QUO	124
 BIBLIOGRAFIE	130
Bronnen	130
Onuitgegeven bronnen.....	130
Uitgegeven (gedrukte) bronnen	132
Mondelinge bronnen	136
Wetenschappelijke literatuur en naslagwerken	136
Websites en audiovisueel materiaal.....	142
 SAMENVATTING	144

AFKORTINGEN EN BEGRIPPEN

GCB-KPB: Guides Catholiques de Belgique - Katholieke Padvindsters van België.

ICCS: International Catholic Conference of Scouting.

KMGB-GCB: Katholieke meisjesgidsen van België en de Guides Catholiques de Belgique. Beide organisaties ontwikkelden zich geleidelijk in autonome organisaties. De KMGB was voor Vlaamse katholieke Gidsen en de GCB voor Waalse katholieke Gidsen.

NSO: National Scout Organization. Elke organisatie/federatie die lid is van de Scouts is een NSO. Deze afkorting geldt niet voor WAGGGS leden (in deze masterproef wordt gemakshalve het begrip Gidsenorganisaties gebruikt).

Scouts en Gidsen Vlaanderen: nieuwe naam van het VVKSM sinds 2006.

Een tak: de benaming van een leeftijdsgroep binnenin een plaatselijke Scouts- of Gidsengroep.

Het verbond: algemene aanduiding voor de nationale leiding van de organisatie/federatie. Deze “hogere” leiding staat in voor het bestuur van de beweging.

Verbondsaalmoezenier: eindverantwoordelijke voor de christelijke geïnspireerde zingeving op verbondsniveau. Hij/zij is altijd lid van de ICCS.²

WAGGGS: World Association of Girl Guides and Girl Scouts. De naam van de internationale Gidsenbeweging sinds 1928.

WAISM: World Association of the International Scout Movement. De benaming van de internationale Scoutsorganisatie tot 1962.

WOSM: World Organization of the Scout Movement. De benaming van de internationale Scoutsorganisatie sinds 1962.

VVKM: Vlaams Verbond voor Katholieke Meisjesscouts (°1961).

² *Scouts en Gidsen Vlaanderen*, ‘Werner-Verbondsaalmoezenier’ (<https://www.scoutsengidsenvlaanderen.be/contact/werner-verbondsaalmoezenier>). Geraadpleegd 27 april 2018.

VVKMG: Vlaams Verbond der katholieke Meisjes-Gidsen.

VVKM-VVKS: De nieuwe naam van het verbond, nadat ze zich in 1973 samenvoegen in een gezamenlijke structuur.³

VVKS: Vlaams Verbond voor Katholieke Scouts (°1929).

VVKSM: Vlaams Verbond van Katholieke Scouts en Meisjesgidsen. Bestaat sinds 1982, wanneer het VVKM-VVKS statutair samengevoegd wordt.⁴

³ *Scouts en Gidsen Vlaanderen*, 'Geschiedenis' (<https://www.scoutsengidsenvlaanderen.be/over-ons/geschiedenis/1962-1987>). Geraadpleegd 31 mei 2018.

⁴ Ibid.

INLEIDING

“Bij de vierde activiteit moesten we ook een spel spelen, maar omdat het zo hard regende hebben we onder een afdak geschuild en wat gepraat met Amerikanen en Duitsers.”⁵ Wat verder lees ik: “Vandaag konden we gaan eten bij alle landen. Ik heb onder andere curryworst gegeten bij de Duitsers, pesto gegeten bij de Italianen en poffertjes bij de Nederlanders.”⁶

Toen ik in 2009 besliste om mee te gaan naar de Wereldjamboree in Zweden had ik nooit gedacht nu nog zo veel herinneringen te koesteren. Mijn dagboek, de souvenirs en vele jeugdherinneringen aan de zomer van 2011 brachten mij zoveel meer bij dan enkel de mensen die ik er leerde kennen. Als vijftienjarige verschillende nationaliteiten en culturen leren kennen, is iets helemaal anders dan wat je beleeft in je plaatselijke Scoutsgroep. De Wereldjamboree, georganiseerd door de internationale Scoutsbeweging, is een evenement dat al sinds de vroege geschiedenis van de Scouts in 1920 verschillende groepen bijeenbrengt. Georganiseerd om de vier jaar en telkens op een andere plaats, zijn de herinneringen van mij en de *memories* van een Britse Boy Scout een wereld van verschil, maar tegelijkertijd ook enorm gelijklopend. Vragen over hoe dit ontstond en waarom het evolueerde tot één van de grootste jeugdorganisaties ter wereld, doken meermaals in mijn gedachten op. Mensen van alle uithoeken van de wereld die het jeugdige en avontuurlijke in zich naar boven halen en dit alles op een kampgrond van enkele vierkante kilometers: wat maakte dit diverse kamp zo anders en hoe groeide dit doorheen de twintigste eeuw?

“Scouting should reflect the societies in which it exists and actively work to welcome all individuals without distinction. This diversity should not only be reflected in the membership, but also the methods and programmes used within the Movement.”⁷

De World Organization of the Scout Movement (WOSM) is duidelijk wanneer het zich uitdrukt over diversiteit en inclusie bij hun Scoutsleden. De WOSM, de internationale Scoutsbeweging, telt wereldwijd ongeveer 40 miljoen leden en telt zowel jongens als meisjes in hun rangen. Verspreid over de verschillende continenten is het één van de grootste educatieve organisaties ter wereld. Met de basisideeën van oprichter Robert Baden-Powell in het

⁵ Persoonlijk archief, SANDER VAN ISACKER, *Dagboek tijdens de Jamboree in Zweden*, fol. 29 juli 2011.

⁶ VAN ISACKER, *Dagboek tijdens de Jamboree in Zweden*, 4 augustus 2011.

⁷ *Scouts*, ‘Strategic Priorities’, (<https://www.scout.org/mission>). Geraadpleegd op 25 oktober 2017.

achterhoofd, probeert de Scouts kinderen en jongvolwassenen van diverse afkomst zichzelf te laten ontplooiën op een speelse en rechtvaardige manier. In de eerste plaats op individueel vlak, waarbij je jezelf kan leren kennen op een creatieve en verantwoordelijke manier: zelfontplooiing waarbij je je sterke en zwakke punten gaandeweg ontdekt. Daarnaast staat ook het groepsgebeuren centraal. Volgens Scouts en Gidsen Vlaanderen ligt hier hun grootste kracht: als Scoutsfederatie van België met de meeste leden wil het inzetten op “samen zijn” en samenwerken.⁸ Hierbij is het aanvaarden van medescouts enorm belangrijk: verschillende karakters, verschillende culturele achtergronden en diverse geaardheden zijn daarbij geen drempel. Als grootste Scoutsassociatie van België zet Scouts en Gidsen Vlaanderen duidelijk in op internationale samenwerking, diversiteit en gendergelijkheid.

Toch is de evolutie naar een breder gedragen beweging die de maatschappij weerspiegelt geen vanzelfsprekend gegeven. Drempels zijn alomtegenwoordig en vaak hebben ze een historische achtergrond die niet te ontkennen valt. Dit werk is dan ook geen masterproef die de Scoutsbeweging wil verheerlijken tot schoolvoorbeeld van hoe het moet. Dit werk is gemaakt als historicus en niet als lid van de Scouts. Enkele figuren in de internationale Scoutsbeweging zijn omstreden en hebben een connotatie die reminiscenties oproept aan het Europees kolonialisme uit de negentiende en twintigste eeuw. Dit verdedigen, negeren of omzeilen zou getuigen van tunnelvisie.

Dat de grootheid van de internationale Scoutsorganisatie (WOSM) nog steeds grote nationale verschillen herbergt, hoeft niet te verwonderen. Historisch was de internationale Scoutsorganisatie gebouwd op verschillen: het was enkel voor jongens bedoeld. Iets wat al snel zorgde voor een aparte structuur voor meisjes: de Gidsenbeweging. In essentie helemaal hetzelfde als Scouts, maar wegens maatschappelijke druk kreeg het toch een andere benaming. Alhoewel het merendeel van de groepen ondertussen gemengd is, bestaan er nog steeds aparte structuren voor niet-gemengde groepen.

Ook in de 21ste eeuw zijn er dus nog steeds grote nationale verschillen merkbaar. The Boy Scouts of America laat bijvoorbeeld nog maar sinds 2013 homoseksuele mensen toe in hun beweging. Twee jaar later hief het ook het verbod op voor leiders die zich outten als gay.⁹ Een heel ander verhaal is te zien in België: in 2001 stelden de vijf Scoutsfederaties in ons land

⁸ *Scouts en Gidsen Vlaanderen*, ‘Visie’ (<https://www.scoutsengidsenvlaanderen.be/over-ons/visie>), geraadpleegd op 15 november 2017.

⁹ HOSKINS, T., ‘Why do the Boy Scouts want to Include Girls?’, *The Atlantic*, (<https://www.theatlantic.com/politics/archive/2017/10/why-did-the-boy-scouts-decide-to-accept-girls/542769/>). Geraadpleegd op 25 december 2017.

gezamenlijk voor om homodiscriminatie in de Scouts te verbieden op Europees Scoutsniveau.¹⁰ De resolutie kwam er, twee jaar voor het eerste homohuwelijk in België. Dat het een enorme uitdaging is om alle landen op één rijtje te krijgen hoeft bijna geen verdere uitleg. Zowel de Verenigde Naties, de Europese beleidsinstellingen als de internationale Scouts- en Gidsenbeweging zijn organisaties die een enorm instellingenapparaat ter beschikking hebben om beleidsbeslissingen op internationaal vlak door te voeren, maar helaas soms zonder resultaat. Denkend aan deze grote uitdaging is het geen sinecure om gevoelige aspecten zoals seksualiteit, gender en diversiteit op de voorgrond te brengen. De evoluties doorheen de twintigste eeuw op vlak van seksualiteit, gender en diversiteit kennen een totale allesomvattende verandering in grote delen van de wereld, maar vaak is het nog steeds een taboe.

Tot dusver is historisch onderzoek naar internationalisme, diversiteit en gender beperkt in de Scoutsbeweging. Het is een feit dat er een toenemende bezorgdheid is naar jeugdwerk en sociale uitsluiting, vooral in de sociale wetenschappen en de sociale sector. Een engagement in dit onderwerp is echter nog gering in de historische discipline, iets wat er uiteraard voor zorgt dat deze masterproef het perfect uitgangspunt is om het hiaat in dit veld op te lossen. De Scoutsbeweging en jeugdbewegingen in het algemeen hebben in verschillende landen van de wereld een belangrijk maatschappelijk nut. Deze evoluties ontwikkelen zich vaak helemaal anders van land tot land, waardoor er verschillende ‘snelheden’ ontstaan. Deze masterproef spitst zich toe op de Vlaamse Scouts- en Gidsenbeweging. Het doel zal zijn om aan de hand van een duidelijk en logisch opgebouwd onderzoek een antwoord te geven op de onderzoeksvraag: in welke mate werden internationalisme, diversiteit en gender een belangrijk agendapunt voor de Vlaamse katholieke Scouts- en Gidsenbeweging?

Vooraleer dit onderzoek aan te vatten, is een duidelijke en verhelderende historiografie uiterst nuttig om de huidige debatten binnenin de beweging te begrijpen. In een tweede deel volgt de verantwoording en de vraagstelling van het onderzoek. Als laatste onderdeel zal het bronnencorpus en de methodiek centraal staan. Samenvattend is het belangrijk op te merken dat er een verschil in benaming is voor beide geslachten: de Scouts- en Gidsenbeweging. Vooraleer er gemengde groepen ontstonden, was de Scoutsbeweging bedoeld voor jongens en de Gidsenbeweging voor meisjes. Pas met het ontstaan van gemengde groepen is het gebruikelijker geworden om het begrip Scouts voor zowel jongens als meisjes te gebruiken.

¹⁰ ‘Belgische scouts laten discriminatie homo’s verbieden’, *De Standaard*, 2001 (https://www.standaard.be/cnt/dst2_0072001018). Geraadpleegd op 25 december 2017.

Historiografie van de Scoutsbeweging

De grondlegger van de Scoutsbeweging was de Britse luitenant Robert Baden-Powell, die van de Scoutsbeweging in het Verenigd Koninkrijk een echt succesverhaal maakte.¹¹ Bij het ontstaan van de Scoutsbeweging in 1907 was het in essentie dan ook niet de bedoeling om op internationaal vlak door te breken en uit te groeien tot een enorme organisatie.¹² Langzaam breidde de Scouts zich uit over de wereld, waardoor er tegenwoordig in bijna elk land ter wereld een Scoutsbeweging actief is.¹³ Elk land bewoog zich anders doorheen zijn eigen scoutsverleden. Dit zorgde ervoor dat de geschiedenis van de Scoutsbeweging erg uiteenlopend is. Het verschil tussen bijvoorbeeld de Scoutsbeweging in India en het Verenigd Koninkrijk is een vanzelfsprekendheid.

Toch zorgden uiteenlopende gebeurtenissen en evenementen ervoor dat er in 1920 een internationaal overkoepelend orgaan ontstond, dat alle nationale Scoutsbewegingen samenbracht.¹⁴ Deze internationalisering is een belangrijke gebeurtenis in de historiografie van de Scoutsbeweging. Het is dan ook één van de centrale thema's in deze historiografie. De internationalisering zorgde ervoor dat er geleidelijk een hecht gevoel van identiteit tussen Scouts naar voren kwam. Ook andere verschillende ideeën waaronder diversiteit konden nu stilaan gemakkelijker gecommuniceerd worden naar de nationale Scoutsbewegingen. Mijn masterproef spitst zich dus ook toe op de internationale en Vlaamse perceptie van diversiteit en gender in de organisatie.

De geschiedschrijving van de Scoutsbeweging is heel modern te noemen. De eerste wetenschappelijke werken over de Scoutsbeweging zijn te situeren rond het begin van de jaren tachtig. De historiografie is in te delen in twee delen. De eerste periode omspannt de periode van circa 1980 tot 2007, waarbij het ontstaan van de Scoutsbeweging centraal staat. De tweede periode (2007 tot heden) spitst zich veel meer toe op de internationalisering van de beweging tot ongeveer de jaren zestig. Werken die de tweede helft van de twintigste eeuw benaderen zijn zeldzaam. Enkele sporadische onderzoeken die deze periode behandelen, focussen op Scouts

¹¹ *Scouts en Gidsen Vlaanderen*, 'Geschiedenis: 1856-1920' (<https://www.scoutsengidsenvlaanderen.be/over-ons/geschiedenis>). Geraadpleegd op 27 december 2017.

¹² JOHNSTON, S., 'Courting public favour: the Boy Scout movement and the accident of internationalism (1907-29)', *Historical Research*, 88 (2015), 508.

¹³ *Scouts*, 'National Scout Organizations' (<https://www.scout.org/worldwide>). Geraadpleegd op 28 december 2017.

¹⁴ *Scouts*, 'Historical Highlights: 1850s-1930s' (<https://www.scout.org/historical-highlights>). Geraadpleegd op 28 december 2017.

voor meisjes (de Gidsenbeweging) en komen in de laatste paragraaf aan bod. Literatuur omtrent jongereneducatie, diversiteit en genderrollen vullen dat deel verder aan.

Tot 2007 bracht onderzoek naar de Scoutsbeweging vooral een uitgebreide analyse van de beginperiode naar voren.¹⁵ De periode van 1907 tot 1930 stond hier centraal. Spilfiguur in deze literatuur was Robert Baden-Powell, de oprichter van de Scoutsbeweging en luitenant in Zuid-Afrika. Een gecontesteerde figuur bij talloze historici en stof voor veel discussies. Het leven in de Scoutsbewegingen, bij de leden zelf, is minder belangrijk in de vroege historiografische traditie: de oprichter en de institutionele aspecten zijn de kern van het verhaal.

Enkele historici, waaronder Michael Rosenthal, zien de originele Scoutsbeweging als een plaats waar militaire training, naast die tot loyale en karaktervolle persoon, een belangrijk deel uitmaakt van de vorming.¹⁶ De interventie van Baden-Powell en de participatie in de Boerenoorlog (1899-1902) brachten hier belangrijke littekens aan het oppervlak. Baden-Powell was ervan overtuigd dat de militaire training beter kon op de Britse eilanden, dat staft Rosenthal in zijn werk *The character factory* (1986).¹⁷ Degeneratie door het stadsleven was slecht volgens Baden-Powell: de Scoutsbeweging moest dit verhelpen.¹⁸

Dit is ook een gedachte die breder onderzoek naar jeugdbewegingen naar voren bracht: De jeugdbewegingen die in het Interbellum in opmars waren, hadden een afkeer van “*moderne cultuur, met haar verlokkingen en grootstedse corruptie*,” volgens Tollebeek (2015).¹⁹ Hierbij stond het natuurleven en het gevoel met de natie centraal in de meeste katholieke jeugdbewegingen, zeker na de Eerste Wereldoorlog.²⁰ Ook Springhall (1971) was overtuigd dat Scouts een band had met Britse militaire ideeën. Hij gaat in mijn overtuiging nog een stap verder. Hij vindt het geen toeval dat er nieuwe militaire jongerenorganisaties ontstonden met de opkomst van een hernieuwd imperialisme in de tweede helft van de negentiende eeuw en de eerste helft van de twintigste eeuw.²¹

Deze visie over Robert Baden-Powell vinden vele historici en biografen simpel en niet representatief. Een opvallende stem in dit debat is Tim Jeal, een gerenommeerde biograaf en novellist die studeerde aan Oxford en vele boeken schreef over Victoriaanse bekenden.²² Jeal

¹⁵ JOHNSTON, ‘Courting public favour’, 509.

¹⁶ Ibid.

¹⁷ ROSENTHAL, M., *The character factory: Baden-Powell and the origins of the Boy Scout Movement*, New York, 1986, 3.

¹⁸ JOHNSTON, ‘Courting public favour’, 509.

¹⁹ TOLLEBEEK, J., *Metamorfozes van het Europees historisch besef: 1800-2000*, Brussel, 2015, 10.

²⁰ Ibid.

²¹ SPRINGHALL, J.O., ‘The Boy Scouts, Class and Militarism in Relation to British Youth Movements (1908–1930)’, *International Review of Social History*, 16 (1971), 127.

²² Faber & Faber, ‘Tim Jeal’ (<https://www.faber.co.uk/tutors/tim-jeal/>). Geraadpleegd op 14 november 2017.

en historici zoals Martin Dedman en Sam Pryke vinden dat het militaire aspect niet het huidige debat mag overheersen. Dit staat Scott Johnston in zijn artikel *Courting public favour* (2015), verschenen in *Historical Research*.²³ Jeal zijn toon is in vele aspecten gematigder en zorgde ervoor dat Robert Baden-Powell terug een positievere noot kreeg in de geschiedschrijving. Alhoewel de harde uitspattingen van Baden-Powell inderdaad moeilijk te negeren zijn, had het militaire aspect een minder belangrijke plaats in de *Boy Scouts*. Kortom wil Jeal aantonen dat de figuur van Baden-Powell enorm gekleurd en divers is. Om zijn argumenten te staven, kon hij gebruik maken van de uitgebreide brieven en private papers die Baden-Powell naliet.²⁴

Volgens Cushman, een reviewer voor *The Sewanee Review*, speculeert Jeal in zijn boek *The Boy-Man: The Life of Lord Baden-Powell* (1992) dat Baden-Powell misschien wel eens een verdrongen homoseksueel zou kunnen zijn.²⁵ Hij had heel intieme relaties met sommige goede vrienden en had een duidelijke visie omtrent masculiniteit. Ook Ian Buruma, Nederlandse sinoloog en japanoloog is duidelijk tegen de harde visie die Rosenthal presenteert in zijn boek *The character factory*. Bij een review van het boek van Tim Jeal (1990) noemt hij Rosenthal het voorbeeld van een “linkse en progressieve poging” om de mythe van Robert Baden-Powell te ontcrachten.²⁶ De persoon van Baden-Powell en zijn militarisme lijken onbelangrijk, maar dit is het zeker niet. Het debat omtrent de oprichter van de Scoutsbeweging is opmerkelijk te noemen, vooral omdat het enorm centraal staat in de historiografie van de Scoutsbeweging. De onderzoeken zijn hier zeker onder de noemer “history from above” te plaatsen: grote beleidsveranderingen en grote namen in de beweging zijn talrijk onderzocht. Het gewone (diverse) volk, de gewone leden en de potentiële leden staan niet centraal. Debatten over diversiteit in de historiografie van de beweging zijn dan ook vrijwel onbestaande in de twintigste eeuw.

Volgens de Canadese historicus Scott Johnston kwam rond het 100-jarige jubileum van de Scoutsbeweging (2007) een ommekeer in de historiografische traditie.²⁷ Johnston, doctoraatsstudent aan de McMaster University, heeft inderdaad gelijk wanneer je de wetenschappelijke lectuur vergelijkt voor en na 2007. De wereldwijde viering die omvangrijk

²³ JOHNSTON, ‘Courting public favour’, 509.

²⁴ CUSHMAN, D.J., ‘Being Prepared: The Boy-Man, review of *The Life of Lord Baden-Powell* by Tim Jeal’, *The Sewanee Review*, 100 (1992), IX-XII.

²⁵ *Ibid*, XI.

²⁶ ROSENTHAL, M., & BURUMA, I., ‘A Bad Scout? Michael Rosenthal and reply by Ian Buruma’, *The New York Times Book Review*, 27 (1990).

²⁷ JOHNSTON, ‘Courting public favour’, 510.

in de media te zien was, bracht een duidelijker internationaal karakter naar voren dat een impact had op de historiografische traditie. Na de Eerste Wereldoorlog is er een snelle ommekeer van een Brits imperiaal nationalistisch discours naar een internationale agenda.²⁸ Het resultaat van dit schisma zorgde voor een duidelijke verdeeldheid in het historiografische debat over hoe de evolutie tot een internationale beweging gebeurde. Het was een feit dat het einde van de Wereldoorlog een grote gedachtenwissel in gang zette, die de Scoutsbeweging in al zijn facetten zou veranderen. Er ontstond het idee om de Scouts verder te verspreiden dan de Britse eilanden. Opnieuw stof voor een historiografisch debat.

Eenzijds spitsen vele contemporaine onderzoekers zich vooral toe op “het bredere kader”, met name de kolonies en dominions van het Britse Rijk. Historica Tammy Proctor (2011) staat dat inwoners van de Indische kroonkolonie ook geleidelijk deel konden uitmaken van de Scoutsbeweging, weliswaar in aparte groepen.²⁹ Internationalisering gebeurde onbewust, uit een gegeven van Brits imperialisme. “*South African society also exposed the organizations’ inability to move beyond racial prejudice and gendered visions of race*”, verkondigt Proctor.³⁰ Gender en diversiteit spelen hier voor het eerst een duidelijke rol in de Scoutsbeweging. Timoty Parsons (2004), die zich ook aan deze zijde van het debat bevindt, bewijst dat het verbreden van de Scoutsbeweging ook bedoeld was om de Afrikaanse en Indische jeugd in de Britse kolonies in het gareel te houden.³¹ Tot dezelfde trends komt ook Kristine Alexander (2009) bij de Gidsenbeweging.³²

Aan de andere kant staat de reeds besproken historicus Scott Johnston (2015). Zijn invalshoek baseert zich op organisatorische documenten van de Scoutsbeweging in het Verenigd Koninkrijk. Hij wil vooral de interne beslissingen van de beweging blootleggen. Volgens hem gebeurde het internationalisme accidenteel: “*It was a complex and inconsistent transition, and the result of unintentional circumstances.*”³³ Verschillende bedreigingen speelden hier een belangrijke rol in. De twee grootste gevaren waren de verscheidene Britse kadettenscholen die soldaten trainden en Sir Francis Vane.³⁴ Vane was Scoutscommissaris in Londen en kon zich niet steeds vinden in de militaire sfeer die rond de Scouts hing. Als

²⁸ Ibid, 508.

²⁹ PROCTOR, M.T., ‘A Separate Path: Scouting and Guiding in Interwar South Africa’, *Comparative Studies in Society and History*, 42 (2000), 613.

³⁰ Ibid, 605.

³¹ JOHNSTON, ‘Courting public favour’, 510.

³² ALEXANDER, K., ‘The Girl Guide Movement and Imperial Internationalism during the 1920s and 1930s’, *Journal of the History of Childhood and Youth*, 2 (2009), 52.

³³ JOHNSTON, ‘Courting public favour’, 508.

³⁴ Ibid, 512.

vastberaden pacifist stelde hij enkele hervormingen voor, maar de Boy Scouts onder leiding van Baden-Powell leek dit niet te appreciëren. Vane splitste zich af van de originele Scoutsbeweging om een nieuwe pacifistische en internationalere Scoutsbeweging op te richten.³⁵ Het was aanvankelijk een groot succes, maar financiële problemen zorgden voor hun failliet. Door het korte succes van de pacifistische turn zag Baden-Powell dat het anders moest: het militaire sfeertje paste niet meer in de context van het interbellum.

Er bestaat geen enkel academisch standaardwerk dat over de volledige Belgische Scouts- en Gidsenbeweging gaat. Dit komt vooral door de grote diversiteit van federaties in België, waarover later meer. Bepaalde federaties sluiten duidelijk hun archief af en soms is het hierdoor maar gedeeltelijk raadpleegbaar of ontsloten. Dit zorgt ervoor dat onderzoek door historisch geschoold academisch personeel beperkt blijft. Dat academici soms meerdere keren moeten aandringen om het archief te kunnen raadplegen, kon ook ik ondervinden. De Vlaamse Scouts- en Gidsenbeweging publiceerde recentelijk wel het werk *En Sterren staan al teder: 100 jaar Scouts en Gidsen Vlaanderen (2010)*. De auteur van het goed en duidelijk geschreven werk is Katrien Verreyken, een taal- en letterkundige die docent is aan de Universiteit Antwerpen.³⁶ Met hulp van de Scouts en toegang tot interne documenten, kon ze een goede schets maken van de Scouts- en Gidsenbeweging.³⁷ Toch ontbreekt vaak een kritische kijk op het bronnenmateriaal, de literatuur en de maatschappij. In een hoofdstuk over racisme en Baden-Powell sluit ze af met, “*tja, als je Baden-Powells boeken leest, valt vooral op dat hij altijd heel open voor zijn mening uitkwam.*”³⁸ Een argument dat vooral de mening van de schrijver over Baden-Powells racisme laat doorschijnen en niet het debat in de historiografische tradities. Soms komt de argumentatie van de schrijfster en de visie van Scouts en Gidsen Vlaanderen te vaak naar voren. Dit is een element dat zeker niet mag doorschijnen bij het gebruik van dit boek in deze masterproef.

Een uitzondering is de recent geschreven doctoraatsverhandeling van Werner Fierens, de huidige verbondsalmoezenier van Scouts en Gidsen Vlaanderen. *Authentiek en verbonden: hoe Scouts en Gidsen Vlaanderen zingeving beleven (2015)* slaat een volledig andere toon aan dan Verreyken. Alhoewel het geen historisch werk is, en de nadruk vooral ligt op het kwalitatief onderzoek bij de leiding en leden, beschikt het toch over een uitgebreide historische achtergrond

³⁵ Ibid, 513.

³⁶ VERREYKEN, K., *En sterren staan al teder: 100 jaar Scouts en Gidsen Vlaanderen*, Gent, 2010.

³⁷ Ibid, 7.

³⁸ Ibid, 25.

van de beweging.³⁹ In de historische schets staat vooral de rol van religie en zingeving centraal. Het werk gaat over de Scouts en Gidsen in Vlaanderen, maar qua voorgeschiedenis krijgt de Gidsenbeweging heel weinig plaats in het werk. In de historische schets van België zijn er amper zes verwijzingen naar de Gidsen in hun aparte structuur, opmerkelijk bij een schets van tien pagina's. Ook bij Verreyken blijkt de Gidsenbeweging ondermaats geschetst. De discrepantie tussen beide bewegingen is enorm groot. Het lijkt alsof er een geslachtsbias is in de historiografie van de Vlaamse Scouts- en Gidsenbeweging. Het enige uitgebreide werk over de Vlaamse katholieke Gidsenbeweging is dat van Katrien Caignie, geschreven in 1995, waarin ze een uitgebreide schets maakt van de Vlaamse katholieke Gidsenbeweging.⁴⁰ Hierbij gebruikt ze bijna uitsluitend bronnenmateriaal van de Gidsen en gaat ze verder in op de institutionele verandering van de federatie.

Als er boeken zijn over gender, dan situeren deze zich vooral in de eenentwintigste eeuw. Literatuur over diversiteit en genderissues specifiek gelinkt aan de Scouts is echter wel beperkt. Beide begrippen hebben een duidelijke plaats in de moderne Scouts- en Gidsenbeweging, maar niet meteen in de historiografische traditie van de Scoutsbeweging. Vaak krijgen ze korte aandacht of vermeldingen als het over internationalisme gaat. Momenteel is er een grondige inhaalbeweging bezig inzake literatuur over de Gidsenbeweging. De voorgenoemde Tammy Proctor schreef een uitgebreid boek over de volledige Gidsenbeweging. Haar boek, *Scouting for Girls: A Century of Girl Guides and Girl Scouts* (2009), belicht hierin de volledige ontwikkeling van de Gidsenbeweging (Scouts voor meisjes). Haar bronnenmateriaal is enorm uitgebreid en internationaal gekleurd. Ze gebruikte zowel lokale kranten, handboeken als nieuwsbrieven, maar ook privaat archiefmateriaal en persoonlijke correspondentie.⁴¹ Het behandelt gevoelige onderwerpen zoals ras, seksualiteit, religie en etniciteit in een uitgebreid hoofdstuk.⁴² Een goede aanvulling is ook het artikel van Barbara Arneil (2010) dat aspecten zoals het groeiende internationalisme, diversiteit en gender verder uitdiept.⁴³ Het grootste nadeel aan dit artikel is de andere context van de studie. De focus ligt op de Verenigde Staten,

³⁹ FIERENS, W., *Authentiek en verbonden: hoe Scouts en Gidsen Vlaanderen zingeving beleven*, onuitgegeven doctoraatsverhandeling, Radboud University Nijmegen, faculteit der filosofie, theologie en religiewetenschappen, 2015, 63.

⁴⁰ CAIGNIE, K., *De Vlaamse katholieke Gidsenbeweging (1939-1973)*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Katholieke Universiteit Leuven, departement Geschiedenis, 1995.

⁴¹ MILLER, S.A., 'Scouting for Girls: A Century of Girl Guides and Girl Scouts. By Tammy M. Proctor', *Journal of Social History*, 45 (2011), 541.

⁴² PROCTOR, *Scouting for Girls: A Century of Girl Guides and Girl Scouts*, 51.

⁴³ ARNEIL, B., 'Gender, Diversity, and Organizational Change: The Boy Scouts vs. Girl Scouts of America', *Perspectives on Politics*, 8 (2010), 53.

waar de Scoutsbewegingen een heel andere structuur hebben dan in België. De Scoutsbewegingen zijn exclusiever en hebben er een conservatiever karakter. Ook het onderscheid tussen Boy Scouts en Girl Scouts is opvallend in de VS. Gemengde Scoutsgroepen zijn er beperkt, terwijl dit in Europa bijna standaard het geval is.

Toch is er een beginnende impuls om internationalisme, diversiteit en gender op de agenda te plaatsen, iets waar deze masterproef ook duidelijk een bijdrage wil aan leveren. Voor uitgebreidere theoretische lectuur over internationalisme, diversiteit en gender in België is een bredere focus nodig. Dit hiaat is bijgevolg ideaal om er een masterproef over te schrijven. Vraagstukken over diversiteit en gender zijn in mijn werk dus ook op het niveau van jeugdorganisaties en jeugd onderzocht. *The Crisis of Multiculturalism in Europe: A History* (2017), geschreven door Rita Chin, is zo'n monografie die de hedendaagse debatten over multiculturalisme en diversiteit in één boek samenbrengt.⁴⁴ Ze probeert in haar recent gepubliceerd boek een uitgebreid beeld te brengen van de vooroordelen die er sinds het einde van de Tweede Wereldoorlog leven in het publieke debat.⁴⁵ *Sex, Gender and the Sacred: Reconfiguring Religion in Gender History* (2014) samengebundeld door Joanna de Groot en Sue Morgan is één van de standaardwerken voor het gendervraagstuk. Beginnend met een uitgebreide inleiding is het een boek dat verder reikt dan de eurocentrische geschiedschrijving.⁴⁶

Verantwoording van het onderzoek en vraagstelling

De huidige lectuur en de historiografische tradities zijn duidelijk onderbelicht bij onderzoek naar diversiteit en gender in de beweging. Het internationale aspect van de Scoutsbeweging daarentegen ligt anders en staat steeds meer centraal in de historiografische discussies. Hier is er een kleine wending te bemerken na het honderdjarige jubileum van de Scouts in 2007. Een internationale koers in de historiografische traditie lijkt hierbij bijna onvermijdelijk. De toegenomen globalisering, de technologische veranderingen en de steeds belangrijker wordende plaats van educatie in de jeugdbeweging zorgt voor een wending naar het universele karakter van de organisatie. Andersom lijkt verder onderzoek naar regionale en lokale

⁴⁴ Princeton University press, 'The Crisis of Multiculturalism in Europe: A History' (<https://press.princeton.edu/titles/10965.html>). Geraadpleegd op 28 november 2017.

⁴⁵ CHIN, R., *The Crisis of Multiculturalism in Europe: A History*, Princeton & Woodstock, 2017, IX.

⁴⁶ DE GROOT, J. & MORGAN, S., *Sex, Gender and the Sacred: Reconfiguring Religion in Gender History*, Hoboken, 2014.

Scoutsbewegingen niet per se uitgesloten. De hoeveelheid amateuristisch onderzoek naar de Scoutsbeweging toont dat er een grote interesse is in het onderwerp. Vele Belgische scoutsgroepen bezitten een klein archief, hebben vaak oud-leden die opzoekingswerk verrichten of vieren jubileums die telkens de geschiedenis belichten van de plaatselijke Scoutsgroep. Dat geschiedenis vaak gepopulariseerd wordt door mensen zonder academische achtergrond hoeft dan ook niet te verwonderen. Collecties en hobby's zijn aspecten in het leven van mensen die verschillende generaties verbinden met elkaar.⁴⁷

De toenemende internationale kijk en de stevige lokale en regionale (publiek)historische inbedding van Scouts -en Gidsengeschiedenis op Belgische bodem, zorgt voor vele mogelijkheden. Diversiteit en gender zijn belangrijke onderwerpen in de internationalisering van de beweging, maar de historische waarde ervan lijkt in de historiografie van de beweging enorm onderbelicht, zeker in België. “*Although historians have studied youth organizations in the past, no one has examined these organizations from the bottom*”, staaft historica Tammy Proctor.⁴⁸ Zoals verteld is mijn onderwerp, of eerder een tekort ervan, ideaal om een masterproef over internationalisme, diversiteit en gender te schrijven. Hierbij gaat de masterproef niet aan de slag met de persoonlijke ervaringen van leden en leiding, maar wel met het archiefmateriaal en het tijdschriftenarsenaal dat de Vlaamse Scouts- en Gidsenbeweging heeft nagelaten. Er komt wel een nadruk op de “bottom”, maar dan vooral vanuit de visie van het verbond: de hogere leiding die instond voor de organisatie van de bewegingen. Om dit onderwerp tot zijn volste recht te laten komen en omdat onderzoek naar internationalisme, diversiteit en gender in België ontbreekt, zal de Vlaamse casus dus vanuit een top-down perspectief benaderd worden.

De keuze voor de Vlaamse katholieke Scouts- en Gidsenbeweging en niet de Belgische Scouts- en Gidsenbeweging is niet arbitrair, maar een weloverwogen keuze die in het volgende deel zijn verantwoording krijgt. Toch wil dit niet zeggen dat het onderzoek enkel van toepassing zal zijn op onze regio, integendeel. Op basis van een kwalitatief bronnenonderzoek zal diversiteit en gender in de internationale Scoutsbeweging ook duidelijk in beeld staan: een onderzoek over de Vlaamse Scoutsbeweging heeft dan ook nood aan meerdere invalshoeken en perspectieven. Qua plaats zal dus hoofdzakelijk Vlaanderen en met uitbreiding de Westerse invloedssfeer centraal staan.

⁴⁷ ROSENZWEIG, R. & THELEN, D., ‘The presence of the past’, H. KEAN & P. MARTIN red., *The public history reader*, Londen & New York, 2013, 36.

⁴⁸ PROCTOR, M.T., *On my honour: Guides and Scouts in Interwar Britain*, Philadelphia, 2002, 3.

Zoals de historiografie al blootlegde, is het onbetwistbaar dat de Scoutsbeweging gebouwd is op een sterke Angelsaksische traditie, die zich later ontplooidde in de naoorlogse groei van internationale organisaties. De centraliteit van het Westen is dus niet ingegeven vanuit een halsstarrige kijk die de niet-Europese traditie wil ontwijken: het is gewoon een feit dat de ontwikkeling van de Westerse Scoutsbeweging ontstond in het Verenigd Koninkrijk. Toch zal het kolonialisme van de verschillende Westerse staten en België vaak aan bod komen.

Culturele diversiteit en Scouts kennen een lange interactie met elkaar. Het eerste boek van Baden-Powell stond bol van verwijzingen naar andere culturen en verschillende exotische uitheemse gewoontes. De sterke interactie tussen het Westen en zijn (ex-)kolonies is opvallend. Dit negeren zou onrealistisch en ahistorisch zijn. De historiografie toont dat de internationalisering van de beweging vooral na de Tweede Wereldoorlog in een stroomversnelling geraakte: de buitenlandse interacties nemen toe en de beweging ontwikkelt zich tot een volwaardige internationale organisatie. In deze masterproef staat de periode 1955-1980 centraal: de ene grens toont het begin van grote maatschappelijke veranderingen in de Vlaamse Scoutsbeweging aan, terwijl de andere grens eerder arbitrair is gekozen om het onderzoek niet te uitgebreid te maken.

Zoals aangehaald in de inleiding zijn er enorme nationale verschillen in de Scoutsbeweging. Het vorige hoofdstuk maakte duidelijk dat uiteenlopende maatschappelijke veranderingen in de tweede helft van de twintigste eeuw invloed hebben gehad op de Scoutsbeweging. Met de onderzochte literatuur van de historiografie in gedachten, blijkt deze invloed vaak ook omgekeerd te zijn: de Scoutsbeweging die impulsen gaf om verschillende maatschappelijke projecten te behartigen. Thema's zoals seksualiteit en diversiteit blijken in die hoedanigheid soms vaker bespreekbaar in de Scouts of in andere jeugdbewegingen.

De onderzoeksvraag wil over deze veelzijdige thema's en de historische evoluties, een antwoord proberen te geven voor de Vlaamse Scouts: in welke mate werden internationalisme, diversiteit en gender een belangrijk agendapunt voor de Vlaamse Scouts- en Gidsenbeweging (1955-1980)? Met andere woorden: wat stimuleerde de Vlaamse Scouts om hun visie over internationalisme, diversiteit en gendergelijkheid aan te passen? Misschien was dit te wijten aan maatschappelijke ontwikkelingen en veranderingen ingegeven door nationale en internationale gebeurtenissen. Anders kan het ook zijn dat de Vlaamse Scouts deze maatschappelijke ontwikkeling zelf vormgaven en stimuleerden. Hier geeft de Vlaamse Scouts- en Gidsenbeweging zelf de aanzet tot engagement en stuurt het nationale en internationale overheden of organisaties aan om zich aan te passen. Het doel is dan ook om deze vraag

uitgebreid te beargumenteren aan de hand van een interdisciplinair en divers bronnencorpus, gestoeld op een duidelijke methode. Vooraleer de methodiek te illustreren, moet een expliciet beeld van beschikbaar en nuttig bronnenmateriaal het onderzoekspotentieel aantonen.

Bronnencorpus en methodiek van het onderzoek

De beschikbaarheid en raadpleegbaarheid van bronnenmateriaal, in vergelijking met deze van (academische) werken, is opvallend veelzijdiger. Dit heeft vooral te maken met de massa aan kleine archieven van plaatselijke Scoutsgroepen, zowel in binnen- als buitenland. De masterproef zal bijna uitsluitend bestaan uit bronnenmateriaal afkomstig uit Vlaanderen. Om de plaats en het belang van alle Scoutsarchieven in ons land te begrijpen is in eerste instantie een voorkennis van de Belgische organisatie van Scouts noodzakelijk.

In totaal zijn er vijf Scoutsfederaties in ons land, verdeeld door religieuze en communautaire breuklijnen.⁴⁹ De ene heeft een katholieke basis met Vlaamse oorsprong, een andere federatie is dan weer pluralistisch en werft hun leden in Wallonië. Het komt er in essentie op neer dat een volledig nationaal beeld van de Belgische Scouts een intensief en veelzijdig onderzoek in vijf verschillende archieven van vijf uiteenlopende Scoutsfederaties zou betekenen. Dit is uiteraard onbegonnen werk: enkel de beste en nuttigste bronnen zullen deel uitmaken van het onderzoek. Bovendien is veel van hun archiefmateriaal niet samengebracht op één plaats, is het grootste deel onbelangrijk voor mijn onderzoek of is archiefmateriaal simpelweg niet ontsloten. Toch hebben enkele Scoutsfederaties aandachtig stilgestaan bij de ontsluiting en bewaring van hun archief. Om het onderzoek niet te ver te laten drijven, zal uitsluitend het bronnenmateriaal van Scouts en Gidsen Vlaanderen gebruikt worden: de opvolger van alle Vlaamse katholieke Scouts- en Gidsenverbonden. De keuze voor de Vlaamse en katholieke Scouts- en Gidsenbeweging is vooral te danken aan de grootte, de impact, de toegankelijkheid (van bronnen) en de uitgebreide connecties van de federatie. Dat dit geen ideologische keuze is staat vast.

Het KADOC in Leuven heeft zo een uitgebreide collectie bronnenmateriaal gekregen van Scouts en Gidsen Vlaanderen, de grootste Scoutsfederatie van Vlaanderen en België. Het archief is elf strekkende meter lang en bestaat uit belangrijke brieven, beleidsnota's en

⁴⁹ *Scouts*, 'National Scout organizations' (<https://www.scout.org/worldwide>). Geraadpleegd op 25 januari 2018.

verslagen. Dit materiaal beslaat de periode tussen 1916 en 1974 en is hierdoor uitermate handig voor mijn masterproef.⁵⁰ Een ander deel binnen de collectie, die de periode na 1974 beslaat, is de uitgebreide tijdschriftencollectie. Documentatiemateriaal over Scouting uit de vroege periode van de beweging is over het algemeen beperkt. Dit stelt ook Patricia Quaghebeur vast, expert van de leeszaal in het KADOC.⁵¹ Veel van het oude materiaal van voor 1920 is hierbij verwaarloosd geweest, waardoor het niet in een erkend archief is terechtgekomen.

Bronnenmateriaal dat handelt over de twee internationale Scoutsbewegingen is vooral digitaal raadpleegbaar. De WOSM heeft alle resoluties, genomen in hun belangrijkste wetgevend bestuursorgaan, raadpleegbaar gezet op hun site.⁵² Dit maakt het mogelijk om veranderingen in Vlaanderen in een internationaal perspectief te plaatsen. Ook de publicaties en uitgaves van de oprichter Robert Baden-Powell zijn praktisch. Een bronnencompendium samengesteld door Robert Sica, die de visie van Baden-Powell over vrede, internationalisering en de waarden van de Scouts behandelt, kan ons de basislijn van de originele Scoutsbeweging aanreiken.⁵³

Daarnaast zijn ook historische krantenartikelen en historische publicaties van belang. Extra context, data of informatie kwam van het Scouts en Gidsen museum te Leuven en het Scoutsarchief Malpertuis te Lede (Oost-Vlaanderen). Vooral de beleidsbeslissingen contextualiseren in een breed maatschappelijk kader is het doel. Hier zal dus niet de perceptie van de publieke opinie centraal staan. Voor enkele krantenartikelen komen de online raadpleegbare Belgische databanken GoPress en BelgicaPress goed van pas.

Voor de masterproef is ook een doordachte en beredeneerde methodologie nodig. Methodologisch steunt het onderzoek op een kwalitatieve analyse van het bronnenmateriaal. De bedoeling zal zijn om de visie over internationalisme, diversiteit en gender te reconstrueren aan de hand van bronnen die vooral handelen over Vlaanderen, maar ook over de internationale Scoutsbewegingen. In de bronnen komen vooral de kijk van de hogere leiding aan bod, de individuen die instaan voor het bestuur van de Vlaamse katholieke verbonden. Ook de leiding van de beweging komt soms aan het woord.

⁵⁰ *Scouts en Gidsen Vlaanderen*, 'Archief' (<https://www.scoutsengidsenvlaanderen.be/over-ons/archief/archief>). Geraadpleegd op 25 december 2017.

⁵¹ QUAGHEBEUR, P., informeel gesprek, 17 oktober 2017.

⁵² *World Scout Conference Resolutions: 1920 – 2017* (World Organization of the Scout Movement), online raadpleegbaar, 2017.

⁵³ BADEN-POWELL, R., *A Baden-Powell Compendium: playing the game*, M. SICA ed., Basingstoke & Oxford, 2007.

Over & Weer, het tijdschrift dat Scouts en Gidsen Vlaanderen aan zijn leiding verdeelt en publiceert, zal hierbij ongetwijfeld een handige bron zijn. De periode van 1974 tot nu is volledig terug te vinden in het KADOC.⁵⁴ De relevantie van dit materiaal is aanzienlijk veelzijdig. In de eerste plaats zijn de tijdschriften het medium bij uitstek om te communiceren naar de leiding en leden over veranderingen, belangrijke (internationale) gebeurtenissen en het beleid van de Scouts. Daarnaast zijn de bronnen duidelijk qua opbouw en schrijfstijl en dit door de jaren heen. Toch gebeurt de selectie van de belangrijke tijdschriften niet arbitrair. Om de tijdschriften van invloedrijke momenten en gebeurtenissen uit de Vlaamse Scouts- en Gidsenbeweging te ontleden, komt de literatuurstudie van pas. Ook de Vlaamse bladen voor de leden van de verscheidene scoutstakken zijn fundamenteel: qua kijk, visie en aanpak willen ze de kinderen en jongeren een verscheidenheid aan waarden, normen en levenslessen meegeven. De uitgaves van ledenbladen zoals Kompas en Tabasco blijven goede weergaves van hoe het verbond de leden wilde vormen. De kleuring en bias ontleden is hier duidelijk en snel te zien. Voor 1974 zijn kleinere en minder populaire scoutstijdschriften raadpleegbaar: zeker de tijdschriftjes van de beginnende Gidsenbeweging zijn hierbij handig.

Ook de verslagen en beleidsberichten van de Vlaamse katholieke Scouts- en Gidsenbeweging zijn fundamenteel. Opgesteld vanuit de Vlaamse Scoutsbesturen, vertelt het vaak uitgebreid over de onderwerpen die in de masterproef centraal staan. De beleidsbeslissingen en de reacties van verschillende actoren komen zo duidelijk aan bod. De Vlaamse katholieke Scouts had bijvoorbeeld nauwe banden met de Boy Scouts of America en enkele andere nationale Scoutsbewegingen. Dit kan aantonen dat de Vlaamse katholieke Scoutsbeweging op bepaalde momenten heel open stond voor internationale uitwisseling en samenwerking. Ook over Belgisch Congo is er een archiefmap beschikbaar.

De historische kranten en publicaties zullen vooral dienst doen als extra bronnenmateriaal bij de tijdschriften, alsook om belangrijke parallele gebeurtenissen op internationaal niveau aan te tonen. Een kritische kijk bij de verscheidenheid aan bronnen is hierbij cruciaal. Een intellectuele eerlijkheid moet de historici in staat stellen om zwaktes en sterktes in het bronnencorpus te verduidelijken, zonder historische ongefundeerde argumenten te vergelijken met elkaar.

⁵⁴ *ODIS*, 'Over & Weer (1974-) (periodiek)' (http://www.odis.be/hercules/toonPUB.php?id=7499#PB_RL_PB_PB_7499). Geraadpleegd op 24 december 2017.

Opbouw masterproef

Na deze inleiding volgt een schets van twee maatschappelijke versnellingsmomenten die een onmiskenbare invloed hebben gehad op de periode die in deze masterproef centraal staat. Enerzijds de seksuele revolutie als motor voor vrouwenemancipatie en anderzijds het dekolonisatieproces dat in toenemende mate nieuwe vraagstukken deed rijzen in de toenmalige Westerse samenleving. De fundamentele van de seksuele revolutie gaven hierbij intenties om diversiteit, gender en seksualiteit op de agenda te plaatsen, zowel op individueel als maatschappelijk vlak. Het postkolonialisme en de gevolgen van de dekolonisatie reikten de maatschappij inzichten aan om culturele diversiteit en interculturele contacten meer op de agenda te zetten. Binnen dit hoofdstuk volgt ook een kleine maar nuttige definiëring van het gebruikte begrippenkader.

Om het werk begrijpelijk op te bouwen zal daarna een allesomvattende voorgeschiedenis van het ontstaan van de lokale Scouts- en Gidsenbeweging naar een internationale organisatie geschetst worden. Dit is onontbeerlijk, want de ontwikkelingen kennen een moeilijke en complexe evolutie. Daarnaast is een voorkennis van de vroege beweging noodzakelijk om het volledig werk in zijn geheel te kunnen begrijpen.

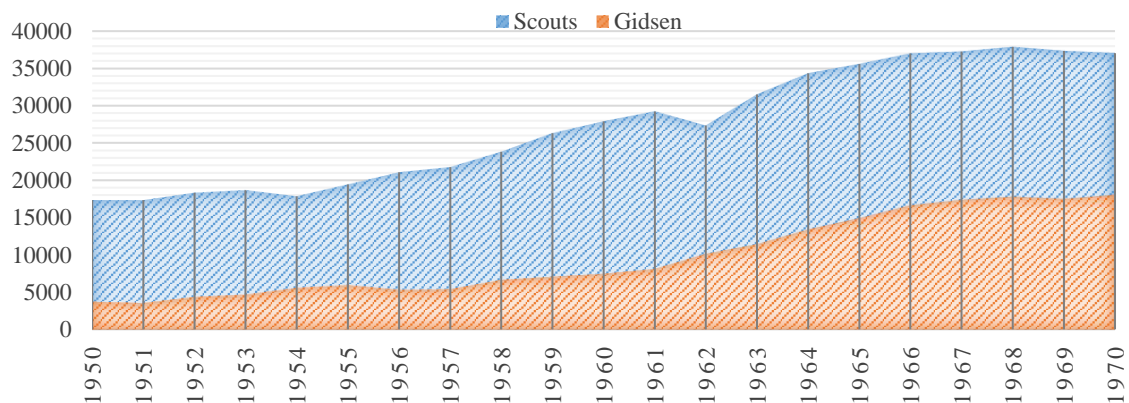
Als belangrijkste deel komen de drie thematische hoofdstukken aan bod. Eerst zal internationalisme, daarna diversiteit en als laatste gender centraal staan. De bronnen die nog nooit gebruikt zijn om deze aspecten in zijn historische context te plaatsen, zullen hierbij van primordiaal belang zijn. Wat veranderde er precies en wat waren de gevolgen in de praktijk? Meer concreet zal deze masterproef aantonen dat verschillende veranderingen in binnen- en buitenland invloed hadden op het internationalisme en de inclusie van anderen. Ook gender vormt hierbij een afzonderlijk thema. De hoofdstukken in dit bronnenonderzoek zijn hierbij thematisch opgebouwd. Zo blijft er een duidelijk onderscheid tussen de verschillende thema's. Het is wel belangrijk op te merken dat er toch enige lineaire interpretatie mogelijk is. Het is een feit dat een bredere internationale kijk een belangrijk aspect is om meer diversiteit in de beweging te krijgen, evenals een rationelere kijk op gender.

Helemaal op het einde volgt een conclusie waarin alle belangrijkste elementen een extra toelichting krijgen. Een aanzet tot verder onderzoek en een kritische reflectie van de bekomen resultaten moet de lezer in staat stellen om het nut en het onnut van de masterproef in te zien.

DE JAREN ZESTIG ALS KANTELMOMENT: BEGRIPPENKADERS EN KERNIDEEËN

De Scouts- en Gidsenbeweging in Vlaanderen kent een lange en ingewikkelde ontstaansgeschiedenis. Sinds hun oprichting pasten de Scouts en Gidsen in Vlaanderen zich dan ook in toenemende mate aan bij de veranderende maatschappij. Hierbij stonden ze in nauwe wisselwerking met de internationale Scouts- en Gidsenorganisaties. Op vele vlakken was de correspondentie sterk met deze internationale actoren, alhoewel er ook communicatielijnen met andere National Scout Organizations (NSO's) waren. Deze veranderingen zijn ingegeven door verschillende interne en externe factoren. Vaak zal de beweging diverse externe maatschappelijke veranderingen intern bespreekbaar maken en dit via nieuwe methodes communiceren of overmaken aan hun leden. Regelmatig zullen het ideeën zijn die de leden al hebben geïnternaliseerd, het proces waar mensen zich door socialisatie bepaalde sociale regels eigen maken.⁵⁵ Toch kan het ook andersom: de beweging die zich sneller aanpast en verandert, waarbij het pas later tot de normen en waardenpatronen van de maatschappij gaat behoren.

LEDENAANTALLEN

De veranderingen die de Scoutsbeweging in binnen- en buitenland ondervonden, kenmerkten zich door hun grote verscheidenheid. Het hoeft dan ook geen betoog dat de evolutie in verscheidene landen en regio's anders verliep. In Vlaanderen luidde het begin van de jaren zestig een lichte ledendaling in bij het VVKS, terwijl andere bewegingen nog een grote kwantitatieve toename kenden. Dat dit ook in Vlaanderen zo het geval was toont bovenstaande

⁵⁵ VRANKEN, J., VAN HOOTEGEM, G., & HENDERICKX E., *Het speelveld, de spelregels en de spelers?*, handboek sociologie, 5de uitg., Leuven, 2013, 216.

grafiek.⁵⁶ Het nieuwe VVKM kon daarbij rekenen op een stabiele en gestage groei. Een belangrijke factor hierbij was ongetwijfeld de nieuwe structuur, waarbij de Vlaamse katholieke Gidsenbeweging zich kon afsplitsen van hun Waalse collega's. Het kwam sterker naar voren op vlak van leidstervorming en gaf duidelijker vorm aan de inhoud van de beweging.⁵⁷ Verder zorgden vele veranderingen in het dagelijkse leven van de modale Vlaming voor een weerslag bij de jeugdbewegingen in Vlaanderen. Bepaalde fenomenen in de Vlaamse en Belgische maatschappij zullen bepaalde thema's hierdoor onbewust naar voren schuiven. Na een lichte ledendaling in 1962, kon het VVKS het jaar erop terug een grote groep nieuwe leden verwelkomen. Een gevolg dat mede te linken was aan de snelle verandering van het verbondsbestuur. De aandacht verschoof van een kwantitatieve naar een kwalitatieve aanpak.⁵⁸ Zowel de Vlaamse Scouts- als Gidsenbeweging kende dus interne veranderingen.

In dit hoofdstuk is het in de eerste plaats de bedoeling om de grote maatschappelijke veranderingen te kaderen die een impact hebben gehad op de internationale Scouts- en Gidsenbeweging. Twee grote kenteringen komen hierbij naar voren: de seksuele revolutie die een grote impact had op het Westerse denken en de dekolonisatiegolf in Afrika, die een grote invloed had op de gedachtegang en de organisatie van internationale relaties. Ten slotte staat dit hoofdstuk ook even stil bij enkele begrippen die het denken over diversiteit en gender duidelijk kenmerken.

“Samen met anderen”: een seksuele revolutie in de maak?

Toen het VVKS en het VVKM in het jaar 1966 gezamenlijk hun jaarthema aankondigden, was het duidelijk dat hun leuzen de tijdsgeest van toen weerspiegelden.⁵⁹ Samen met anderen is een leuze die de jaren zestig, die voor vele veranderingen in het leven van de gewone burgers zorgde, perfect samenvat. Zo konden vele modale Vlamingen voor het eerst een auto aanschaffen en zorgde de democratisering van het onderwijs voor een exponentiële toename van de schoolgaande jeugd.⁶⁰ Eind de jaren zestig was er een verdubbeling van het aantal

⁵⁶ VERREYKEN, *En sterren staan al teder*, 205. De gegevens van de Scouts bestaan uit gegevens van het VVKS. De gegevens van de Gidsen komen respectievelijk van de KMGB (GCB) (1950-1959), de KMGB (1960) en het VVKM (1961-1970). Voor het jaar 1959 waren geen gegevens bij de Gidsen: hier werd het afgerond gemiddelde genomen van het jaar voor en na 1959.

⁵⁷ Ibid, 110.

⁵⁸ VERREYKEN, *En sterren staan al teder*, 96.

⁵⁹ Ibid, 198.

⁶⁰ HOOGHE, M. & JOORIS, A., *Golden Sixties (1958-1973): België in de jaren zestig*, Brussel, 1999, 11.

universiteitsstudenten en een verdrievoudiging van vrouwelijke studenten.⁶¹ Deze evolutie spiegelde zich bijvoorbeeld in het ontstaan van externe campussen zoals de Kulak, een Kortrijkse afdeling van de KU Leuven.⁶²

Toch was het niet alleen de democratisering van het onderwijs die zorgde voor meer plaats en begrip voor vrouwen die een universitaire opleiding wilden aanvatten. De overschakeling naar moderne vormen van anticonceptie, ook wel eens de “stille revolutie” genoemd, was hierbij een grote stap vooruit in de kwaliteit van seksuele relaties.⁶³ Daarnaast zorgde het ook voor een verminderde taboesfeer rondom seksualiteit. Kortom: de jaren zestig vormden een breuk met de geldende normen en waarden die het “vrouw zijn” typeerden. Een hernieuwde golf van de Belgische feministische beweging was er onder meer in Herstal: in het jaar 1966 staakten een groep vrouwelijke werknemers voor equal pay in de munitiefabriek van FN Herstal.⁶⁴ Door deze gebeurtenis zouden er in toenemende mate meer legale acties omtrent vrouwenrechten op de Europese agenda komen te staan.⁶⁵

Niet alles evolueerde echter in een rechte lijn naar meer gendergelijkheid: vele stereotyperingen bleven de kop opsteken. Een opvallend bijkomend en hardnekkig fenomeen dat in de Verlichting zijn ontwikkeling kende, was dat verstand en lichaam nauw met elkaar samengingen: de biomedische wetenschappen zagen mentale toestanden, zoals agressie en geluk, als voorbodes van fysische effecten.⁶⁶ Toegepast op mannen en vrouwen, had sociale levensstijl dus invloed op gezondheid en gevoeligheid voor ziektes. Om de fysiologie van vrouwen en mannen te begrijpen, was onderzoek naar sociale rollen en levensstijl noodzakelijk: sociale en uiterlijke kenmerken vielen hierbij samen.⁶⁷ Volgens Ludmilla Jordanova ontwikkelde er zich een afgebakende dichotomie tussen beide geslachten.⁶⁸ Vrouwen kregen hierbij bepaalde clichés aangepreerd zoals emotionaliteit, irrationaliteit of naïviteit.

Internationaal is de toegenomen centraliteit van gender in elke Scoutsorganisatie anders aangepakt geweest. Een onderzoek dat zich vooral op Vlaanderen toespitst, zal andere

⁶¹ Ibid, 25.

⁶² VANDEN BORRE, S., *Toga's voor 't Hoge: geschiedenis van de Leuvense universiteit in Kortrijk*, Leuven, 2015, 96.

⁶³ HOOOGHE & JOORIS, *Golden Sixties (1958-1973)*, 44-46.

⁶⁴ WOODWARD, A.E., ‘Belgium’, *The greenwood encyclopedia of women's issues worldwide: Europe*, III, Westport, 2003, 78-79.

⁶⁵ Ibid, 79.

⁶⁶ JORDANOVA, L., ‘Natural facts: a historical perspective on science and sexuality’, J. PRICE & M. SCHILDRICK red., *Feminist theory and the body*, Edinburgh, 1999, 159.

⁶⁷ Ibid, 163.

⁶⁸ Ibid.

resultaten hebben dan één in de Verenigde Staten. In een onderzoek uit 2011 blijkt er bijvoorbeeld dat er in de VS een stevige genderdiscrepancie was tussen hoe vrouwen en mannen in hun scoutsgroep gesocialiseerd werden. Vrouwen hebben meer artistieke activiteiten en uitstapjes, terwijl mannen vooral technische en wetenschappelijke scala's aangereikt kregen.⁶⁹ Het doel is om dit ook voor Vlaanderen te kunnen reconstrueren in een historische context.

Voor veel critici van toen was deze decennia ook één van een gezagscrisis waarbij *“de beweging in Amsterdam en de revolutie in Parijs duidelijk aan het licht [hebben] gebracht hoe scherp en hoe hevig deze crisis rondom het gezag intussen is geworden.”*⁷⁰ Vele van deze aspecten hadden een diepe impact op de Vlaamse Scouts- en Gidsenbeweging, iets wat in het volgende hoofdstuk duidelijk aan bod zal komen. Mei 1968 bewees ideologisch-neutrale jeugdbewegingen dat het ook anders kon.⁷¹ Jongerencultuur, seksualiteit en gender stonden steeds meer centraal in deze groepen. Het gevolg hiervan was dat vele jongeren zich minder sterk bonden aan de jeugdbeweging waar ze lid van waren.⁷² De jeugdbeweging was steeds meer een ontmoetingsplaats geworden waar je contacten kon leggen met mensen van het andere geslacht en andersdenkenden, een verandering die de Scouts- en Gidsenbeweging in Vlaanderen goed beseften.⁷³ Een bewijs hiervan is een werkdocument over staatsburgerlijke opvoeding dat het VVKS gebruikte als leidraad voor hun organisatie:

*“De demografische aangroei die wij sedert de jongste wereldoorlog beleven vereist een voldoende aantal scholen, werkgelegenheid voor de afgestudeerden, woongelegenheid voor jonge gezinnen, gezondheids- en sportcomplexen en tenslotte een onderwijs aangepast aan de vooruitgang van de moderne technieken en aan de jongste pedagogische ontdekkingen.”*⁷⁴

Het in 1969 getypte document hekelde het feit dat er nog steeds geen stemrecht vanaf 18 jaar was. De passage toont dat het VVKS zich onloochenbaar meebewoog met de deining van de maatschappij.

⁶⁹ DENNY, K. E., ‘Gender in context, content, and approach: comparing gender messages in Girl Scout and Boy Scout handbooks’, *Gender and Society*, 25 (2011), 27.

⁷⁰ THOMAS, L.M., *Gezag en ongezeglijkheid: aspecten van de hedendaagse gezagscrisis*, Baarn, 1968, 8.

⁷¹ DEBRUYNE P. & NAERT, J., ‘Zien, oordelen, handelen.’ Kansen voor een kritisch-pedagogisch jeugdwerk in een globale wereld?, F. COUSSÉE & L. BRADT red., *Jeugdwerk en sociale uitsluiting: handvatten voor emanciperend jeugdbeleid*, Leuven, 2012, 161.

⁷² VERREYKEN, *En sterren staan al teder*, 96.

⁷³ Ibid.

⁷⁴ LEUVEN, KADOC – KU Leuven, *Vlaams Verbond van Katholieke Scouts (V.V.K.S.) (1929-1973)*, nr. 54/1, fol. 5v: Werkdocument staatsburgerlijke opvoeding, 19 mei 1969.

“Grenzeloos groeien”: dekolonisatie en postkolonialisme

De verwijzing naar andersdenkenden in het vorige onderdeel wijst op een zekere breuk met de vorige decennia. De jaren zestig waren dus ongetwijfeld niet enkel een kantelmoment in de veranderende houding tegenover vrouwenemancipatie en seksualiteit. Zo bereikte Afrika in het jaar 1960 steeds meer het wereldnieuws: hier en daar konden vele verschillende Afrikaanse staten zich losrukken van hun koloniale overheersers.⁷⁵ Als snel kreeg 1960 faam als ‘het jaar van Afrika’, waarbij vele grote staten in Afrika, zoals Nigeria of Congo, hun onafhankelijkheid kregen.⁷⁶ Met uitzonderingen van enkele staten in Zuidwest-Afrika, had op het einde van de decennia bijna het volledige Afrikaanse continent zijn onafhankelijkheid gewonnen van hun koloniale overheersers.

Alhoewel verschillende andere dekolonisatiegolven de Westerse grootmachten al in een andere houding tegenover deze nieuwe onafhankelijke staten hadden gedwongen, was de ommekeer in Afrika heel abrupt. De aanpak van het Westen, waarvan handelswijze en methode duidelijk afhankelijk was van staat tot staat, was hierbij kenmerkend. Staten en internationale actoren gingen op zoek naar hernieuwde relaties met de onervaren Afrikaanse staten. Ook steeds meer ngo’s en andere groepen met politiek kapitaal verschenen als actoren. Door het lobbyen voor economische of politieke belangen, maar ook voor ontwikkeling, zijn het niet te vergeten aspecten in een globaliserende wereld. Een fenomeen dat dus ook de internationale Scouts- en Gidsenbeweging zal aanbelangen.

Het belang van de reorganisatie was één aspect, een ander gegeven was de manier van denken in het postkoloniale tijdperk. Dat de Belgische maatschappij voor het eerst vaak over Afrika hoorde, had uiteraard te maken met de toegenomen media-aandacht. Toch was de kennis om hierover een kritische houding aan te nemen beperkt. Een quote van cabaretier Wim Kan in 1960 weerspiegelt hierbij perfect deze moeilijke houding: *“Ik leer al een aardig woordje Kongolees (sic): ik zal je een Lumumba op je Kasavubu geven!”*⁷⁷ Lachend met de onwetendheid van de Westerlingen, slaat hij een gevoelige snaar aan. Hoe moesten de (voormalige) koloniale grootmachten nu hun relatie met de nieuwe onafhankelijke landen onderhouden?

⁷⁵ ROSKAM, K., *De dekolonisatie van Afrika*, Bussum, 1982, 9.

⁷⁶ Ibid, 32.

⁷⁷ Ibid, 128.

In de eerste fase van het postkoloniale tijdperk was de ontwikkelingsgedachte, tussen 1950 en 1975, onrealistisch en hoopvol volgens Vasant Kaiwar.⁷⁸ De theorie was hierbij anders dan de praktijk: landen in kwestie waren snel geïntroduceerd in de globale economie, vaak zonder enige kennis ervan. Ook moeilijkheden om een goede overheidsstructuur en een openbare dienst uit te bouwen hoorden daarbij. De koloniale heersers zagen meestal problemen in de traditionele maatschappij, waarbij oude gewoontes een klem waren op de snelle ontwikkeling van de ex-kolonies.⁷⁹ In eerste instantie waren deze nieuwe onafhankelijke landen dan ook vijandig tegenover deze ontwikkelingsgedachte, maar na de legitimatie van hun macht zagen ze snel nut in een snelle modernisering van hun land.⁸⁰ Zo probeerden de landen ook een plaats van respect te behouden bij de voormalige koloniale heersers.⁸¹

De (ex-)koloniale mogendheden waren hiermee uiteraard blij: zo konden ze nog steeds onrechtstreeks en rechtstreeks invloed uitoefenen op het beleid, waarbij deze nieuwe spelers ook het bondgenootschap tegen het communisme konden versterken.⁸² Al snel was er een sterke Westerse invloed te bemerken. De moderniseringstheorie ging al gauw uit van een ideaal waarbij de karakteristieken van het Westen als het perfecte voorbeeld dienden.⁸³ Vele critici gaan ervan uit dat deze periode, gekenmerkt door gammele theorieën die de Westerse invloed bevestigen, duidelijk tekortschoot.

Een voorbeeld was het Clark Fisher model, die elke economie zag evolueren door verschillende stadia: een evolutie naar een primaire, secundaire en tertiaire economie.⁸⁴ Volgens Alvares was ontwikkelingshulp in deze theorie bedoeld om bottlenecks of kritieke punten in traditioneel gedrag en gewoonten te voorkomen.⁸⁵ Westerse economieën kregen zo meer dan ooit hun invloed in de verschillende nieuwe onafhankelijke staten. “Ontwikkeling” en “groei” impliceerde dus vaak een Westers conceptueel denkkader en toonde dat woorden zoals derde wereld of ontwikkelingsland een waardeoordeel inhielden.⁸⁶ In deze masterproef krijgen de termen geen andere benaming. Zo blijft de eigenheid van de woorden in de bestudeerde periode behouden.

⁷⁸ KAIWAR, V., *The postcolonial orient*, Chicago, 2015, 54.

⁷⁹ Ibid, 63.

⁸⁰ AKE, C., *Democracy and development in Africa*, Washington D.C., 1996, VII.

⁸¹ KAIWAR, *The postcolonial orient*, 63.

⁸² AKE, *Democracy and development in Africa*, 8.

⁸³ Ibid, 10.

⁸⁴ BOTTEN N. & Mc MANUS, J., *Competitive Strategies for Service Organisations*, Basingstoke, 1999, 5.

⁸⁵ KAIWAR, *The postcolonial orient*, 63.

⁸⁶ RIST, G., *The history of development: from western origins to global faith*, P. CAMILLER vert., 4de uitg., Londen & New York, 2014, 43.

Met de context en de evolutie van de Scoutsbeweging in gedachten, waarbij oprichter Baden-Powell vaak zijn koloniale kijk liet doorschijnen, was de houding van verschillende nationale Scoutsbewegingen soms twijfelachtig tegenover hun kolonies. De Scouts was vaak onderdeel van de status quo, waardoor er koloniale Scoutsbranches ontstonden met een opvallend paternalistische methode. Deze methode varieerde in stijl en aanpak per land. In dit onderzoek zal ook nadruk liggen op dit gegeven, maar dan uiteraard vooral voor de Vlaamse katholieke Scouts- en Gidsenbeweging.

Diversiteit, gender en verandering: het gevaar van anachronismen

Vooraleer van start te gaan, is even stil staan bij de terminologie van primordiaal belang. Zo zijn veel begrippen die vandaag in de eenentwintigste eeuw tot ons vocabularium behoren een vanzelfsprekendheid, terwijl dit in vorige decennia vaak een andere connotatie had. Deze omstandigheden zorgden zo voor veranderingen in de betekenissen van bepaalde begrippen, of soms zelfs tot het ontstaan van nieuwe woorden. De toename van gendergerelateerde benamingen gaf zo impuls voor een verdere verruiming van verschillende acroniemen, een feit dat Susan Stryker aanduidde als een alphabet soup.⁸⁷ Hierbij wijst ze op het feit dat de benamingen divers zijn, maar dat “*the right term to use in reference to any particular person really isn’t in the eye of the beholder—it’s determined by the person who applies it to him-, her, or itself.*”⁸⁸

Met dit in het achterhoofd is bijvoorbeeld de term transgender van recente stempel. Dit woord gebruiken in de jaren vijftig of zestig zou een anachronisme zijn. In 1910 leek het woord travestiet deze lading het best te dragen, waarbij de betekenis vooral sloeg op het dragen van kledij die niet bij de maatschappelijk aanvaarde genderrollen paste.⁸⁹ Transgender als begrip bestaat nog maar sinds 1971, nadat in de jaren vijftig en zestig vooral transseksueel de lading van dit begrip dekte.⁹⁰ Bij andere termen, zoals mensen met een fysieke of verstandelijke beperking, ligt dit anders. Voor deze begrippen blijft de terminologie hetzelfde. Als het om

⁸⁷ STRYKER, S., *Transgender history*, Berkeley, 2008, 29.

⁸⁸ Ibid.

⁸⁹ ‘A brief history of transgender issues’ *The Guardian*, 2010 (<https://www.theguardian.com/lifeandstyle/2010/jun/02/brief-history-transgender-issues>). Geraadpleegd op 17 april 2018.

⁹⁰ Ibid.

diversiteit en gender gaat, zijn ook woorden zoals allochtoon of homoseksueel goed ingeburgerd.

Samenvattend is het nuttig om diversiteit en gender duidelijk af te bakenen. Diversiteit slaat vooral op het begrip ‘verscheidenheid’. Een diverse beweging zorgt er daarbij voor dat een verscheidenheid aan klassen, culturen en beperkingen geen rem zijn op het lidmaatschap. Gender gaat ook over verscheidenheid, maar dan vooral een verscheidenheid aan gedrags- en identiteitsaspecten van iemand zijn of haar sekse. Deze aspecten kunnen hierbij overeenstemmen (cisgender) of verschillen (transgender) met het biologisch geslacht.⁹¹ Gender in de context van seksualiteitsbeleving is een woord dat rond 1960 zijn opgang kende en volgens het Oxford English Dictionary: “*The state of being male or female as expressed by social or cultural distinctions and differences, rather than biological ones,*” betekent.⁹² Daarnaast zijn er ook veel individuen die zich willen afzetten tegen de geldende genders (man en vrouw) binnenin de heteronormatieve maatschappij.⁹³ Een paraplueterm hiervoor is (gender)queer. Het is dus perfect mogelijk dat iemand biologisch een man is, terwijl hij zich identificeert als een vrouw. Genderaspecten zijn dus de sociale en culturele factoren die iemand man of vrouw laat voelen, elementen die vaak ook bewust en onbewust aanwezig zijn in de Scoutsbeweging. Gender en diversiteit lijken in kleine mate op elkaar, maar in dit onderzoek kiezen we dus om de begrippen gescheiden te houden.

⁹¹ STRYKER, *Transgender history*, 30

⁹² BUTTERFIELD, J. red., *Fowler's Dictionary of Modern English Usage*, 4de uitg., Oxford, 2015, 339-340.

⁹³ WARNER, M. red., *Fear of a queer planet: queer politics and social theory*, Minneapolis, 2004, XVI.

DE INTERNATIONALISERING VAN DE BEWEGING TOT DE JAREN ZESTIG (1907-1955)

“Les hommes, enfin, déracinés de la terre natale, chassés du plat pays par la crise agricole, réquisitionnés par la caserne, le magasin et la fabrique, hallucinés par la ville-lumière, comme des oiseaux marins qui, le soleil tombé, volent éperdus sous la clarté des phares.”⁹⁴

In 1903 vergeleek Emile Vandervelde, één van de grondleggers van het Belgisch socialisme, de stadsmens met een ontwortelde en hallucinerende horde. Net zoals gedesorienteerde vogels die het licht van een vuurtoren volgen, zijn mensen volledig verward door het kunstmatige licht van de stad, met al zijn verlokkingen en verplichtingen. Een opmerkelijk citaat, maar het idee van de stad als verderfelijke en betreurende plaats leefde al langer. Zo was er ook Ebenezer Howard: een Brit die zichzelf als “backyard thinker” omschreef en in 1898 het boek *Tomorrow: a peaceful path to real reform* publiceerde.⁹⁵ Hij was diep bedroefd dat er op het einde van de negentiende eeuw steeds meer mensen in Europa en de VS in de stad gingen wonen. In zijn voorgenoemde boek verwijst Howard naar Lord Rosebery waarbij hij volledig akkoord gaat met zijn pessimistische kijk op Londen: *“Working each in their own groove and their own cell, without regard or knowledge of each other, without heeding each other, without having the slightest idea how the other lives (...).”⁹⁶* Het was duidelijk dat het niet verder kon met de huidige situatie. We evolueren naar een land van metropolen, waar het vol staat met grote steden zonder rustplaatsen waar de mensen zichzelf kunnen zijn.⁹⁷ De Duitser Sebastian Kneipp was dan weer vooral bezorgd om de tanende gezondheid van de mensen: *“Das war doch vor fünfzig, sechzig Jahren noch ganz anders; wohin sollen wir kommen, wenn, (...) es mit der Menschenkraft und dem Menschenleben so rapid, so auffallend schnell bergab geht, wenn das Hinsiechen schon anfängt, ehe das kräftige Leben noch begonnen? Es ist hohe Zeit, da man endlich zur Einsicht komme!”⁹⁸* Er moest een oplossing komen voor het gezondheidsprobleem van verschillende degeneratieve ziektes en liefst zo snel mogelijk.

⁹⁴ VANDERVELDE, E., *L'exode rural et le retour aux champs*, Parijs, 1903, 19.

⁹⁵ FISHMAN, R., *Urban utopias in the twentieth century: Ebenezer Howard, Frank Lloyd Wright and Le Corbusier*, New York, 1977, 25-27.

⁹⁶ HOWARD, E., *Garden Cities of to-morrow*, F.J. OSBORN, onbekende uitg., Londen, 1970, 42.

⁹⁷ Ibid, 43.

⁹⁸ KNEIPP, S., *Meine Wasserkur: so sollt ihr Leben*, 8ste uitg., Stuttgart, 2010, 22.

Dat de negentiende eeuw voor onmiskenbare veranderingen heeft gezorgd, hoeft niet te verwonderen. De tweede industriële revolutie, de ontwikkeling van de moderne burgerij en het ontstaan van verschillende natiestaten zorgden voor een steeds veranderende maatschappij. De kleine dorpen ontwikkelden tot steden met treinverbindingen, postlijnen met telegraafmachines en opkomende industrieën. Niet enkel het uitzicht van hun leefwereld veranderde enorm, ook het denken en beleven van hun leefwereld bracht een ontegensprekelijke verandering teweeg. Wat hebben al deze bovenstaande cultuurkritische meningen dan met elkaar gemeen en wat heeft dit te maken met het ontstaan van de Scoutsbeweging?

Deze vergelijking met kritische stemmen wil vooral het feit aanduiden dat de beweging ontstond in een tijd waar cultuur- en maatschappijkritiek steeds vaker de publieke opinie raakte. Ook de Scoutsbeweging ontstond aanvankelijk uit een sterke cultuurkritische hoek: de huidige al dan niet burgerlijke cultuur zorgde volgens oprichter Baden-Powell voor degeneratie van jongere kinderen en adolescenten, die steeds zwakker werden.⁹⁹ De Scouts, die zich vanaf het begin enkel richtte op jongens, zou voor dit probleem een soelaas moeten bieden. Dit is het discours dat ook voorgenoemde Johan Tollebeek herkende, wanneer hij spreekt over de opmars van de Belgische jeugdbewegingen in het Interbellum.¹⁰⁰ Het waarom van het ontstaan van de beweging is dus vooral in die sfeer te plaatsen. De oplossing of een remedie voor deze Britse morele, fysieke en militaire verzwakking was Scouting.¹⁰¹ Baden-Powell had in deze zin dus kritiek op de bestaande maatschappij, maar wou echter wel de status quo behouden. *“Zij had geen behoefte aan kritiek op de politieke status quo, en beperkte haar ideologie tot wat de patronerende politieke, militaire en kerkelijke elites toestonden,”* staven Gevers en Vos.¹⁰²

De burgerij beheerste voortaan het nieuwe maatschappelijke model in deze moderne tijden. Deze klasse ontpopte zich uit uiteenlopende milieus en ontwikkelde zich als de dominante groep bij uitstek. Zowel Emile Vandervelde, Ebenezer Howard, Sebastian Kneipp als Scoutsoprichter Robert Baden-Powell, die allemaal lid waren van de grote burgerlijke klasse(n), zagen grote problemen opduiken in het negentiende-eeuwse maatschappijmodel. Toenemende ongelijkheid, industrialisering, verstedelijking, individualisering en mediatisering zorgden voor grote veranderingen in hun wereldbeeld. Kneipp en andere “levenshervormers” zagen een degeneratief pad dat onmogelijk te vermijden was. De enige oplossing voor Kneipp was om

⁹⁹ JOHNSTON, ‘Courting public favour’, 509.

¹⁰⁰ TOLLEBEEK, *Metamorfoses van het Europees historisch besef*, 10.

¹⁰¹ JOHNSTON, ‘Courting public favour’, 509.

¹⁰² GEVERS L. & VOS, L., ‘jeugdbewegingen in Vlaanderen: een historisch overzicht’, M. D’HOKER & M. DEPAEPE red., *Op eigen vleugels: liber amicorum prof. dr. An Hermans*, Antwerpen & Appeldoorn, 2004, 62.

terug in eenheid te leven met jezelf en om terug in lijn met de natuur te leven.¹⁰³ Bij Vandervelde daarentegen lag de nadruk op een symbiose tussen stad en platteland, terwijl Howard vooral een nieuwe indeling van de stad ambieerde.

In dit licht is het dus ook moeilijk om de burgerij als één gelijkdenkende klasse te beschouwen, want burgerlijke stemmen hadden soms ook zelf antiburgerlijke tendensen. Dit bewijzen bovengenoemde cultuurcritici. Cultuurhistoricus Peter Gay pleit dan ook om te spreken over bourgeoisieën en “middenklassen”. Nog te vaak leeft in onze huidige maatschappij de mythe dat de (Victoriaanse) burgerij preuts en benepen was.¹⁰⁴ In één van zijn conclusies in het boek *De eeuw van Schnitzler* wijst hij op het volgende: “(...) hun vermogen om afstand te nemen van hun eigen sociale en economische systeem getuigt van een zekere politieke volwassenheid bij de intelligente en sociaal geëngageerde sectoren van de negentiende-eeuwse middenklasse.”¹⁰⁵ Gay wil dus aantonen dat er een grote veelheid aan stemmen en meningen waren in deze maatschappelijke groep. In dit opzicht is de Scoutsbeweging ook een kind van de Europese cultuurkritische burgerij. De Scouts bestond als kritiek op verschillende opvallende evoluties die steeds prominenter op de voorgrond verschenen op het einde van de negentiende eeuw. Deze dimensie loskoppelen van context en tijdsgeest is te vaak in de spelonken van de historiografische traditie verdwenen.

De geschiedschrijving van de beweging begint bij het ontstaan van de beweging, maar de context, oorzaken en tijdsgeest van de beweging zijn veel ouder. Boeken over Scouts en Gidsen in Vlaanderen, de internationale Scoutsbeweging en de internationale Gidsenbeweging vermelden vaak niet de context waarin het ontstond. In de historiografische traditie van de Scoutsbeweging wijden historici hier dan ook zelden over uit. Hierdoor dreigt het ontstaan van de beweging soms te verzeilen in een one-man-show die zich ontwikkelt rondom de stichter Robert Baden-Powell. De aanduiding van de invloed van de Europese en cultuurkritische burgerij is hierbij belangrijk en expliciet nodig. Vooraleer dit werk zich toespitst op internationalisme, diversiteit en gender zal een uitgebreide schets van de Scouts- en Gidsenbeweging een breder beeld geven van de verschillende organisaties in het veld.

¹⁰³ HAU, M., *The cult of health and beauty in Germany. A social history, 1890-1930*, Chicago & Londen, 2003, 10.

¹⁰⁴ GAY, P., *De eeuw van Schnitzler: de opkomst van de burgerij in Europa*, L. GILLET vert., Amsterdam, 2002, 365-366.

¹⁰⁵ *Ibid*, 368.

Van Boy Scouts tot World Organization of the Scout Movement

De geschiedschrijving van de Scoutsbeweging is uitgebreid en legt vaak de nadruk op de oprichter Robert Baden-Powell, die het levenslicht zag op 22 februari 1857.¹⁰⁶ Een korte beknopte biografie kan hierbij niet ontbreken, aangezien het belangrijk is voor de verdere ontwikkeling van de beweging. Als zoon van een dominee, die ook professor was aan de universiteit van Oxford, groeide hij op in een warm gezin. Zijn moeder speelde de belangrijkste rol in zijn opvoeding. Ook vooral omdat ze op vroege leeftijd weduwe werd met tien kinderen, waarvan enkelen nog uit het vorige huwelijk van haar man. Het is ontegensprekelijk dat zijn moeder een diepe impact had op zijn karakter: ze leerde hem en de volledige kroost om open, onegoïstisch en vergevingsgezind te handelen.¹⁰⁷ In het leger maakte hij vooral promotie door zijn engagement en niet door zijn uitmuntendheid op intellectueel vlak.¹⁰⁸

De militaire carrière van Baden-Powell begon in 1876 waar hij het in de eerste twee jaar heel lastig had. Hij vond het moeilijk om vrienden te maken, kreeg soms te maken met pestgedrag en kon zich niet conformeren met het elitisme in zijn regiment.¹⁰⁹ Eén van de belangrijkste kantelmomenten tijdens Roberts militaire loopbaan was ongetwijfeld zijn plaatsing als aide-de-camp bij zijn nonkel Sir Henry Smyth.¹¹⁰ De meest doorslaggevende verandering in zijn carrière was zijn verdediging van de stad Mafeking, in huidig Zuid-Afrika. Met “special duties” stationeerde de legerleiding Baden-Powell nabij de stad, waar hij de sympathie van de plaatselijke bevolking moest garanderen en de omgeving van Boer-troepen moest vrijmaken.¹¹¹ Zijn missie begon in juli 1899 als onderdeel van de Tweede Boerenoorlog.¹¹² Al snel evolueerden de ontwikkelingen op het terrein tot een echte belegering van de stad die in totaal 217 dagen duurde.¹¹³ Nadat het Britse volk het bevrijdende nieuws hoorde dat de belegering ten einde was, barstte er spontaan een groot volksnationalisme uit in

¹⁰⁶ ‘Robert Baden-Powell, 1st Baron Baden-Powell’, *Encyclopaedia Britannica online academic edition* (<http://academic.eb.com.kuleuven.ezproxy.kuleuven.be/levels/collegiate/article/Robert-Baden-Powell-1st- Baron-Baden-Powell/11700>). Geraadpleegd op 25 februari 2018.

¹⁰⁷ BATCHELDER, W. J., *Sir Robert Baden-Powell*, Bremen, 2012 (anast. herdruk s.l., 1923), 21-22.

¹⁰⁸ BADEN-POWELL, R., *Lessons from the varsity of life*, 5de uitg., Londen, 1935, 15.

¹⁰⁹ WARREN, *Oxford dictionary of national biography*, ‘Powell, Robert Stephenson Smyth Baden’, 2011 (<https://doi.org/10.1093/ref:odnb/30520>). Geraadpleegd op 3 april 2018.

¹¹⁰ Ibid.

¹¹¹ Ibid.

¹¹² Ibid.

¹¹³ *Encyclopaedia Britannica online academic edition*, ‘Robert Baden-Powell, 1st Baron Baden-Powell’.

het Verenigd Koninkrijk. Robert Baden-Powell groeide hierna snel uit tot een ware koloniale held, een unieke status die hij zijn volledige leven nog zou meedragen.¹¹⁴

De militaire heldenstatus van Baden-Powell zorgde ervoor dat zijn militair tekstboek *aids to scouting* (1899) een daverend succes werd.¹¹⁵ Hij zag snel het potentieel hierin, zeker wanneer verschillende organisaties zich positief uitdrukten over de inhoud van het boek. Hierin vertelde hij over woodcraft: de vaardigheden en ideeën noodzakelijk om te overleven in bossen. Met de ideeën van zijn vorige boek in het achterhoofd organiseerde hij in de zomer van 1907 een klein kamp op Brownsea Island, om de inhoud van zijn nieuwe boek *Scouting for Boys* (1908) in de praktijk te testen.¹¹⁶ Een kamp dat in de loop van de jaren als de oprichting van de Scoutsbeweging gold. Het duurde niet lang vooraleer het boek zich tot een wereldwijde *bestseller* ontpopte.¹¹⁷ In de loop van de jaren ontwikkelden er zich zo verschillende lokale jongensscoutsorganisaties doorheen het land.

Ook de verspreiding van de beweging in andere landen verliep vlot. In 1910 waren al in Zweden, Mexico, Argentinië en de VS Scouts actief, alsook in enkele gebieden van de Commonwealth.¹¹⁸ Ook in Nederland en België ontstonden gelijkaardige bewegingen.¹¹⁹ In januari 1911 ontstond in Nederland de Jonge Verkenner en de Nederlandsche Padvindere Organisatie.¹²⁰ Onder meer door toedoen van Prins Hendrik, echtgenoot van Wilhelmina, verenigden beide organisaties zich in 1915 tot de Nederlandsche Padvindere Beweging (NPV).¹²¹ In 1973 fuseerde deze beweging met nog enkele kleinere bewegingen tot Scouting Nederland.¹²²

In België ontstond de eerste lokale Scoutsgroep in 1909.¹²³ De oprichter was Harold Parfitt, een Schot die een kledingzaak openhield in Brussel.¹²⁴ Deze Brusselse Scoutsgroep, die de eerste op het Europese vasteland was, ontstond door toedoen van de Britse methodistische

¹¹⁴ WARREN, *Oxford dictionary of national biography*, 'Powell, Robert Stephenson Smyth Baden'.

¹¹⁵ Ibid.

¹¹⁶ Ibid.

¹¹⁷ 'Baden-Powell, Robert Stephenson Smyth', *Grote Winkler Prins Encyclopedie*, 9de uitg., III, Amsterdam & Antwerpen, 1991, 197.97.

¹¹⁸ *Encyclopaedia Britannica online academic edition*, 'Robert Baden-Powell, 1st Baron Baden-Powell'.

¹¹⁹ 'Scouting', *Grote Winkler Prins Encyclopedie*, 9de uitg., 13. XXI, Amsterdam & Antwerpen, 1992, 13-14.

¹²⁰ Ibid, 13.

¹²¹ Ibid.

¹²² *Scouting Nederland*, 'Geschiedenis & toekomst' (<https://www.scouting.nl/over-scouting/wat-is-scouting/geschiedenis-en-toekomst>). Geraadpleegd op 28 februari 2018.

¹²³ COUSSÉE, F., *A century of youth work policy*, Gent, 2008, 36.

¹²⁴ Ibid.

pastoor Clarke, waar Parfitt organist was.¹²⁵ Het snelle succes van de beweging was vooral te danken aan de ontdekking van verschillende pluralistische milieus in Brussel.¹²⁶ Zij zagen in de Scouts een manier om kinderen te binden aan een overwegende pluralistische kijk op het leven. Baden-Powell was een religieuze man, vandaar ook het belang van God in de vele Scoutsbeloften. Toch was het religieuze debat, over welke godsdienst de ware god in pacht had, niet de essentie van Scouting.¹²⁷ De scouts ontstond dan ook niet per se als een religieuze of areligieuze jeugdbeweging: de scoutsassociaties konden religie zelf een plaats geven binnenin hun organisatie, alhoewel de voorkeur ging naar associaties waar “*the full range of beliefs are covered.*”¹²⁸ Na het opduiken van verschillende andere groepen in België, ontstond in 1911 de pluralistische Scoutsorganisatie Boy Scouts Of Belgium.

Het duurde echter niet lang vooraleer er ook een katholieke Scoutsorganisatie ontstond: de Baden-Powell Belgian Boy-Scouts, opgericht in 1912.¹²⁹ Wegens grote ruzies tussen katholieke en confessionele Scouts, die geen gezamenlijke structuur ambiëerden, ontstonden twee afzonderlijke federaties.¹³⁰ De eerste katholieke groepen ontstonden echter al vroeger, rond 1910.¹³¹ Aanvankelijk kwamen hierbij de meeste leden uit het schoolmilieu of de patronaten, waardoor de beweging heel snel kon groeien.¹³² Spilfiguren waren Jules Petit en Georges De Hasque, respectievelijk de oprichter van de eerste katholieke lokale Scouts en de eerste katholieke lokale Scouts in Vlaanderen.¹³³

Vanaf de prille jaren van de beweging tot ongeveer na de Eerste Wereldoorlog lag de nadruk in België vooral op de uiterlijkheden. Het uniform stond hierbij centraal, maar ook parades hoorden tot de activiteiten. De Scouts kende vooral veel populariteit bij de Franstalige burgerij in België.¹³⁴ Na de Eerste Wereldoorlog kwam er een kentering in hun visie: de uiterlijkheden komen op de achtergrond om plaats te maken voor een pedagogische aanpak. Aan de hand van tijdschriften en cursussen stond nu vooral de opvoeding en ontwikkelingen van vaardigheden centraal.¹³⁵ Samen met deze pedagogische wending kreeg ook het Vlaamse karakter steeds meer ingang in de beweging. Dit leidde in 1929 tot de splitsing van de katholieke

¹²⁵ Ibid.

¹²⁶ DE MEYER, V., *Sea-scouting: Scheiding en re-integratie (1960-1983)*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Universiteit Gent, faculteit letteren en wijsbegeerte, 2007, 7.

¹²⁷ VALLORY, E., *World Scouting: educating for global citizenship*, New York, 2012, 135.

¹²⁸ Ibid.

¹²⁹ FIERENS, *Authentiek en verbonden*, 64.

¹³⁰ Ibid.

¹³¹ Ibid.

¹³² COUSSÉE, F., *De pedagogiek van het jeugdwerk*, Gent, 2006, 81.

¹³³ VERREYKEN, *En sterren staan al teder*, 10-11.

¹³⁴ ‘Scouting’, 14.

¹³⁵ Ibid.

Jongensscoutsbeweging, de belangrijkste en grootste strekking in België. De Baden-Powell Belgium Boy-Scouts verdween en splitste zich op in het Vlaams Verbond Der Katholieke Scouts (VVKKS) en de Waalse Fédération des Scouts Catholiques (FSC).¹³⁶

De groeiende populariteit van de Scoutsbeweging in de jaren twintig zorgde ook voor een grotere heterogeniteit in de beweging, zowel tussen de verschillende landen waar de Scouts actief was als in de nog door Baden-Powell geleide Britse afdelingen.¹³⁷ De voorheen aangehaalde Francis Vane vond in 1909 dat de Scoutsbeweging met de ideeën van Baden-Powell veel te militaristisch was. Dit was een duidelijke breuk die vele mensen binnenin de nog jonge Scoutsbeweging tegen de borst stootte. Een probleem dat Baden-Powell al in een vroeg stadium herkende.

Al in 1910 veranderde Baden-Powell de vierde Scoutswet tot een breder dragend idee.¹³⁸ Origineel was deze wet gericht op de Britse leden, waarbij het aanzette tot klassenpacificatie. Met de nieuwe Scoutswet wou Baden-Powell nu de aandacht richten op het internationale karakter van de beweging: *“A Scout is a friend to all, and a brother to every other Scout, no matter to what country, class or creed the other belongs.”*¹³⁹ Het duidelijk maken van “country” en “creed” in de nieuwe wet was vooral een strategische zet. Enerzijds had het de bedoeling om de interne tegenstellingen te pacificeren en anderzijds om de Scouts te promoten als een internationale jeugdbeweging. De internationalisering kwam er door verschillende ideeën en aspecten die Baden-Powell voor en na de oorlog uitwerkte of neerschreef. Toch is het moeilijk om zijn koloniale kijk te ontwijken. De promotie van Scouting en de toepassing ervan had vooral nut om de eenheid in het Britse rijk en hun oude white settler colonies te behouden. Vooral na de Eerste Wereldoorlog zal een stroomversnelling plaatsvinden, waarbij de internationale agenda duidelijk vorm begon te krijgen.

Tijdens deze periode van toenemende internationalisering zijn er opvallende vernieuwingen te bemerken. Zo zorgde de oprichting van een internationaal bureau in 1920 voor een overkoepelende samenwerking tussen de verschillende National Scouting Organizations (NSO's).¹⁴⁰ Bij het levenslicht van de internationale Scoutsorganisatie bestond het uit 33 landen.¹⁴¹ De dominions van het Britse Rijk konden kiezen of ze zelf een NSO oprichtten of

¹³⁶ Ibid.

¹³⁷ JOHNSTON, ‘Courting public favour’, 512-513.

¹³⁸ Ibid, 516.

¹³⁹ Ibid.

¹⁴⁰ Ibid, 519.

¹⁴¹ Ibid.

onder het gezag van het internationale hoofdkwartier bleven.¹⁴² In 1922 volgde de oprichting van het International Committee, waarmee het een uitvoerend orgaan kreeg en de facto een goed functionerende organisatie werd.¹⁴³ De organisatie modelleerde zich duidelijk op de Volkenbond.¹⁴⁴ Het had een algemene raad met een wetgevende functie (International Conference of the Boy Scout Movement), een bestuur met een uitvoerende functie (International Committee) en een secretariaat (Boy Scouts International Bureau) dat de beslissingen in praktijk uitvoerde.¹⁴⁵ De organisatie noemde zichzelf de World Association of the International Scout Movement (WAISM) en bestond voornamelijk uit jongens.¹⁴⁶ Pas in 1961 veranderde de organisatie zijn naam naar de World Organization of the Scout Movement (WOSM).¹⁴⁷ Opvallend is het feit dat er geen consensus was in de historiografie van de Scoutsbeweging wanneer de verandering van naam plaatsvond. Eduard Vallory, plaatst de naamsverandering naar de WOSM in het jaar 1973.¹⁴⁸ De bronnen uit het KADOC bevestigen echter wel dat de organen een verandering van naam kregen in 1961. Daarom volgt deze masterproef de lijn van Kroonenberg, die de hervorming in het jaar 1961 plaatst.

Toch had het vaak nog te kampen met maatschappelijke tegenstanders, maar ook nieuwe initiatieven binnen de organisatie zorgden vaak voor omgekeerde bewegingen. Het Rover program was een nieuwe tak voor jongvolwassenen die opnieuw de nadruk legde op het militaire karakter van de beweging. In een naoorlogse sfeer was dit overwegend een reactionaire evolutie.¹⁴⁹ De visie van Baden-Powell op internationale betrekkingen getuigde van een zeker realisme: soevereiniteit was voor hem een basisprincipe en het leger was daarbij een niet te vergeten factor. Samenwerking kan, maar niet onder een motto van ontwapening.¹⁵⁰ Zijn kijk op internationale relaties was opmerkelijk: hij sprak vooral over een alliantie tussen verschillende foreign countries en niet over internationale vrede.¹⁵¹ Deze visie is kenmerkend voor het Realisme, een kijk die politicoloog Jørgenson ondermeer omschrijft als: “*The tradition [that] is characterized by a clear-cut distinction between domestic and international politics,*

¹⁴² Ibid.

¹⁴³ Scouts, ‘Governance’ (<https://www.scout.org/governance>). Geraadpleegd op 12 februari 2018.

¹⁴⁴ BOSSUYT, M. & WOUTERS, J., Grondlijnen van het internationaal recht, Antwerpen, 2005, 17.

¹⁴⁵ KROONENBERG, P.J., *The Undaunted: keeping the Scouting spirit alive. The survival and revival of scouting In Central and Eastern Europe and Southeast Asia*, 3de uitg., s.l., 2011, 21.

¹⁴⁶ Ibid, 17.

¹⁴⁷ Ibid, 21.

¹⁴⁸ VALLORY, *World Scouting: Educating for Global Citizenship*, 34-35.

¹⁴⁹ JOHNSTON, ‘Courting public favour’, 519.

¹⁵⁰ BADEN-POWELL, R., *Anti-war, but not, therefore, anti-military*, in M. SICA ed., *Playing the Game: A Baden-Powell Compendium*, Basingstoke & Oxford, 2007, 357-358.

¹⁵¹ BADEN-POWELL, *International brotherhood*, 353.

*and almost exclusive priority is given to the later sphere of politics.*¹⁵² Het is dus opvallend dat de internationale Scoutsbeweging moeite had om zich volledig te conformeren met een internationalistische kijk. Hiervan getuigt de moeilijke en soms onovertuigende houding van Baden-Powell. Een goed voorbeeld van deze visie, verkondigde Baden-Powell in april 1914 in *The Headquarters Gazette*:

*“I pointed out that you cannot do away with war by abolishing armies; you might as well try to do away with crime by abolishing the police. (...) As regards war with civilized nations, that is, no doubt, a brutal and out-of-date method of settling differences. But there are still, even in Europe, many nations only partly civilized.”*¹⁵³

Baden-Powell overleed in 1941 op 83 jarige leeftijd, tijdens de Tweede Wereldoorlog. Na zijn dood vonden vele historici en intellectuelen dat de Scouts- en Gidsenbeweging in grote mate de creatie bleef van Robert Baden-Powell. Het Angelsaksische georiënteerde karakter bleef vaak het discours van de beweging beheersen, iets wat ook in zekere zin zichtbaar bleef in de NSO's. In vele aspecten, zeker in Vlaanderen, kende de Scoutsbeweging toch veel veranderingen en evoluties die niet vergelijkbaar zijn met andere landen. Dit is een gegeven dat verder in het hoofdstuk duidelijk aan bod komt. Dat de jongensscoutsbeweging een impact naliet op het leven van vele jongeren, toont ongetwijfeld het succes van de Scoutsjamborees.

Volgens onder andere Tammy Proctor zorgde de bezorgdheid van een ongecontroleerde groei voor een soort van “onbewust” en geleidelijk internationalisme.¹⁵⁴ Het optimisme van het vroege succes in Europa maakte snel plaats voor de uitbreiding naar de dominions van het Britse Rijk.¹⁵⁵ Een belangrijke evolutie was ongetwijfeld de eerste Jamboree in 1920 in het Olympia exhibition Centre te London, georganiseerd als een week vol demonstraties en evenementen over Scouting.¹⁵⁶ Dat het zo een internationaal publiek zou aantrekken had Baden-Powell echter nooit verwacht. Vooral het diverse publiek uit 26 verschillende landen verbaasde hem.¹⁵⁷ Op het eerste gezicht had hij zich dan ook gereserveerd uitgesproken over het uitnodigen van buitenlandse delegaties, waarbij het idee om andere contingenten uit te nodigen secundair

¹⁵² JØRGENSEN, E.K., *International relations theory: a new introduction*, 2de uitg., Londen, 2018, 88.

¹⁵³ BADEN-POWELL, *Anti-war, but not, therefore, anti-military*, 358.

¹⁵⁴ PROCTOR, *On my honour*, 133.

¹⁵⁵ PROCTOR, *On my honour*, 134.

¹⁵⁶ *The Jamboree story : the full story of the eight world Jamborees of the Boy Scout movement, 1920-1955*, Londen, 1957, 9-10.

¹⁵⁷ JOHNSTON, ‘Courting public favour’, 521.

was.¹⁵⁸ Het succes deed het internationalisme waar Baden-Powell zich meerdere malen op papier over uitdrukte, in de praktijk omzetten. Deze twijfelachtige houding van Baden-Powell is echter niet te bespeuren in lectuur die de Wereldscoutsorganisatie publiceerde doorheen de twintigste eeuw. In *“The Jamboree story,”* een bron uit 1957 gepubliceerd door het WAISSM, rept de internationale organisatie geen woord over de beginnende internationalisering en de veranderende houding van de oprichter. Het narratief in het boek is constant en toont geen duidelijke evolutie, terwijl vele historici weten dat de internationalisering het resultaat is van trail and error. Internationalisering en culturele diversiteit propageert de beweging als een basisidee dat al langer leefde in de Scouts, maar dat pas tot uiting kwam op de Jamboree.¹⁵⁹

De ontwikkeling van de Vlaamse Scoutsbeweging werd vanaf de oprichting van het internationaal bureau tot de jaren zestig gekenmerkt door verschillende evoluties. Zoals vermeld, ontstond de Vlaams katholieke Scouts op 27 oktober 1929 onder de naam VVKS: het Vlaams Verbond voor Katholieke Scouts.¹⁶⁰ Deze splitsing verliep geleidelijk en was ontstaan uit een tekort aan stelselmatige educatieve vorming van Scoutsleden.¹⁶¹ De belangrijkste bron was voor vele leiders nog steeds *Scouting for Boys*, een boek dat ondertussen al zijn vijftiende verjaardag vierde toen de vormingsdiscussie losbarstte. De oprichting van verschillende kringen en comités voor vormingen en communicatie naar leden en leiding zorgden voor de eerste barsten in de Baden-Powell Belgian Boy Scouts.

De doorslaggevende klap voor de federalisering van de katholieke Scouts was de oprichting van het Jeugdverbond voor Katholieke Actie (JVKA). Het concept Katholieke Actie kwam er door paus Pius XI, die de toenemende secularisering wou tegengaan met een katholieke jeugdbeweging.¹⁶² Toen het Belgische episcopaat zelf besliste om de JVKA te splitsen op basis van taal, bracht dit ook de Vlaamse Scouts op ideeën.¹⁶³ Volgens hen konden de bisschoppen een splitsing nu moeilijk weigeren, iets wat niet veel later werkelijkheid werd. De beslissing voor een splitsing gebeurde in een serene sfeer tijdens een Scoutscongres in 1928. Ook de neutrale Scoutsfederatie zou zich in april 1966 splitsen in de Vlaamse Federatie voor Open

¹⁵⁸ Ibid.

¹⁵⁹ *The Jamboree story*, 12.

¹⁶⁰ FIERENS, *Authentiek en verbonden*, 67.

¹⁶¹ VERREYKEN, *En sterren staan al teder*, 38.

¹⁶² COUSSÉE, *A century of youth work policy*, 38.

¹⁶³ VERREYKEN, *En sterren staan al teder*, 38.

Scouting (FOS) en de Waalse Fédération des Eclaireuses et Eclaireurs (FEE), beduidend veel later dan de katholieke scouts.¹⁶⁴

Het VVKS ging zo de jaren dertig in, met als doel de leden op te voeden als goede burgers. Het hoofdbestuur, in scoutstermen de verbondsleiding genoemd, wendde hiervoor de grote middelen aan: actief promotie maken en de kinderen persoonlijk benaderen stond hierbij centraal.¹⁶⁵ Voor het eerst dacht de verbondsleiding duidelijk na over de plaats van de kerk in de beweging, alsook over de visie die de Scouts moest aannemen tegenover Vlaamse emancipatie. Bij lokale groepen was de relatie met de kerkelijke overheden soms heel conflictueus, vooral omdat de bewegingen zo spontaan ontstonden zonder medeweten en toestemmingen van clerici.¹⁶⁶

Met het Vlaamse gedachtegoed verliep de gedachtestroom anders. Hier ontwikkelde een Vlaamse identiteit zich tezamen met een bredere maatschappelijke kijk. De Vlaamse Scouts wilden de Franstaligen tonen hoe ze zich een volkser karakter moesten aanreiken. Het is inderdaad een feit dat het VVKS zich meer begon te concentreren op de Vlaamse identiteit, de rijke Vlaamse folklore en de bredere massa's.¹⁶⁷ De toegenomen openheid van de beweging en de sneer naar de Waalse katholieke Scouts, was ongetwijfeld ook een slimme zet om meer mensen aan de beweging te binden. Het argument dat de FSC een minder brede beweging was klopt in kleine mate, maar was ook te wijten aan het feit dat de overgrote meerderheid van de burgerij Frans sprak.

In 1940 hadden de verschillende Scoutsfederaties voor jongens 10 000 leden. Een cijfer dat verdubbeld werd na het einde van de oorlog in 1945.¹⁶⁸ Dat de Scouts de oorlog goed doorkwam, had vooral te maken met de voorzichtige houding tegenover de bezetter. De sympathie van de Nazi's tegenover de Vlaamse padvinderij was er wel degelijk, maar niet elke beweging ging in op deze gastvrijheid.¹⁶⁹ Het VVKS was duidelijk en kordaat, en koos om niet in te gaan op de door Nazi-Duitsland bepleitte Nationaal Socialistische jeugdbeweging Vlaanderen.¹⁷⁰ Alhoewel het VVKS te maken had met toenemende inperkingen en geboden

¹⁶⁴ FOSwiki, 'Geschiedenis van FOS Open Scouting' (http://wiki.fos.be/foswiki/De_geschiedenis_van_FOS_Open_Scouting). Geraadpleegd op 5 maart 2018.

¹⁶⁵ VERREYKEN, *En sterren staan al teder*, 48.

¹⁶⁶ FIERENS, *Authentiek en verbonden*, 68.

¹⁶⁷ HENDERIX, P. *Mannelijkheid in Vlaamse katholieke scoutstroepen tijdens het interbellum*, onuitgegeven masterproef, Universiteit Gent, faculteit letteren en wijsbegeerte, 2013, 45.

¹⁶⁸ VERREYKEN, *En sterren staan al teder*, 205.

¹⁶⁹ FIERENS, *Authentiek en verbonden*, 68.

¹⁷⁰ VERREYKEN, *En sterren staan al teder*, 71.

van de bezetter, stelde het dienstbetoon en hulp aan de bevolking centraal.¹⁷¹ De hulpvaardigheid en het dienstbetoon werkte duidelijk de aantrekkelijkheid van de beweging in de hand en zorgde zo voor een gestage ledentoeename tijdens de Tweede Wereldoorlog. De verbondscommissaris Vanhaegendoren kreeg in 1948 wel zijn ontslag.¹⁷² Bij het begin van de oorlog nodigde de bezetter verschillende belangrijke jeugdleiders uit voor een propagandabijeenkomst in Berlijn. Geheel op eigen wil en in eigen naam nam hij deel aan de bijeenkomst. De ontmoeting weigeren zou harde repressie van de Scouts in Vlaanderen betekenen. Om niet geassocieerd te worden met collaboratie vertrok hij een dag later, een feit dat toch zijn latere carrière in het VVKS zou hypothekeren.

Ondanks alles was Vanhaegendoren een vernieuwer, een tendens die ook na zijn ontslag in 1948 bleef doorleven. Naar voorbeeld van de Chiro, de KAJ en ook vooral de Hitlerjugend, splitste het VVKS haar grootste tak op na de Tweede Wereldoorlog.¹⁷³ Als doel om de grote leeftijdsverschillen te vermijden, ontstonden zo naast de verkenners ook de jongverkeners. Verder probeerde het verbond dichter aansluiting te krijgen bij Vlaamse en christelijke leden door een mentaliteitswijziging. Zo kregen ‘de eisen’ of technische vaardigheden die de leden moesten kunnen uitvoeren een nieuw elan en zorgde een kersvers en betaalbaar uniform voor meer eenduidigheid.¹⁷⁴

In dit verlengde vonden er ook in de jaren vijftig vele koerswijzigingen plaats. De jaren van wederopbouw waren ook de jaren van de toenemende consumptiemaatschappij, waar tieners steeds meer andere vormen van entertainment opzochten.¹⁷⁵ Met stagnerende ledenaantallen probeerde het VVKS dan ook in te spelen op de nieuwe noden en evoluties van de maatschappij. Het ontstaan van de Bijzondere Eisenwerking (BE) betekende het levenslicht voor scoutswerking voor gehandicapten.¹⁷⁶ Een fenomeen dat volgens Verreyken voor het eerst in België opdook in 1926.¹⁷⁷ Toch duurde de echte erkenning van de tak tot in 1953, wanneer het verbond de BE-werking officieel erkende als een speciale dienst.¹⁷⁸

¹⁷¹ *Scouts en Gidsen Vlaanderen*, ‘Geschiedenis: 1930-1962’ (<https://www.scoutsengidsenvlaanderen.be/over-ons/geschiedenis>). Geraadpleegd op 5 maart 2018.

¹⁷² VERREYKEN, *En sterren staan al teder*, 74.

¹⁷³ VERREYKEN, *En sterren staan al teder*, 82.

¹⁷⁴ *Ibid*, 83.

¹⁷⁵ VAN DUYNLAGER, E., *De eerste tieners: consumptiecultuur in Vlaamse jongerenbladen (1930-1970)*, onuitgegeven masterproef, KU Leuven, onderzoekseenheid Geschiedenis, 2012, 32

¹⁷⁶ ‘Van een koningin en bijzondere eisen’, *Over & Weer* (april 2015), 14-15.

¹⁷⁷ VERREYKEN, *En sterren staan al teder*, 86.

¹⁷⁸ *Ibid*.

Inspelend op het dalend ledenaantal introduceerde het VVKS ook de stafverkennerij. Een selecte tak voor verkenners die extra engagementen aangingen en waarvoor strenge toelatingsvoorwaarden golden.¹⁷⁹ Toegespitst op moderne technische vernieuwingen, en niet op ridders en indianen zoals in Scouting for Boys, wou het inspelen op nieuwe interesses.¹⁸⁰ Ogericht als een extra uitdaging in de Scoutsbeweging, had het als oorspronkelijk doel de verlokkingen van de moderne maatschappij tegen te gaan.¹⁸¹ Een derde nieuw gegeven dat in het begin zeker niet actief werd gepromoot, was de ontwikkeling van de kapoenentak. Een tak die in 1955 als een experiment was gestart.¹⁸² In vele groepen was er in toenemende mate een té grote welpentak, de toenmalige jongste tak voor kinderen tussen 7 en 14 jaar. Dit probleem losten lokale groepen vaak op door een jongere tak in het leven te roepen, vaak de kapoenen of kaproentjes genoemd.¹⁸³ Toen deze tak in 1959 een officieel statuut kreeg, beschouwde het VVKS dit echter niet als een pedagogisch onderdeel van Scouting.¹⁸⁴ Het feit dat enkel meisjes leiding mochten geven, geeft een goed beeld van de nog heersende genderrollen in de toenmalige maatschappij. Een aspect dat in de volgende hoofdstukken nog aan bod komt.

Alhoewel de Scouts soms heel sterk voor en na de oorlog een Vlaamse indruk naliet, waren ze heel koningsgezind. Het VVKS koos in de Koningskwestie resoluut voor de koning. Dat de Vlaamse katholieke Scouts in de jaren vijftig deelnam aan IJzerbedevaarten en Vlaams Nationale Zangfeesten was in die zin redelijk paradoxaal.¹⁸⁵ Toch was de Scouts vooral een cultuurflamingantische beweging, die geen zelfstandig Vlaanderen ambieerde.¹⁸⁶ Het zal uiteindelijk tot in 1973 duren vooraleer het VVKS zich zal samenvoegen met het Vlaams Verbond voor Katholieke Meisjesscouts (VVKM).¹⁸⁷ Zo ontstond één gezamenlijk statuut: het VVKM-VVKS.

¹⁷⁹ GRIGIS, B., informeel gesprek, 19 maart 2018.

¹⁸⁰ VERREYKEN, *En sterren staan al teder*, 87.

¹⁸¹ COOLS, H. e.a., *Een eeuw Den Twee. Plezier. Vreugde. Vriendschap. Scouting*, Antwerpen, 2014, 38.

¹⁸² *Scouts en Gidsen Vlaanderen*, 'Geschiedenis: 1930-1962' (<https://www.scoutsengidsenvlaanderen.be/over-ons/geschiedenis>). Geraadpleegd op 20 maart 2018.

¹⁸³ VERREYKEN, *En sterren staan al teder*, 88.

¹⁸⁴ Ibid.

¹⁸⁵ VERREYKEN, *En sterren staan al teder*, 89.

¹⁸⁶ Ibid, 73.

¹⁸⁷ *Scouts en Gidsen Vlaanderen*, 'Geschiedenis: 1962-1987' (<https://www.scoutsengidsenvlaanderen.be/over-ons/geschiedenis>). Geraadpleegd op 26 januari 2018.

Van Girl Guides tot World Association of Girl Guides and Girl Scouts

Naast de Scoutsbeweging ontstond er geleidelijk ook een Gidsenbeweging, die uitsluitend gericht was op jonge meisjes. Ook deze beweging evolueerde geleidelijk tot een steeds bredere organisatie, alhoewel het toch in vele opzichten een andere evolutie doormaakte dan de originele Scoutsbeweging. Mensen die niet vertrouwd zijn met de beweging denken vaak dat Scouts zowel voor meisjes als jongens bedoeld was. Dit was oorspronkelijk echter niet zo. Robert Baden-Powell richtte zich uitsluitend op jongens bij het ontstaan van de beweging. Sinds de publicatie van *Scouting for Boys* waren er echter ook heel veel meisjes in de ban van de nieuwe beweging. Dat het boek enkel en alleen gericht was op jongens, schrok de meeste meisjes dan ook niet af: het boek “*did (...) create an alternative world of frontier challenges such as tracking, camping and woodcraft (...)*,” volgens historica Tammy Proctor.¹⁸⁸ Een gegeven dat inderdaad de aantrekkelijkheid van het boek en de beweging kaderde. Al sinds 1908 was het vaak het geval dat er op het Britse platteland verschillende gemengde Scoutsgroepen ontstonden. Toch bleek het vaak een chaotische regeling te zijn, waardoor een bredere organisatie met richtlijnen noodzakelijk was.

In de eerste plaats was het ook belangrijk om de Scoutsbeweging zelf tevreden te houden. Vele scoutsleiders waren ervan overtuigd dat de aanwezigheid van meisjes ervoor zou zorgen dat jongens minder enthousiast zouden zijn om lid te worden van de Scouts.¹⁸⁹ Daarnaast was het ook belangrijk om de ouders aan de lokale groepen te binden en de publieke opinie tevreden te houden, iets wat met het bestaan van gemengde groepen een moeilijke aangelegenheid was. Dit bewees de grote onenigheid tussen de Scoutsorganisatie en de publieke opinie in de beginjaren. In 1909 ontstond er in de Britse pers een discussie over de plaats van meisjes in de Scoutsbeweging. In december waarschuwde ene Violet Markham in *The Spectator* voor de schadelijke gevolgen van gemengde Scoutsgroepen en Scouts voor meisjes, een discussie die ook al snel door de *Daily Mail* werd opgepikt.¹⁹⁰ Ze benadrukte de slechte gevolgen voor beide geslachten, waarbij het resultaat vaak “*glorified larking expeditions*” waren zonder enige inhoud.¹⁹¹ Ook gaf ze bittere kritiek op het feit dat vrouwen steeds meer mannelijke kenmerken ontwikkelden.¹⁹² De Scouts was te militaristisch voor meisjes: eerste hulp en verpleging was handig, sluipen en wandelen doorheen het platteland vond ze nutteloos. Volgens Markham was

¹⁸⁸ PROCTOR, *Scouting for girls*, 2.

¹⁸⁹ *Ibid.*, 4.

¹⁹⁰ ‘Girl scout, defence of the scheme’, *Daily Mail* (13 december 1909), 7.

¹⁹¹ *Ibid.*

¹⁹² PROCTOR, *Scouting for girls*, 8.

het Rode Kruis een voldoende alternatief om meisjes op deze nuttige aspecten te trainen.¹⁹³ In november van dat jaar had Baden-Powell nochtans zijn eerste suggesties gegeven over de plaats van meisjes in de Scouts: “*Girls must be partners and comrades rather than dolls.*”¹⁹⁴ Nog voor de columndiscussies in de Britse pers had Baden-Powell een aparte structuur voor meisjes bedacht.¹⁹⁵ Alhoewel hij al duidelijk aan het denken was over een aparte Scoutsbeweging, nemen historici over het algemeen het jaar 1910 als de oprichting van de Gidsenbeweging.¹⁹⁶

Net zoals Scouts de Britse jongensjeugd wilde opvoeden tot gezonde mannelijke jongens, moest de Gidsenbeweging meisjes voorzien van een vrouwelijk karakter. Hierbij uitte Baden-Powell vooral kritiek naar de “*overdressed and idling*” girls die in de burgerlijke milieus geconditioneerd werden om een levenloos bestaan te leiden.¹⁹⁷ Het hoeft niet te verwonderen dat de bevolking niet stond te popelen om een gemengde Scoutsbeweging te creëren. De Britse maatschappij bleef op vele vlakken dan ook conservatief. Vrouwen waren vaak huisvrouw in het gezin, waardoor ze dus werkloos bleven en geen financiële zelfstandigheid konden opbouwen. Deze onafhankelijkheid was enkel mogelijk met toegang tot onderwijs en een goed betaalde job, iets wat in de laat-Victoriaanse periode nog geen sinecure was.

Toch ontstond er een toenemende appreciatie voor vrouwen op het einde van de negentiende eeuw. Dit was vooral te danken aan de algemeen toleranter visie tegenover vrouwen tijdens deze periode. Met de beginnende en geleidelijk toenemende werkgelegenheid voor vrouwen, ontstond er een steeds breder gedragen groep die in toenemende mate geen problemen had met gelijkere genderrollen.¹⁹⁸ Vooral in de milieus van de lagere middenklassen kwam er een doorbraak. Het feit dat vele leerkrachten anders met genderrollen omgingen, zorgde dan ook voor een effect op de leerlingen en de lessen.¹⁹⁹ Daarnaast ontwikkelden vrouwen een groter zelfbewustzijn. Rond 1880 pleitte een kleine, maar geëngageerde groep vrouwen voor meer verandering in Groot-Brittannië.²⁰⁰ Gelinkt aan de populariteit van het socialisme en het anarchisme groepeerden vrouwen zich in toenemende mate voor gelijkere rechten qua werk, educatie en loon. Het sociaal fenomeen kreeg als snel de smalende naam “the woman question.” Het woord feminisme zou pas later in de Edwardiaanse periode ontstaan. De periode rond de

¹⁹³ Ibid, 6.

¹⁹⁴ ‘Girl scouts, LTO the editor of The Spectator’, *The Spectator* (11 december 1909), 14.

¹⁹⁵ PROCTOR, *Scouting for girls*, 7.

¹⁹⁶ PROCTOR, *On my honour*, 1.

¹⁹⁷ ‘Girl scouts, LTO the editor of The Spectator’, *The Spectator*, 14.

¹⁹⁸ RAPPAPORT, E., ‘Review: New Visions of Class and Gender in the Victorian and Edwardian Metropolis’, *Journal of British Studies*, 38 (1999), 396.

¹⁹⁹ Ibid.

²⁰⁰ THOMAS, M., ‘Anarcho-Feminism in late Victorian and Edwardian Britain, 1880-1914’, *International Review of Social History*, 47 (2002), 3.

eeuwwisseling was dus gekenmerkt door een toenemende cultuurkritiek van vrouwen die opkwamen voor gelijkere rechten, maar ook tegen de patriarchale samenleving en al zijn standvastige genderrollen.²⁰¹ Toch bleef de inclusie van vrouwen in verschillende Britse socialistische en anarchistische milieus moeilijk. Overspoeld door seksistische vooroordelen en bitse meningen was het geen sinecure om politieke druk uit te oefenen op het maatschappelijk denken.²⁰²

Dezelfde seksistische opmerkingen moesten ook een kleine groep gidsen ontgelden die onofficieel deelnamen aan een Scoutsrally in Olympia, nabij Londen in 1909: “*We were laughed at, we were whistled at, there were catcalls but we didn’t mind. We were there and we were part of the show.*”²⁰³ Met ontleende uniformen van Britse Boy Scouts nam een moedige en kleine groep gidsen deel aan de mars. De standvastige maatschappelijke genderrollen en de populariteit van de avontuurlijke Scoutsbeweging zorgden ervoor dat vooral meisjes uit middenklasse-gezinnen zich aangetrokken voelden door de beweging: “*(...) Confined by the societal expectations for females [,] girls enjoyed the change to be boyish.*”²⁰⁴ Daarbij lieten ze zich niet afschrikken van de kritiek van mannelijke Scoutsleden of de publieke opinie. Het is vooral opmerkelijk dat de Gidsenbeweging ontstond als aparte naam. Voor vele Scouts was het een ramp dat vrouwen ook de naam Scouts mochten gebruiken. Het betekende een verlies van prestige en naambekendheid. In de Verenigde Staten kwam het zelfs tot rechtszaken, waarbij de Boy Scouts of America de Girl Scouts aanklaagde voor het gebruik van de term Scouts.²⁰⁵

Bij aanvang van de beweging in 1910 probeerde Baden-Powell de jonge Gidsenbeweging snel een vrouwelijk imago te geven. De aanslepende harde reacties in de media, waarbij kranten nu openlijk de Gidsenbeweging afkraakten en de ouders veroordeelden die er hun kinderen naartoe stuurden, hadden daar ongetwijfeld tot bijgedragen.²⁰⁶ Toch bleef Baden-Powell met zijn volste overtuiging ijveren voor de Gidsenbeweging. Om het vrouwelijke imago in de schijnwerpers te zetten, plaatste hij kort na de oprichting zijn 51-jarige zus aan het hoofd van de beweging.²⁰⁷ Al snel volgde een vrouwelijkere herschreven versie van Scouting for boys, die uitdrukkelijk gericht was op meisjes. *The handbook for the Girl Guides or How girls can help to build up the Empire (1912)* kwam tegemoet aan deze nood, maar de persoonlijke leiding

²⁰¹ Ibid, 29-30.

²⁰² Ibid, 5.

²⁰³ PROCTOR, *Scouting for girls*, 5.

²⁰⁴ Ibid, 6.

²⁰⁵ Ibid, 7.

²⁰⁶ Ibid, 9.

²⁰⁷ PROCTOR, *On my honour*, 23.

van Agnes Powell kon helaas geen gestage groei verzekeren van de Gidsenbeweging.²⁰⁸ Agnes kon daarentegen wel de publieke opinie temperen in 1911, wanneer ze in een stevig beargumenteerde brief de Gidsenbeweging in de *The Spectator* verdedigde.²⁰⁹ De leiding van de Gidsenbeweging bleef tot circa 1918 onder haar hoede, wanneer Olave St. Clair Soames, de echtgenoot van Baden-Powell, het bestuur overnam. Het koppel leerde elkaar kennen in januari 1912.²¹⁰ Ook al was het leeftijdsverschil 31 jaar, nog in oktober van hetzelfde jaar trouwden ze met elkaar. In een snel tempo kon Olave zich opwerken binnenin de Gidsenbeweging: begonnen als gouvcommissaris in Sussex in 1915, was ze al in 1918 Chief Guide van de Gidsen.²¹¹ Daarmee werd ze de facto het hoofd van de nog jonge Gidsenbeweging.

Ook bij de Gidsen duurde het niet lang vooraleer er buiten Groot-Brittannië groepen ontstonden. In 1909 richtte een militaire collega van Baden-Powell een Girl Peace Scout-groep op in Nieuw-Zeeland, terwijl een Canadese groep in 1910 voor de introductie van de Gidsenbeweging op het Amerikaanse continent zorgde.²¹² Door de toenemende snelle communicatie en transportmogelijkheden kon de Gidsenbeweging zich snel verspreiden. Mensen namen de ideeën van de Scouts- en Gidsenbeweging met zich mee naar hun eigen land en ontwikkelden zo hun eigen lokale beweging thuis. Zo verliep het onder andere in Chili, Zweden, Polen en de Verenigde Staten.²¹³ Juliette Low, een vrouw geboren uit een rijke familie in de staat Georgia, richtte zo in 1912 de Girl Scouts op in de VS.²¹⁴ Hier bouwde ze het “from scratch” uit tot een succesvolle organisatie die internationale vriendschap tussen meisjes promootte. Het was ook opvallend dat de Amerikaanse beweging Girl Scouts koos als naam in plaats van Girl Guides, een woordkeuze die vooral de connectie van het Amerikaanse pioniersleven wilde benadrukken.²¹⁵

In België ontstond de eerste Gidsenbeweging in 1915 tijdens de Eerste Wereldoorlog, in de Brusselse Marollenwijk.²¹⁶ Daar woonde pater Melchior Verpoorten die hoofdaalmoezenier was bij de Baden-Powell Belgian Boy Scouts. Als aalmoezenier van de Scoutsbeweging zag

²⁰⁸ VERREYKEN, *En sterren staan al teder*, 58.

²⁰⁹ PROCTOR, *Scouting for girls*, 10.

²¹⁰ WARREN, A., *Oxford dictionary of national biography*, 2011 (<https://doi.org/10.1093/ref:odnb/30779>). Geraadpleegd op 3 april 2018.

²¹¹ VERREYKEN, *En sterren staan al teder*, 58.

²¹² PROCTOR, *Scouting for girls*, 10.

²¹³ *Ibid*, 11.

²¹⁴ SIMS, A.H., ‘Juliette Gordon Low (1860-1927)’, A.S., CHIRHART & B., WOOD red., *Georgia Women: Their Lives and Times*, Volume I, Athens (VS, Georgia), 2009, 370-371.

²¹⁵ PROCTOR, *Scouting for girls*, 11.

²¹⁶ CAIGNIE, *De Vlaamse katholieke Gidsenbeweging (1939-1973)*, 6.

hij het grote leed bij de jeugd. Overtuigd dat Scouts een alternatief kon bieden om kinderen te helpen en te vormen, overtuigde hij Marie-Josèphe Furquim d'Almeida om een meisjesgroep op te richten.²¹⁷ Marie-Josèphe, een vrouw waar verder niet veel over bekend is, richtte niet veel later een meisjesgroep op, waar in de eerste jaren ongeveer een veertigtal meisjes lid van waren.²¹⁸ Met hulp van plaatselijke geëngageerde vrouwen en financiële steun van kardinaal Mercier, de toenmalige aartsbisschop van Mechelen, ontstond al snel een bloeiende Scouts voor meisjes.²¹⁹ Volgens Verreyken had de eerste Belgische meisjesgroep nog geen weet van de Girl Guides, iets wat sterk te betwijfelen valt als je weet dat deze beweging al vijf jaar eerder in 1910 was opgericht. Bovendien ontstond de meisjesscouts uit een groep van de Baden-Powell Belgian Boy Scouts, een officieel erkende groep door Baden-Powell. Dat de oprichter zijn eigen Scoutsbewegingen niet monitorde of op de hoogte hield van nieuwe ontwikkelingen, lijkt mij onwaarschijnlijk.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog zorgde de bezetter in toenemende mate voor verscheidene restricties die onrechtstreeks de activiteiten van de gidsen belemmerden. Alsof een avondklok nog niet genoeg was, arresteerden de Duitsers in juni 1917 Melchior Verpoorten: de geestelijke vader van de jonge meisjesbeweging was plots verdwenen. De bezetter nam hem gevangen omdat hij verdacht werd van jongens op te leiden tot militairen.²²⁰ Alhoewel het aantal leden sterk daalde tijdens de Eerste Wereldoorlog, kon het na de oorlog terug rustig bloeien.²²¹ Terwijl de beweging zich vanaf 1920 geleidelijk over de rest van België verspreidde, vroeg de beweging kort na de oorlog hun erkenning bij het officiële hoofdbureau in Engeland.²²² Deze erkenning zorgde al snel voor vele veranderingen, zoals de indeling van jongerentakken volgens het Britse model. De periode van bloei na de oorlog was echter korter dan verwacht: sommige groepen hielden op te bestaan en de beweging had in toenemende mate te maken met stagnerende ledenaantallen.²²³

De Eerste Wereldoorlog was voor vele Scouts- en Gidsenbewegingen een stijlbreuk. Vele bewegingen waren duidelijk op de proef gesteld tijdens deze moeilijke periode, terwijl anderen een stevigere organisatie konden uitbouwen. Hoe dan ook was het opvallend dat de interacties tussen de verschillende nationale Gidsenbewegingen duidelijk aan het “boomen” waren in de

²¹⁷ VERREYKEN, *En sterren staan al teder*, 59.

²¹⁸ Ibid.

²¹⁹ PROCTOR, *Scouting for girls*, 30.

²²⁰ ‘Belgian Girl Scouts’, *New York Times* (14 maart 1920), 2.

²²¹ PROCTOR, *Scouting for girls*, 30.

²²² VERREYKEN, *En sterren staan al teder*, 60.

²²³ Ibid.

naoorlogse periode: bezoeken, brievencorrespondentie en publicaties hernamen zich tot een ongekend niveau.²²⁴ Een klein jaar na de aanstelling van Olave Baden-Powell als Chief Guide, kwam ze in februari 1919 met het voorstel om een internationale raadsvergadering te organiseren voor Gidsen.²²⁵ Met afgevaardigden van verschillende landen organiseerde de Gidsenbeweging in 1920 zo voor het eerst een meeting in Oxford. Met een interval van twee jaar vond zo telkens een vergadering plaats over internationale aspecten en problemen waarmee de Gidsenbeweging te maken had.²²⁶ De bijeenkomsten waren een succes en zorgden voor een grote boost aan populariteit en cohesie in de beweging.²²⁷ Enkele meetings later ging de beweging in 1928 over tot de vorming van een internationale Gidsenbeweging: met een betaald secretariaat, een magazine en een goed uitgedokterde structuur volgden de Gidsen het voorbeeld van de WAISM.²²⁸ Als World Association of Girl Guides and Girl Scouts (WAGGGS) had de organisatie het unieke doel “*to transcend narrow nationalist agendas and to create a multinational peaceful sisterhood.*”²²⁹ Een doel dat in theorie mooier is dan in werkelijkheid. In grote mate moesten vele Gidsenbewegingen opboksen tegen maatschappelijke vooroordelen en kerkelijke of statelijke overheden.

In België zorgde de sterke greep van kerkelijke overheden en de Franstalige adellijke kringen voor toenemende confrontaties tijdens het Interbellum. Sinds het begin van de beweging bestond de leiding bijna uitsluitend uit Franstalige burgerlijke dames. Net zoals de Vlaamse Scouts hadden ook verschillende Vlaamse Gidsen problemen met deze aanpak: naar hun gevoel negeerden ze de Vlaamse groepen en primeerde een elitaire visie.²³⁰ De Gidsenbeweging veranderde in 1929 hun naam van Baden-Powell Belgian Girl Guides tot Guides Catholiques de Belgique - Katholieke Padvindsters van België (GCB-KPB).²³¹ Volgens Verreyken zorgde de verandering in hetzelfde jaar nog voor een grote kloof tussen de GCB-KPB en enkele Vlaamse Gidsengroepen. Als snel splitsten verschillende dissidente groepen zich af van de officiële beweging, waarbij de groep van Merksem één van de eerste was.²³²

²²⁴ PROCTOR, *Scouting for girls*, 42.

²²⁵ Ibid.

²²⁶ Ibid.

²²⁷ World Association of Girl Guides and Girl Scouts, ‘Our history’ (<https://www.wagggs.org/en/about-us/our-history/>). Geraadpleegd op 12 april 2018.

²²⁸ PROCTOR, *Scouting for girls*, 43.

²²⁹ Ibid.

²³⁰ VERREYKEN, *En sterren staan al teder*, 61.

²³¹ CAIGNIE, *De Vlaamse katholieke Gidsenbeweging (1939-1973)*, 9.

²³² VERREYKEN, *En sterren staan al teder*, 61.

Caignie, die een licentiaatsverhandeling schreef over de Vlaamse katholieke Gidsen, spreekt zich hier minder duidelijk over uit. Ze gaf wel aan dat er rond 1939 al conflicten waren tussen Vlaamse groepen en de officiële GCB-KPB.²³³ Het resultaat was uiteindelijk een splitsing die nooit een officieel statuut kreeg van de GCB-KPB of de kerkelijke overheden.²³⁴ Het was duidelijk dat de oprichting van een Vlaamse katholieke Gidsenbeweging niet zo vlot zou gaan zoals bij het VVKS. De drijvende kracht van deze dissidente Vlaamse groepen was Yvonne Groffi, die grote pedagogische gebreken zag in de GCB-KPB. Het is hierbij opvallend dat gender een grote rol speelde: het officiële bestuur ontbrak een duidelijk vrouwelijk karakter en was vooral op de Scoutsmethode voor jongens gericht.²³⁵ Groffi wilde hier verandering in brengen en zorgde ervoor dat de dissidente groepen blauwe uniformen droegen, naar analogie met de Engelse Gidsen.²³⁶ Voor de introductie van het blauwe uniform droeg elke Scouts- en Gidsenbeweging een kaki uniform.

Ook de Tweede Wereldoorlog belemmerde het erkenningsproces van de blauwe Gidsen. Alhoewel het toch op een gestage ledentoeename kon rekenen, bleken de pogingen altijd tevergeefs te zijn. De controles van de bezetter bij parades en activiteiten van Gidsen maakten de situatie er niet gemakkelijker op.²³⁷ Na de oorlog veranderde de aanpak van Groffi: uit pragmatische redenen pleitte ze voor een statuut waarin de blauwe Gidsen deel konden uitmaken van de GCB-KPB.²³⁸ Dit zorgde voor een naamsverandering die opnieuw een dubbele afkorting had: de KMGB-GCB. De afkorting van de Katholieke meisjesgidsen van België, die bestonden uit de blauwe Gidsen en de rest van de KPB, en de GCB die nog steeds dezelfde bleef. Algauw barstte er opnieuw een conflict los in de nieuwe structuur. De problemen tussen beide groepen waren vooral te wijten aan de verschillende methode volgens Marie-Louise Somville, algemeen secretaresse van de KMGB-GCB en fervent kakigids.²³⁹ Op 31 december 1947 zette de nieuwe beweging Groffi buiten de beweging.²⁴⁰ Wat volgde was een heen en weer schrijven van brieven en omzendbrieven tussen Groffi en de KMGB-GCB, waarbij iedere groep zijn gidsen om steun vroeg. Het duurde niet lang vooraleer het bestuur van de KMGB-CGB, geruggesteund door de geestelijke overheid, de blauwe gidsen de mogelijkheid gaven om aan te sluiten bij hen of buiten de katholieke gidsenbeweging te vallen. Vele groepen plooiden onder

²³³ CAIGNIE, *De Vlaamse katholieke Gidsenbeweging (1939-1973)*, 15.

²³⁴ Ibid, 16.

²³⁵ Ibid, 15.

²³⁶ VERREYKEN, *En sterren staan al teder*, 61.

²³⁷ PROCTOR, *Scouting for girls*, 81.

²³⁸ CAIGNIE, *De Vlaamse katholieke Gidsenbeweging (1939-1973)*, 17.

²³⁹ Ibid, 26.

²⁴⁰ Ibid, 17.

de druk of lagen niet meer wakker van de interne ruzies die zich in de hogere verbondsstructuren afspeelden.²⁴¹

Wat volgde was een nieuwe splitsing waarbij Groffi en haar blauwe gidsen terug een autonome organisatie oprichtten, zonder enige kerkelijke erkenning.²⁴² Het hoeft geen uitleg dat haar nieuwe beweging, die voortaan als Vlaams Verbond der katholieke Meisjes-Gidsen (VVKMG) leden wierf, verzwakt uit de strijd kwam. Niet veel later verdween de beweging: na het overlijden van Groffi in 1953 hielden vele blauwe gidsen het voor bekeken en sloten ze aan bij de KMGB-GCB.²⁴³ De methode van de steeds autonomere KMGB in de jaren vijftig was hierbij sterk toegespitst op het opvoedingssysteem van Baden-Powell. De Vlaamse organisatie moest fungeren als derde pijler in het leven van een Gids: *“Het gezin verzorgt de basisopvoeding, de school de verstandelijke opleiding en de jeugdbeweging vult aan op sociaal, burgerlijk en levensbeschouwelijk vlak.”*²⁴⁴

Toen de Gidsen terug grotendeels verzameld waren in één organisatie, was de kentering in de KMGB-GCB al ingezet: in toenemende mate evolueerden beide afdelingen steeds meer als onafhankelijke actoren. Eén van de meest doorslaggevende stappen was de oprichting van een Nationale Raad rond november 1954, die het hoofdbestuur van de KMGB en de GCB verzamelde in één coördinerend orgaan.²⁴⁵ Het had hoofdzakelijk tot doel om te waken over de ‘principiële eigenheid’ van de beweging en tegelijk beide taalafdelingen meer autonomie te geven. Wanneer na de aparte viering van 40 jaar Belgische Gidsen de KMGB in toenemende mate ijverde voor een eigen financieel beheer, stemden zij in voor een aparte vzw. Door deze goedkeuring binnenin de KMGB, was de organisatie enkel nog voor nationale en internationale aangelegenheden verbonden aan de GCB.

Het duurde echter niet lang vooraleer ook dit aspect verdween. In februari 1960 zorgde de oprichting van de Associatie van de Baden-Powell Scouts en Gidsen van België, voor het verval van dat laatste aspect.²⁴⁶ De associatie bracht in totaal vier federaties tezamen: het VVKS, de FSC, de KMGB en de GCB.²⁴⁷ De associatie had als doel interfederaal op te treden, maar zorgde dus onrechtstreeks ook voor de autonomie van de Vlaamse katholieke Gidsen. Het is opvallend dat de inhoud en het voorkomen van de Gidsen geen grote veranderingen kenden, vooral omdat

²⁴¹ VERREYKEN, *En sterren staan al teder*, 108.

²⁴² CAIGNIE, *De Vlaamse katholieke Gidsenbeweging (1939-1973)*, 19.

²⁴³ VERREYKEN, *En sterren staan al teder*, 108.

²⁴⁴ CAIGNIE, *De Vlaamse katholieke Gidsenbeweging (1939-1973)*, 35.

²⁴⁵ *Ibid*, 30.

²⁴⁶ *Ibid*.

²⁴⁷ VERREYKEN, *En sterren staan al teder*, 108.

andere uitdagingen de agenda bepaalden.²⁴⁸ Wanneer de KMGB in 1961 hun officiële internationale erkenning kregen van de internationale Gidsenbeweging (WAGGGS), veranderden ze hun naam.²⁴⁹ Voortaan heetten ze het Vlaams Verbond van Katholieke Meisjesgidsen (VVKM). Hierbij hadden ze een minder uitgesproken Vlaams karakter dan het VVKS. Dit bewijst de verdeelde mening over het benadrukken van een “Vlaams verbond” in de afkorting.²⁵⁰ Het VVKM was bij het aanvatten van de jaren zestig een heel jonge en nieuwe organisatie.

²⁴⁸ PROCTOR, *Scouting for girls*, 120.

²⁴⁹ CAIGNIE, *De Vlaamse katholieke Gidsenbeweging (1939-1973)*, 45.

²⁵⁰ *Ibid.*

INTERNATIONALISME: UNIVERSELE ALLURE OF PAPIEREN ROMPSLOMP?

Na het ontstaan van de WAISM in 1922 en de WAGGGS in 1928, ontwikkelden beide bewegingen zich tot een steeds hechtere beweging. Beide organisaties vielen onder de noemer van een internationale organisatie, een gegeven waarbij er drie voorwaarden van belang zijn: het bevat meer dan drie landen, het organiseert activiteiten in verschillende landen en het heeft een oprichtingsverdrag.²⁵¹ Zoals reeds beschreven in de voorgeschiedenis van de beweging, ontwikkelden beide organisaties voornamelijk onafhankelijk van elkaar. Toch hielden beide bewegingen goede relaties en contacten met elkaar, alsook met de nationale Scouts- en Gidsenbewegingen. De contacten die de Vlaamse Scouts en Gidsen onderhielden met de internationale bewegingen groeiden doorheen de twintigste eeuw tot een steeds groter niveau. Dat de Belgische Gidsen (toen nog tezamen in de GCB-KPB) in een vroeg stadium goede contacten hadden met het jonge WAGGGS, bewijst de verwijzing naar de Belgische Gidsen in een internationaal gepubliceerde tekst.²⁵² In een brief uit 1932 die Olave Baden-Powell stuurde naar alle Gidsen vroeg ze een kleine bijdrage om de kas van de WAGGGS te spijzen. Hierbij verwees ze expliciet naar de Belgische Gidsen, waar Olave haar inspiratie haalde om een fonds op te richten.

Het hoeft niet te verwonderen dat er een correlatie was tussen de toename van landen (NSO's) in de WAISM (later WOSM) en de WAGGGS enerzijds, en de correspondentie tussen de internationale en nationale actoren anderzijds. Het is een feit dat de grootste groei van landen in de beweging gebeurde na de dekolonisatie van Afrika en de implosie van de Sovjet-Unie. Het aantal leden in de beweging groeide met één derde in de jaren zestig, een exponentiële toename in vergelijking met de vorige decennia.²⁵³ In Afrika zal de groei, met een te verwaarlozen daling net voor en na de eeuwwisseling, enkel nog toenemen.²⁵⁴ De brieven die het VVKS wekelijks toegestuurd kreeg van het Boy Scouts International Bureau kenden een grote verscheidenheid aan thema's. Opmerkelijk is het feit dat de verwijzing naar "Boy Scouts" in de naam is opgenomen. Het verwijst hierbij expliciet naar het mannelijke karakter van de

²⁵¹ KARNs, M.P., MINGST, K.A. & STILES, K.W., *International organizations: the politics & processes of global governance*, 3de uitg., Boulder & Londen, 2015, 12.

²⁵² BADEN-POWELL, O., *A letter from the world chief Guide: a February 22nd penny to the "World Captain"*, LONDON, WAGGGS headquarters (online raadpleegbaar), 1 november 1932.

²⁵³ VALLORY, E., *Global citizenship education: study of the ideological bases, historical development, international dimension, and values and practices of World Scouting*, onuitgegeven doctoraatsverhandeling, Universitat Pompeu Fabra, department of political and social sciences, 2007, 212.

²⁵⁴ Ibid.

beweging. Het bureau functioneerde als het secretariaat van de WAISM en bevond zich sinds 1959 in Ottawa.²⁵⁵ Na negen jaar in Canada koos het bureau om zich in 1968 te vestigen in Genève.

Nieuwe NSO's, nieuwe discussies: correspondentie met de WOSM en de ICCS

De brieven en beleidsberichten die het VVKS van de WAISM kregen, bestonden vaak uit documenten die de aanvraag van een nieuwe Scoutsfederatie tot de internationale beweging regelde. In 1961 kreeg het VVKS verschillende gedrukte brieven van het bureau over de toetreding van bijvoorbeeld Cyprus, Monaco en Marokko.²⁵⁶ Met een kleine uitleg van de situatie in het land, gaf het bureau de NSO's de kans om objecties en aanbevelingen te geven bij de toetreding van de NSO in kwestie. Indien er objecties waren kon het VVKS dit bijvoorbeeld melden via een brief. Dit moest uiterlijk een maand na het krijgen van het bericht gebeuren, zoals het geval was voor Marokko in 1961.²⁵⁷ In dit opzicht wou de wereldscoutsorganisatie het open en transparante karakter van de beweging behouden, een gegeven dat ook in de constitutie van de WAISM was geïncorporeerd.²⁵⁸ Hierdoor ontstond een uitgebreide correspondentie, die doorheen de tijd enkel nog zou groeien.

Dat een groot deel van de correspondentie over de toetreding van nieuwe NSO's en de uitbreiding van de wereldorganisatie ging, weerspiegelde in grote mate ook de toenemende vrees om de katholieke identiteit van het VVKS te verliezen. Enkele stemmen binnen het VVKS waren bezorgd toen de WAISM het duty to God-principe losser toepaste. Duty to God was één van de basispijlers van Scouting en voor vele katholieken het bewijs dat de Scouts duidelijk toegespitst was op een religieuze basis. Ook duty to the King behoorde tot de pijlers van de Scoutswet, een soort code of conduct van sociale regels.²⁵⁹ Volgens Eduard Vallory, die een

Scouts, 2013, 'World Scout Bureau' (https://web.archive.org/web/20130806172626/http://scout.org/en/our_organisation/governance/world_bureau). Geraadpleegd op 25 april 2018.

²⁵⁶ LEUVEN, KADOC – *KU Leuven, Vlaams Verbond van Katholieke Scouts (V.V.K.S.) (1929-1973)*, nr. 102/2, fol. 1r: Letter from the Boy Scouts International Bureau for application and recognition of Boy Scouts of Cyprus, 9 maart 1961.

²⁵⁷ LEUVEN, KADOC – *KU Leuven, Vlaams Verbond van Katholieke Scouts (V.V.K.S.) (1929-1973)*, nr. 102/2, fol. 1r: Letter from the Boy Scouts International Bureau for application and recognition of the Fédération Nationale du Scoutisme Marocain, 8 juni 1961.

²⁵⁸ *Constitution of the World Organization of the Scout Movement*, (World Organisation of the Scout Movement), online raadpleegbaar, 2011, 11.

²⁵⁹ VALLORY, E. [Sean Chiang], *World Scouting Educating for Global Citizenship - part I*, video, 24 februari 2010 (<https://www.youtube.com/watch?v=8exnhC3HYiw&t=883s>). Geraadpleegd op 28 april 2018.

doctoraat schreef over de Scoutsbeweging, was er tussen de NSO's een verschillende interpretatie van het duty to God-principe. De confessionele houding van gelovige Scouts was bijvoorbeeld te linken aan een verschil in context. Tijdens een lezing in de National Taiwan Normal University in 2010 staaft hij dit als volgt: *"If they [cfr. scouts] said that you need to fulfill your duty to God in a catholic country, were the religion was a counterpower of the state institutions, they didn't hear that Britain was different."*²⁶⁰ De Scoutsbeweging ontstond in een land waar de kerk geen politieke tegenstander was van de staat. De koning van het Verenigd Koninkrijk is het hoofd van de Anglicaanse kerk, waardoor er geen clash ontstond tussen beide machten.²⁶¹

In dit licht moet het ontstaan van de beweging staan: duty to God en duty to the King / one's own country stonden heel dicht bij elkaar. Volgens het Britse model waren alle mogelijke confessies verenigd in één associatie, waarbij geen enkele religie boven een andere stond. De oplossing zagen ze in interne comités waarin de confessies het beleid konden beïnvloeden.²⁶² Hoewel België sinds zijn onafhankelijkheid een heel liberale grondwet had, was een duidelijke confessionele breuklijn tot diep in de twintigste eeuw voelbaar. In tegenstelling tot het Verenigd Koninkrijk was dit een opmerkelijk verschil. Alhoewel duty to God hier hetzelfde betekende, zorgde dit toch voor een volledige andere beleving van burgerschap. Gelovige landen en landen met religieuze spanningsvelden beleven religie daarom vaak anders in de Scouts.

In België waren er ongetwijfeld ook verschillende stemmen in het debat aanwezig, die zowel voor als tegen een verandering van de Scoutswet waren. Hoe dan ook stelde het VVKS zich gematigder op in vergelijking met hun katholieke Scoutscollega's in verschillende andere Europese landen. Zij bleven vaker conservatief vasthouden aan hun katholieke roots. Op 29 juni 1960 kreeg het commissariaat Buitenland van het VVKS een brief uit Den Haag die afkomstig was van de Katholieke Verkenner.²⁶³ Opgericht door de Nederlandse kerkelijke instanties had deze jeugdbeweging steeds een katholieke basis doorheen zijn bestaan.²⁶⁴ In de brief benadrukte de schrijver dat het om zijn eigen indrukken ging en niet over de visie van zijn federatie. Toch is het onmiskenbaar dat hij een duidelijke visie had over de veranderingen die op til waren in de WAISM.

²⁶⁰ Ibid.

²⁶¹ WASSON, E., *A history of modern Britain*, 2de uitg., Oxford, 2016, 15.

²⁶² VALLORY, *Global citizenship education*, 135.

²⁶³ LEUVEN, KADOC – KU Leuven, *Vlaams Verbond van Katholieke Scouts (V.V.K.S.) (1929-1973)*, nr. 102/2, fol. 1r: Brief aan commissaris buitenland VVKS i.v.m. studietoelagen september 1960, 29 juli 1960.

²⁶⁴ SELTEN, P., *Het apostolaat van de jeugd: katholieke jeugdbewegingen in Nederland*, onuitgegeven doctoraatsverhandeling, Katholieke Universiteit Nijmegen, faculteit wijsbegeerte, letteren en godgeleerdheid, 1991, 232.

Net zoals Eduard Vallory argumenteerde, is er te zien dat de schrijver een eigen betoog opzet over het belang van religie in de Scouts. Dit doet hij doorheen zijn eigen gekleurde bril: *“Deze positieve waardering van de godsdienst, gesymboliseerd in de belofte, is het fundament van de invloed en de plaats die scouting aan de kerken heeft toegekend in zijn systeem.”*²⁶⁵ In die zin hekelt de schrijver de toenemende religieuze neutraliteit van het internationaal Scoutsbureau, terwijl deze confessionele pacificering in de meeste NSO's gebruikelijk was. In zijn argumentatie gaat hij in een volgende passage nog een stap verder:

*“(…) Principieel-neutrale organisaties zonder meer toelaten zou betekenen de neutraliteit t.o. de “duty to God” tot beginsel verheffen; de “duty to God” als beginsel laten vervallen. De consequentie zou zijn, dat men t.a.v. worldscouting als geheel niet meer zou kunnen spreken van “Boy Scouts in the real sense of the word” (A Statement of Principle). “The loss of one or more (principles) would result in a new movement” (Fundamentals of the Scout Method).”*²⁶⁶

Deze gedachte toont aan dat het katholieke aspect van de schrijver een belangrijk ideaal was in zijn beleving van Scouts. Zonder de verwijzing naar God was de Scoutswet nutteloos en de Scouts onbestaande. Hij stelde in zijn brief aan het VVKS dan ook voor om *“te pleiten voor een nieuwe bezinning op de organisatievorm van worldscouting.”*²⁶⁷ Hierbij vreesde hij de verbreding van de Scoutswet voor boeddhisten en hindoes, die polytheïstisch waren. Voor de schrijver van de katholieke Verkenners was dit een voorbode voor een a-religieuzere en neutrale Scouts. Als oplossing pleitte hij bij het VVKS voor een nauwer overleg met de andere katholieke Scoutsorganisaties. Met de toenmalige ontwikkelingen binnenin de internationale organisatie wou hij een betere voorbereiding en samenwerking met de ICCS, de International Catholic Conference of Scouting.

Hierbij is het opvallend dat een internationaal katholiek orgaan ontstond in een beweging die de confessionele breuklijn wilde pacificeren. Toen de Scoutsbeweging zich in Europa verspreidde, waar kerk en staat vaak gescheiden waren, ontstonden zowel gelaïciseerde Scoutsgroepen als katholieke Scoutsgroepen. Een feit dat vooral te wijten was aan een gebrek aan flexibiliteit van religieuze leiders, die grote voordelen zagen in de Scoutsmethode. Dit zorgde voor strakkere delingen tussen de confessionele en neutrale componenten van Scouts,

²⁶⁵ LEUVEN, KADOC – KU Leuven, *Vlaams Verbond van Katholieke Scouts (V.V.K.S.) (1929-1973)*, nr. 102/2, fol. 2r: Brief aan commissaris buitenland VVKS i.v.m. studietoelagen september 1960, 29 juli 1960.

²⁶⁶ Ibid.

²⁶⁷ Ibid.

waardoor er steeds meer gelaïciseerde Scouts ontstonden: een aspect dat conflicten veroorzaakte en meermaals doorheen de twintigste eeuw de kop opstaken. Aangezien het feit dat duty to God duidelijk in de Scoutswet stond, was de oprichting van neutrale Scouts onmogelijk. De jonge WAISM maakte voor enkele Europese landen een uitzondering in 1924, waardoor de breuklijn in grote mate gepacificeerd werd.²⁶⁸ Toch was het bureau voortaan behoed voor dit gevaar en probeerde het vanaf nu steeds het Britse model door te voeren. Zo vermeed het bureau enerzijds het ontstaan van neutrale Scouts en anderzijds het ontstaan van Scouts die zich op één confessie baseerden. De bezorgdheid voor de toename van neutrale en confessionele Scouts die het volledige religieuze spectrum vertegenwoordigen, zorgde voor de oprichting van de International Catholic Conference of Scouting in 1948.²⁶⁹ De intentie van dit orgaan was om de katholieken in de NSO's te kunnen vertegenwoordigen.

Vele NSO's die afgevaardigden stuurden naar de conferentie, zagen het katholicisme en het scoutisme als inherent verbonden aan elkaar. Dit element is ook te vinden in de bezorgde brief die het VVKS kreeg van de Katholieke Verkenners. Voor hen was een goede samenwerking in de ICCS van primordiaal belang, zeker wanneer er rond 1960 steeds meer sprake was om de Scoutswet over God aan te passen: *“De ontwikkelingen, waarin wij ons bevinden, eist een zeer nauw overleg tussen de katholieke organisaties in het kader van de CISC [cfr. alternatieve benaming ICCS].”*²⁷⁰

Andere afgevaardigden van NSO's zagen dit dan weer anders en lagen minder wakker van het veranderde karakter van de beweging. Wat duidelijk is bij de visie van het VVKS, is dat er een grote verandering kwam na het Tweede Vaticaans Concilie van 1962 tot 1965.²⁷¹ Toch was volgens Fierens ook de tijdsgeest en de progressieve tendens binnen het VVKS van doorslaggevend belang voor de inclusie van niet-katholieken.²⁷² Bij deze veronderstellingen moeten toch enkele kanttekeningen vermeld worden. Zo is het een feit dat bij het lezen van het bronnenmateriaal een duidelijke andere tendens naar voren komt, waarbij het internationale niveau een primordiale rol speelde.

Bewijs hiervan is te vinden in het archief van het commissariaat buitenland. Philip Tossijn, toenmalige commissaris buitenland voor het VVKS was hier de leidende figuur en stond in

²⁶⁸ VALLORY, *Global citizenship education*, 137.

²⁶⁹ Ibid.

²⁷⁰ LEUVEN, KADOC – KU Leuven, *Vlaams Verbond van Katholieke Scouts (V.V.K.S.) (1929-1973)*, nr. 102/2, fol. 3r: Brief aan commissaris buitenland VVKS i.v.m. studietoelichting september 1960, 29 juli 1960.

²⁷¹ FIERENS, *Authentiek en verbonden*, 70.

²⁷² Ibid.

voor de correspondentie met alle internationale actoren.²⁷³ Met betrekking tot de brief die hij kreeg van de Katholieke Verkenner, had hij een kordate houding tegenover de Scoutswet. Hij was voorstander van het behoud van het duty to God-principe, maar legde hierbij wel een overwegende diplomatieke houding aan de dag. De brief ging vooral over de toestemming van Madagaskar om als NSO toe te treden tot de WAISM. Het grote probleem was het overwegend neutrale karakter van de Malagassische Scouts, waarbij sinds de uitzonderingen in 1924 geen afwijkingen meer waren op de speciale statuten voor katholieke of neutrale Scouts. Dat de Fédération du Scoutisme Malgache door het Scout Committee met enkele voorwaarden mocht toetreden tot de WAISM, vonden vele katholieke Scouts dan ook ongeoorloofd. “*The fédération will do its best to ensure that its constituent Associations will abide by the spirit of the Keynote Resolution N° 19 of the International Conference, Cambridge, 1957 [cfr. het bewuste duty to God-principe]*”.²⁷⁴ Deze voorwaarde was voor Tossijn het bewijs dat het committee wel degelijk twijfels had bij de toetreding.²⁷⁵ Hoe dan ook, dit precedent toonde duidelijk de toenemende internationalisering van de beweging, waarbij toenmalige maatschappelijke discussies vaker centraal stonden. Deze brief was één van de vele voorbeelden die de interne wisselwerking met het internationaal niveau toonde. Er kan dan ook geen ontkomen aan zijn dat het VVKS beïnvloed was door de internationale Scoutsbeweging in zijn interne werking.

1962 betekende voor het VVKS het begin van een reeks hervormingen die de toenmalige verbondsalmoezenier Nick Gobert aanduidde als Aggiornamento, verwijzend naar het Tweede Vaticaans Concillie.²⁷⁶ Er is geen twijfel dat het VVKS hervormde, met de verandering in de hoogste regionen van de WAISM in het achterhoofd. Enige relativisering bij de hervormingen van het VVKS zijn dus zeker op zijn plaats. Toen Philip Tossijn zich kon opwerken in de internationale organisatie en het schopte tot lid van het Scout Committee, kreeg deze wisselwerking nog een extra dimensie.²⁷⁷ Het internationale karakter van de beweging is te vaak op de achtergrond verdwenen, terwijl het in de realiteit een steeds belangrijker rol aangemeten kreeg.

De lossere toepassing van de Scoutswet zal uiteindelijk een hervorming in gang zetten. De aanpassing van de Scoutswet kreeg zijn goedkeuring tijdens de 18th International Conference

²⁷³ LEUVEN, KADOC – KU Leuven, *Vlaams Verbond van Katholieke Scouts (V.V.K.S.) (1929-1973)*, nr. 102/2, fol.1r: Confidential paper about a Scout Committee between 1959 and 1961 (points 8 to 11), s.d.

²⁷⁴ *World Scout Conference Resolutions:1920-2017*, Cambridge, 14-16 August: 1957-19: Keynote Resolution.

²⁷⁵ LEUVEN, KADOC – KU Leuven, *Vlaams Verbond van Katholieke Scouts (V.V.K.S.) (1929-1973)*, nr. 102/2, fol. 1v: Brief aan Van Der Meulen over erkenning Scouts Madagaskar, 19 oktober 1960.

²⁷⁶ FIERENS, *Authentiek en verbonden*, 70.

²⁷⁷ BULLENS, M., informeel gesprek, 6 mei 2018.

in 1961 te Lissabon. Het duty to God-principe was voortaan duty to God/religion.²⁷⁸ Dit impliceerde dat mensen zowel in een persoonlijke God als in een onbepaalde spirituele realiteit konden geloven. Ook polytheïstische godsdiensten hoorden hier voortaan bij. Het is een feit dat de conferentie in sterke zin gepolitiseerd was door deze discussie. In die zin is het opmerkelijk dat een studiepaper van het bureau adviseerde om met voorkeur een niet-katholieke afgevaardigde in de conferentie te laten praten over de potentiële aanpassing van de Scoutswet.²⁷⁹ In datzelfde jaar veranderde ook de naam van World Association of the International Scout Movement naar World organization of the Scout Movement. Kortom: de noemer “international” verdween en maakte plaats voor “World”. De International Conference heette nu voortaan de World conference. De jaren zestig en zeventig waren voor de WOSM een periode vol veranderingen en aanpassingen, waarbij de conferentie te Lissabon een belangrijke evolutie in gang zette.

Toch bleven vele stemmen in de beweging bezorgd om het “religieuze vraagstuk”. Om de interne eenheid in de beweging te garanderen, voerde de WOSM in 1962 het consultatief statuut in. Al enige tijd voelde de internationale Scoutsorganisatie het gevaar van een religieuzere tendens bij vele overwegend katholieke landen. Het invoeren van het statuut zorgde ervoor dat elke confessie een adviserende stem kreeg in de World Conference. Zo kreeg de katholieke ICCS officieel een statuut binnenin het committee. Als snel ontstonden zowel voor protestanten, orthodoxen, boeddhisten als moslims een apart statuut in het committee. De WOSM kon zo een versplintering voorkomen en de religieuze breuklijn voorgoed pacificeren in de internationale organisatie.

Het VVKS zal zich in de loop van de jaren zestig toch sterk intern herschepen. De aanzet door de WOSM, het Tweede Vaticaans Concilie en een nieuwe verbondscommissaris zorgden voor een nieuw elan. Voor Fierens speelde Nick Gobert, die in 1963 opnieuw verbondsaalmoezener werd van het VVKS, een grote rol bij de mentaliteitswijziging rond religie.²⁸⁰ Hij pleitte hierbij steeds uitdrukkelijker voor een meer pluralistische Scouts, iets wat hij ook in de ICCS voorstelde. Het voorstel kreeg veel kritiek te verwerken in de ICCS, waardoor de zitting zelfs even uitstel kreeg.²⁸¹ Deze aanpak toont dat het VVKS in een korte

²⁷⁸ *World Scout Conference Resolutions: 1920-2017*, Lisbon, 20-24 September: 1961-08: duty to God/Religion.

²⁷⁹ LEUVEN, KADOC – KU Leuven, *Vlaams Verbond van Katholieke Scouts (V.V.K.S.) (1929-1973)*, nr. 102/2, fol. 1r: Confidential paper about 18th International Conference points 8 to 11.

²⁸⁰ FIERENS, *Authentiek en verbonden*, 71.

²⁸¹ *Ibid*, 72.

periode, een grote koerswijziging doormaakte. Dit gebeurde niet in een vacuüm, maar in samenspraak en beïnvloeding met de internationale organen van de WOSM. Dat de Katholieke Verkenner in 1960 nog hevig de religieuze kaart trokken, maar al in 1967 fusiegesprekken voerden om één pluralistische Scoutsfederatie in Nederland op te richten, spreekt voor zich.²⁸² Toch is het opmerkelijk dat Gobert snel het belang zag van een institutionele verandering van de Europese katholieke Scouts. De veranderingen die hij bepleitte tonen dat de verbondsaalmoezenier een duidelijke voeling had met de maatschappij.

Of het VVKM een duidelijke mening had in deze discussie valt te betwijfelen. Door interne twisten binnenin de Belgische Gidsenbeweging, hadden de Vlaamse Gidsen het eind de jaren vijftig al druk genoeg om hun bestaansrecht te verdedigen. Het VVKM bestond pas in 1961, wanneer het erkenning kreeg van de WAGGGS.²⁸³ Voorheen had het dus nooit een internationaal engagement kunnen bekleden voor Vlaamse Gidsen. De Vlaamse Gidsen zaten voor 1961 nog steeds in een nationale raad met het GCB (zie pagina 52). De beperkte hoeveelheid archiefmateriaal bij het begin van de jaren zestig is in deze zin perfect verklaarbaar.

Samenvattend komt één duidelijke lijn naar voren in dit hoofdstuk: de internationale Scoutsorganisatie maakte een grote verandering door in de jaren zestig. Eén van de hoofddiscussies die voor de Belgische en Vlaamse casus heel belangrijk bleek te zijn, was het religievraagstuk. De bezorgdheid van verschillende katholieke Scouts liet zich merken in de correspondentie met het VVKS, waar het een duidelijke diplomatieke en open houding aan de dag legde in vergelijking met andere NSO's. Het VVKS begreep al vroeg de relevantie van deze institutionele verandering in de Scoutsbeweging. Hun kritische houding binnenin de ICCS en tegenover hun Vlaamse interne werking, ontketende een vernieuwende hervorming in de Scouts. Hierbij zette het zich niet af van hun katholieke traditie, maar voelde het wel de maatschappelijke relevantie om de beweging op to date te houden. Deze ingeving was dan ook sterk beïnvloed door de toegenomen internationalisering van de beweging. Het is zo dat de gebeurtenissen in 1968 een culturele revolutie in gang zou zetten die de private en publieke visie van de komende generaties veranderde. Een gegeven waar de katholieke kerk niet immuun zou voor zijn geweest.²⁸⁴ De progressieve regimeswitch binnen het VVKS zorgde ervoor dat de beweging deze ommekeer beter kon verwerken.

²⁸² Ibid.

²⁸³ CAIGNIE, *De Vlaamse katholieke Gidsenbeweging (1939-1973)*, 45.

²⁸⁴ CELLINI, J., *Universalism and liberation: Italian catholic culture and the idea of international community (1963-1978)*, Leuven, 2017, 76.

Vlaamse Scouts en hun internationaal engagement met ngo's en NSO's

De wisselwerking tussen de National Scout Organizations bestond ongetwijfeld niet enkel door toedoen van de WOSM en de WAGGGS. Hoewel interne aspecten dus zeker een rol speelden, mogen toch ook de culturele transfers met andere NSO's niet vergeten worden. De connecties en relaties die de Vlaamse Scouts- en Gidsenbeweging doorheen de jaren uitbouwden kenden een grote heterogeniteit. Zowel vertrouwde Europese NSO's als landen die vele leden zouden associëren met exotische bestemmingen, maakten deel uit van het interculturele netwerk. Hierbij waren de internationale Scouts- en Gidsenorganisaties belangrijk, maar het waren geen mediators die de onderlinge relaties vormgaven.

Toch gaven de internationale Scouts- en Gidsenorganisaties ongetwijfeld het goede voorbeeld voor de onderlinge relaties tussen de NSO's. De WOSM en de WAGGGS waren al sinds het ontstaan van het United Nations Economic and Social Council (ECOSOC) lid van het VN-orgaan.²⁸⁵ Hiermee toonde het een duidelijk engagement op internationaal vlak, dat sinds het ontstaan van de Verenigde Naties enkel nog maar toenam. Recent onderzoek van Vallory suggereert dat de Scouts hierbij evolueerde van een apolitieke organisatie naar een niet-partijgebonden organisatie met een politiek activisme. Een evolutie die zich aftekende op de NSO's, waarvan sommigen een “glocal approach” aanmaten.²⁸⁶ Keup, een reviewer van het boek van Vallory, vat het concept samen als een combinatie van “*local rooting, national belonging, and global commitment.*”²⁸⁷ Deze aspecten, waar zowel lokale embeddedness als interesse in het wereldgebeuren centraal staan, zijn ook te bemerken in het uitgebreid bronnenmateriaal dat het VVKS en het VVKM heeft bijgehouden.

Een voorbeeld van deze sterke internationale tendens was al te merken in de jaren vijftig van de twintigste eeuw. Toen al was het mogelijk om je te abonneren op buitenlandse scoutstijdschriften. De eerste bron die hierover te vinden is dateert van 1953. Zo kon de hogere leiding van het VVKS aan verminderde prijzen de evoluties in het buitenland waarnemen. Het verbond haalt twee redenen aan waarom ze dit aanboden: “*In het raam van de nauwe samenwerking met de zusterorganisaties van de omliggende landen en t.o.v. het groot voordeel van onze hogere leiders kunnen halen uit het volgen van de evolutie van Scouting in die landen*

²⁸⁵ VALLORY, *Global citizenship education*, 35.

²⁸⁶ KEUP, C., ‘World Scouting: Educating for Global Citizenship (review)’. *Journal of the History of Childhood and Youth*, 7 (2014), 564.

²⁸⁷ Ibid.

door regelmatig de vreemde scoutstijdschriften in te kijken (...).”²⁸⁸ Dat dit gegeven een succes bleek te zijn, is duidelijk zichtbaar in het archiefmateriaal. Het aanbod van buitenlandse tijdschriften kende een gestage groei. In 1959 kon de hogere leiding zich abonneren op tijdschriften uit Frankrijk, de VS, Nederland, Engeland, Canada en Duitsland.²⁸⁹

Ook maakte het VVKS-verbond het mogelijk om het tijdschrift van het WOSM-bureau te bestellen.²⁹⁰ Het magazine World Scouting-Scoutisme Mondial maakte het mogelijk om over de landsgrenzen heen een beeld te kunnen vormen van de internationale beweging. Dit maakte de beweging dan ook opener: leden konden zich nu vergelijken met andere organisaties, die meer of minder indruk maakten op de lezer. De lezer kon daardoor ook reflecteren over de eigen organisatie, hoe het beter zou kunnen. Zo droeg het dus ook bij aan de openheid en democratisering van de Scouts- en Gidsenbeweging. In deze context kreeg het VVKS op 22 mei 1955 een brief van iemand uit de hogere VVKS-leiding. Hierin kaartte de schrijver het probleem aan van een tekort aan internationale zelfprofilering: *“Ik liet u deze morgen verstaan dat wij naar buitenuit soms te klein zien, zeker ook op internationaal gebied, waar de B.S.B. [gangbare term voor de Belgische neutrale Scouts] en ook de meisjes-Gidsen mijns inziens breder uitwaaien.”*²⁹¹ In het tijdschrift van het internationaal bureau was het steeds mogelijk om nieuws, gebeurtenissen of weetjes te versturen van de eigen NSO. *“Alhoewel men ze maar inte (sic) sturen heeft,”* maakte het VVKS er geen gebruik van.²⁹² Op internationaal vlak deed het VVKS geen uitdrukkelijke poging om de eigen naam uit te spelen.

De “meisjes-Gidsen” deden in dat opzicht veel meer moeite volgens de schrijver van de brief. Welke federatie hij daar precies mee bedoelde, zegt hij niet. Hoogstwaarschijnlijk ging dit om de KMGB (en het latere VVKM) dat zich zichtbaar profileerde in de internationale Gidsenbeweging. Dit internationaal engagement was bij het VVKS niet te bespeuren en zou de schrijver maar heel zelden zien in het magazine van het WOSM-bureau. Deze organisatie zou pas in 1977 een geleidelijke opening laten voor meisjes: daarvoor was het op internationaal vlak nog volledig toegespitst op jongens.²⁹³ Het engagement van de Vlaamse Gidsen weerspiegelde

²⁸⁸ *Abonneren op vreemde scoutstijdschriften*, Vlaams Verbond van Katholieke Scouts (V.V.K.S.), 2 januari 1955.

²⁸⁹ *Abonnementsdienst*, Vlaams Verbond van Katholieke Scouts (V.V.K.S.), 29 december 1959.

²⁹⁰ *Abonneren op vreemde scoutstijdschriften*, Vlaams Verbond van Katholieke Scouts (V.V.K.S.), 2 januari 1955.

²⁹¹ LEUVEN, KADOC – KU Leuven, *Vlaams Verbond van Katholieke Scouts (V.V.K.S.) (1929-1973)*, nr. 94, fol. 1r: Brief aan het VVKS over gebrek aan internationale profilering van de organisatie, 22 mei 1955.

²⁹² *Ibid.*

²⁹³ PROCTOR, *Scouting for girls*, 158.

zich ook op verschillende andere vlakken. In de eerste plaats had het een heel goede en dichte band met verschillende andere buitenlandse Gidsenorganisaties. In 1965 hadden leidsters en voortrekkers de kans om op verschillende buitenlandse kampen te gaan.²⁹⁴ Zo was er bijvoorbeeld de mogelijkheid om op uitnodiging van de Federazione Italiana Guidi Esploratrici naar Italië te gaan of om in Noorwegen te gaan trekken in de bossen.²⁹⁵ Ook in Denemarken, Finland Luxemburg en Zweden waren er kampen en activiteiten georganiseerd door buitenlandse organisaties.

Ook met de WAGGGS waren er contacten. Te Adelboden, in Zwitserland, had de internationale Gidsenbeweging in 1929 een chalet gebouwd met als doel een vaste ontmoetingsplaats voor Gidsen te creëren.²⁹⁶ In een brief uit oktober 1965 die het secretariaat buitenland van het VVKM verspreidde aan hun leidsters en voortrekkers (vaak afgekort als VT's), valt te lezen dat er *“zoals ieder jaar plaatsen zijn voorbehouden voor het VVKM.”*²⁹⁷ Dit jaarlijks terugkerend evenement, gehouden rond de eindejaarsperiode, vond plaats in een internationale atmosfeer en versterkte zo de cohesie van de Gidsenbeweging.

Dichter bij huis organiseerde het VVKM evenementen met hun Nederlandse Gidsencollega's. Een voorbeeld hiervan was het internationaal W.E. gehouden te Vught in maart 1966.²⁹⁸ De afkorting van W.E. is niet zeker, maar het doel van het evenement wel. Georganiseerd voor Gidsen die vaak niet naar het buitenland konden, gaf het hen een kans om niet ver van huis internationale vriendschappen aan te gaan. De reden dat vele gidsen vaak niet aan internationale reizen konden deelnemen, was ongetwijfeld het prijskaartje. Een vergelijking: het W.E. te Vught kostte 270 frank, terwijl het kamp in Zwitserland 1500 frank kostte. Het kamp in Zwitserland duurde weliswaar veel langer in vergelijking met dat te Nederland, maar het betekende echter wel een andere prijscategorie die voor het merendeel van de Vlaamse gezinnen te hoog was. Wegens het grote succes van het W.E. organiseerden de vertegenwoordigde organisaties al in november 1966 een nieuwe editie.²⁹⁹ De interesse van de

²⁹⁴ De voortrekkers waren een tak in het VVKS, maar door de vermenging van jongens en meisjes bestond er ook een minderheid aan voortrekkers bij het VVKM. Meer hierover in het deel over gender.

²⁹⁵ *Uitnodiging voor leidsters en VT's 1965*, Vlaams Verbond van Katholieke Meisjesgidsen (V.V.K.M.), 1965.

²⁹⁶ *World Association of Girl Guides and Girl Scouts*, 'Our Chalet past and present' (<https://www.wagggs.org/en/our-world/world-centres/our-chalet/about-our-chalet/history/>). Geraadpleegd op 12 mei 2018.

²⁹⁷ *VVKM in het chalet te Adelloden (sic) Zwitserland*, Vlaams Verbond van Katholieke Meisjesgidsen (V.V.K.M.), 27 oktober 1965.

²⁹⁸ *Uitnodiging voor Gidsen en- Jonggidsenleiding omtrent internationaal W.E. te Vucht 5/6 maart 1966*, Vlaams Verbond van Katholieke Meisjesgidsen (V.V.K.M.), 21 december 1965.

²⁹⁹ *Uitnodiging voor Gidsen en- Jonggidsenleiding omtrent internationaal W.E. te Antwerpen 5/6 november 1966*, Vlaams Verbond van Katholieke Meisjesgidsen (V.V.K.M.), 22 september 1966.

leden was groot, maar ook het engagement van de hogere leiding om in een korte periode een nieuwe editie te organiseren, is het bewijs van een opvallende internationale betrokkenheid.

Ook al vonden sommigen het internationale karakter bij het VVKS niet uitgesproken, toch was het ook bij hen aanwezig. Weliswaar vele jaren na de brief aan het VVKS over een gebrek aan internationale promotie, richtte het verbond een commissie op voor “kampen in het buitenland”. De geleidelijke promotie van internationale kampen was hierbij niet anders dan bij de Gidsen. Hierbij legde het VVKS een correspondentie aan de dag met de Boy Scouts Of America (BSA). Verschillende uitnodigingen voor National Scout Jamborees georganiseerd door de BSA bewijzen de wederzijdse contacten tussen beide NSO's.³⁰⁰ Zo mochten de Belgen enkele leden naar Amerika sturen om er de zevende National Scout Jamboree bij te wonen. De brief stuurde de BSA op naar de interfederale Belge du Scoutisme, een orgaan waar alle Belgische federaties deel van uitmaakten. Aangezien Tossijn de internationale commissaris was van deze interfederale rond het najaar van 1968, verliep de meeste correspondentie via het VVKS.³⁰¹ Dit engagement was echter niet alleen voor het VVKS bedoeld, maar voor alle federaties. Toch bouwde het doorheen de jaren zestig en zeventig goede contacten op met Aziatische landen, weliswaar meestal in verband met ontwikkelingssamenwerking.

Midden de jaren zestig was er ook een opvallende toename van verschillende kleinere transregionale kampen, vaak met de verwijzing naar het woord “Jamboree”, de benaming van hét vierjaarlijkse kamp georganiseerd door de WOSM. Hetzelfde vond plaats in België, toen er in 1965 een Europa-jamborette werd georganiseerd.³⁰² In analogie met de Gidsen organiseerde ook het VVKS een internationaal kamp: met een twintigtal nationaliteiten overtrof het dus de interculturaliteit van het W.E. te Vught en Antwerpen. Toch bleek de organisatie van het evenement geen sinecure, want vele technische moeilijkheden bemoeilijkten de organisatie van het evenement. In januari 1965 moest het VVKS uiteindelijk toegeven dat het kamp niet zou kunnen doorgaan. Op 11 januari stuurde het verbond een brief naar elke NSO die een delegatie Scoutsleden ging sturen. In zowel het Nederlands, Engels als Frans zijn er een twintigtal verontschuldigungsbriefjes bijgehouden in het KADOC-archief.³⁰³

³⁰⁰ LEUVEN, KADOC – KU Leuven, *Vlaams Verbond van Katholieke Scouts (V.V.K.S.) (1929-1973)*, nr. 96, fol. 1r: invitation 7th National Scout Jamboree by the BSA, 19 januari 1968.

³⁰¹ LEUVEN, KADOC – KU Leuven, *Vlaams Verbond van Katholieke Scouts (V.V.K.S.) (1929-1973)*, nr. 96, fol. 1r: information letter about the National Scout Jamboree by the BSA, 1 juli 1968.

³⁰² *Brief over de annulatie van de Europa-jamborette aan de Nederlandse Padvindsters*, Vlaams Verbond van Katholieke Scouts (V.V.K.S.), 11 januari 1965.

³⁰³ LEUVEN, KADOC – KU Leuven, *Vlaams Verbond van Katholieke Scouts (V.V.K.S.) (1929-1973)*, nr. 94.

In dit opzicht legde het VVKM een opvallendere realiteitszin aan de dag, waarbij internationalisme niet per se een enorm intercultureel kamp betekende. Een kamp van het VVKM met hun Nederlandse zusterbeweging was voor hen ook al een uitdaging. Daarnaast probeerden de Vlaamse Gidsen om een goedkoper en dichter alternatief voor hun leden te organiseren, in tegenstelling tot hun Vlaamse mannelijke collega's. Het budgetvriendelijke alternatief van de Gidsen zorgde ervoor dat armere Vlaamse meisjes ook toegang hadden tot zulke evenementen.

Tijdens de jaren zeventig gaf het leidingstijdschrift *Over & Weer* bijna elke maand uitleg over uiteenlopende internationale gebeurtenissen, evenementen en kampen. Sinds de gezamenlijke structuur van VVKM-VVKS in 1973, publiceerde het sinds 1974 maandelijks dit nieuwe tijdschrift.³⁰⁴ Hierbij legde het een reflexieve houding aan de dag, waarbij het mogelijk was dat leiding en het verbond kritiek konden geven op bepaalde aspecten in de maatschappij en de Scouts. In oktober 1977 zorgde een discussie om al dan niet deel te nemen aan de Jamboree van Iran voor veel animo. Met een bijtende kritiek op het politiek establishment van Iran veroordeelde het VVKM-VVKS het regime: *“de sjah is alleenheerser en dult (sic) geen enkele vorm van kritiek (...).”*³⁰⁵ Aangezien het gegeven besproken werd op de komende verbondsraad van november 1977, zette de organisatie de groepen aan om hierover na te denken. Ook hun stem kon tellen en een invloed hebben op de beslissing. Verschillende Scoutsgroepen zijn altijd gegroepeerd in een district, met aan het hoofd een districtscommissaris. Deze commissarissen zetelen hierbij ook in de verbondsraad. Met dit gegeven wilde het verbond de leiding aanzetten tot internationale reflectie, met het gedecentraliseerd democratisch bestuur als het perfecte instrument om hun invloed op verbondsniveau te laten horen.

In maart 1978 liet het verbond in *Over & Weer* melden dat het VVKM-VVKS toch deelnam aan de Jamboree in Iran.³⁰⁶ De beslissing kreeg geen specifieke argumentatie, maar somde wel opnieuw de heersende problemen op. Dit deden ze door een kritische reflectie van Amnesty International te publiceren in het tijdschrift, aangevuld met een lezersbrief van een Scoutsgroep uit Roeselare. De lezersbrief was bikkelhard over Iran en het schijnbare internationale karakter van de Jamboree:

³⁰⁴ ODIS, 'Over & Weer (1974-) (periodiek)'.
³⁰⁵ 'Jamboree in Iran: ja/nee?', *Over & Weer* (oktober 1977), 8.
³⁰⁶ 'Jamboree', *Over & Weer* (maart 1978), 2.

“Op de vorige Jamboree in Noorwegen zorgden de organisatoren ervoor de kampplaatsen van Grieken en Turken ver uit elkaar te houden. Israëli’s worden ook veilig uit de buurt van de Arabische Scoutsverbonden gehouden. De wereldbroederschap blijft meestal beperkt tot het uitwisselen van badges en andere uniformtoebehoren. De deelnemers aan dergelijke Jamborees behoren meestal tot de begoede klasse, van wie ouders zoonslief reisje wil bekostigen. Landen als de USA zenden kontingenten Scouts naar deze ontmoetingen, terwijl andere landen er als folkloristische bezienswaardigheden bijlopen.”³⁰⁷

Bij het artikel van Amnesty International en de lezersbrief vermeldde het tijdschrift wel dat dit standpunt niet de visie van de verbondsploeg vertegenwoordigde. Toch toont de publicatie van dit gegeven een zekere openheid in de beweging, helemaal anders dan in vergelijking met de jaren zestig. Dit is een gegeven dat de leiding en de leden soms niet meteen beseften, zeker niet als ze “het verbond” voor ogen hadden. Bij velen heerste nog steeds het idee dat het verbond een groep hogere leiding was, zonder enige voeling bij leiding en leden.

Dat dit niet waar was besepte ook de schrijver van een opinie in *Over & Weer* van februari 1977. Na het volgen van een cursus bij het verbond veranderde zijn visie volledig: *“Het verbond was één groot vooroordeel en ik verwachtte me dan ook aan een stelletje schoolmeesters, die me bovendien nog zes dagen vacantie (sic) kwamen afspitsen. (...) Voor de eerste keer ontdekte ik andere mensen en meningen buiten het veilige nest van mijn eigen groep en ik voelde mezelf een stukje rijker en meer zelfzeker.”³⁰⁸* Er heerste dus een zekere breuklijn tussen de leiding en de leden op het lokale niveau en het verbond, iets wat zeker zijn weerklink had op de perceptie van het internationale karakter van de beweging.

Het VVKS en VVKM gaven in de jaren zestig en zeventig meer aandacht aan de internationale allures van de beweging. Eind de jaren vijftig was er al een opening naar een bredere grensoverschrijdende kijk op de wereld in de vorm van buitenlandse tijdschriften. De volgende decennia zou dit globale karakter pas echt doorbreken. Het ideale middel waren de verschillende internationale kampen, waarvan de ene meer succes boekten dan de anderen. Het VVKM legde hier een veel realistischere houding aan de dag, waar kleinere interculturele kampen voor hen dezelfde lading dekten als grote kampen in België of de VS. Het VVKM probeerde ook dit internationaal karakter te democratiseren, door kinderen met minder

³⁰⁷ Ibid, 3.

³⁰⁸ ‘Ik versta er de ballen niet van’, *Over & Weer* (februari 1977), 3.

financiële middelen ook de kans te geven om hieraan deel te nemen. Het VVKS daarentegen, verloor zichzelf vaak in grootse projecten in binnen- en buitenland. De breuklijn tussen lokaal en internationaal niveau bleef steeds een grote uitdaging en was duidelijk zichtbaar in het tijdschrift Over & Weer. Ook de moeilijkheid om internationalisme en politiek van elkaar los te koppelen zijn uitdagingen waarmee het verbond te kampen had. Het perfecte voorbeeld was de discussie om wel of niet deel te nemen aan de jamboree in Iran.

DIVERSITEIT: OVER EXPO 58, CONGO EN “ONTWIKKELING”

De sterke en hechte connecties die de Vlaamse Scouts- en Gidsenbeweging met verschillende buitenlandse NSO's hadden, zijn echter geen garantie voor gezonde en evenredige relaties. Het begin van de jaren zestig luidde verschillende maatschappelijke omwentelingen in, maar toch bleven vaak nog paternalistische en oriëntalistische stereotyperingen de samenleving beïnvloeden. Of dit dus in de Scouts- en Gidsenbeweging ook bewust of onbewust het geval was, wil dit hoofdstuk concreet kaderen. Het dekolonisatieproces van Afrika was volop bezig en zoals het vorig hoofdstuk al toonde, zorgde de uitbreiding voor grote veranderingen in de WOSM en de WAGGGS.

Aan de ene kant staat dus het beleid en de ideeën van de Vlaamse Scouts en Gidsen tegenover Afrika en “ontwikkeling” centraal. Een uitmuntend voorbeeld om dit beleid in de praktijk te zien is de voormalige Belgische kolonie Congo. Congo was een immens uitgestrekt land, met een enorme diversiteit aan culturen. Alhoewel het Afrikaanse gebied ongeveer 6000 kilometer verwijderd was van België, stonden de Scoutsbewegingen toch met elkaar in contact. Hoe deze zich met elkaar vergeleken en hoe de Scouts daar ontstond zullen dus zeker aan bod komen, net als de toenemende ontwikkelingssamenwerking op het einde van de jaren zestig.

Ook thuis zagen de Vlaamse Scouts en Gidsen hun leefwereld duidelijk uitbreiden. Zo zorgden verschillende afspraken tussen België en Italië voor een grote migratie van Italiaanse mijnnenkompels na de Tweede Wereldoorlog.³⁰⁹ In de opeenvolgende decennia zullen deze Europese migratiestromen geleidelijk afnemen, terwijl migratie uit de verscheidene Maghreblanden zal toenemen.³¹⁰ Hoe deze integratie verliep is fundamenteel anders in vergelijking met nu. Toch heeft diversiteit in het Vlaamse jeugdwerk niet enkel te maken met de inclusie van niet-Vlamingen of Vlamingen met een andere culturele achtergrond. Ook mensen uit de lagere maatschappelijke klassen behoren tot de groep kansarmen, net als de personen met een fysieke of mentale handicap. Het begrip diversiteit slaat in het tweede deel van dit hoofdstuk op deze drie groepen. Het doel van dit hoofdstuk is vast te stellen hoe het discours en het beeld van de verbondsleiding was tegenover diversiteit en ontwikkeling.

³⁰⁹ DELBROEK, B., *In de put: De arbeidsmarkt voor mijnwerkers in Belgisch-Limburg, 1900-1966*, Hilversum, 2006, 254.

³¹⁰ GERARD, E., *Politieke geschiedenis van België*, Leuven, 2016, 206.

“Beschaving” in Congo en ontwikkelingssamenwerking: in hetzelfde bedje ziek?

Verschillende factoren richting Scouts- en Gidsenbeweging wijzen erop dat de organisatie ontstond op het gedachtegoed van Robert Baden-Powell en dat dit tot diep in de geschiedenis van de organisatie een invloed had. Opmerkelijk is het dan ook dat Baden-Powell na het succes van de eerste Jamboree, zijn Scouts wilde toepassen en uitbreiden voor het volledige Britse Rijk. Zijn boek *Scouting for boys* stond immers vol met situaties en gebeurtenissen verwijzend naar Afrika. De Imperial Jamboree in 1924, die bol stond met verwijzingen naar de verwezenlijkheden van de Britse dominions en de kolonies, bewijst de koloniale kleuring van de beweging in zijn beginperiode.³¹¹ Het evenement maakte deel uit van de British Empire Exhibition, het bewijs dat het duidelijk ingebed was in het koloniale establishment.

Uiteraard zijn de ontwikkelingen in 1924 en begin circa 1960 niet te vergelijken met elkaar. Het ontstaan van inheemse groepen was voor Baden-Powell tot ongeveer 1930 zelfs geen optie. Er waren periodes en plaatsen waar Afrikaanse Scouts zelf vorm konden geven aan Scouting, maar ook omgekeerd wanneer kolonials de organisatie bepaalden. Zo was er door de uitdijende politieke en sociale problemen in de Britse Oost-Afrikaanse kolonies steeds meer training om de loyaliteit en koloniale autoriteit bij de Scoutsleden te versterken.³¹² Na de Tweede Wereldoorlog lag de nadruk minder op de typische Afrikaanse Scoutstradities, maar kreeg het een rol in het imperiale establishment.³¹³ Hoe verliep en evolueerde de visie en het beleid tegenover de Belgische voormalige kolonie voor de Vlaamse Scouts- en Gidsenverbonden? Wat kwam er na de onafhankelijkheid van de kolonie?

Het is een feit dat vele Europese kolonisten hun kolonies beschouwden als ideale afzetmarkten om hun invloed te vestigen bij de inheemse bevolking. De stimulans om Scouts- en Gidsengroepen op te richten was vaak ingegeven door de statelijke en kerkelijke overheden. Het is geen rare gedachte, want de Scouts- en Gidsenbeweging kende steeds een gestage groei en had zich telkens aangepast in tijden van economische, politieke en sociale veranderingen.³¹⁴ Dit was niet anders in Belgische Congo, waar missionering en Scouts in nauwe wisselwerking

³¹¹ JOHNSTON, ‘Courting public favour’, 522.

³¹² PARSONS, T., *Race, Resistance, and the Boy Scout Movement in British Colonial Africa*, Athens (VS), 2004, 148.

³¹³ Ibid.

³¹⁴ TILMAN, S., ‘Le scoutisme au Congo belge (1922-1960): une école de l’élite pour les jeunes indigènes’, *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis*, 28 (1998), 362.

stonden met elkaar. De neutrale Scouts moest de maatschappelijke structuren mede vormgeven en de katholieke Scouts probeerde goede christelijke moraalridders te vormen: in België toegepast, zou het ook zeker in Congo van pas komen.³¹⁵ Dit merkte ook Norbert Laude, grote medestander van koloniaal Congo en jarenlang de directeur van de Koloniale Hogeschool van België te Antwerpen.³¹⁶ Hij bracht Scouting naar de Belgische kolonie en stichtte er in 1922 een koloniale groep in Leopoldstad.³¹⁷

Scouting ontwikkelde zich onafhankelijk van de missionarissen, maar het missionaire aspect zat er wel goed ingebakken. Laude was commissaris van de Belgian Catholic Scouts, een federatie afgesplitst van de Baden Powell Belgian Boy Scouts.³¹⁸ Geleidelijk aan ontwikkelde de Scouts in Congo zich in een aparte structuur, weliswaar met een grote afhankelijkheid van het thuisland. De Scouts in Congo kreeg de naam La fédération des Eclaireurs Catholiques Du Congo Belge (FECC).³¹⁹ Zo ontstond er stilaan een zwarte elite in de Scouts, die beïnvloed was door het koloniale en missionaire gedachtegoed. De potentiële leden selecteerden de Scoutsorganisaties uit de scholen, waarbij de rijkste, intelligentste, sportiefste en “de moreel ontwikkelde Congolezen” het voordeel hadden.³²⁰ In tegenstelling tot België was het opvallend dat er sinds het begin van Belgisch Congo geen sterke breuklijn was tussen de katholieke en neutrale Scoutsbeweging: missionering, de staat en de maatschappelijke moraliteit stonden met elkaar in wisselwerking. Een perfect voorbeeld hiervan is te vinden in het missioneringstijdschrift Grands Lacs uit 1946, waarin aan de hand van een verhaal deze drie aspecten terug te vinden zijn:

“Trois jeunes Européens, fraîchement débarqués à Léopoldville, se mettent en quête d’un bureau de l’administration. Un gamin se présente:

-Messieurs, je vois que vous cherchez une adresse. Puis-je vous être utile?

On arrive à destination et l’un des Blancs lui tend un billet de cinq francs:

-excusez-moi monsieur, mais... un scout ne fait pas payer ses services. SERVIR est sa devise.

Ce petit noir d’une douzaine d’années qui refuse... une fortune par fidélité à son idéal scout, eh bien! Pour nous qui ne connaissons que trop l’egoïsme de ces enfants à peine sortis du

³¹⁵ Ibid, 366-367.

³¹⁶ BUSSCHAERT, L., *Norbert Laude (1888-1974): leven in teken van de kolonie*, onuitgegeven masterproef, Katholieke Universiteit Leuven, onderzoekseenheid Geschiedenis, 2014, 5.

³¹⁷ Ibid, 28.

³¹⁸ Ibid, 25.

³¹⁹ *Novice*, 4de uitg., Elisabethville, s.d., 3.

³²⁰ TILMAN, ‘Le scoutisme au Congo belge (1922-1960)’, 370.

paganisme, ce geste tient du prodige! Et l'institution qui inspire des sentiments aussi élevés ne peut être qu'un instrument providentiel dans l'oeuvre laborieuse de vraie Christianisation de l'âme indigène, de relèvement foncier de nos jeunes ouailles."³²¹

Zowel christelijke leer, respect voor de kolonie als goede moraal waren aspecten die een deugdelijke Scout beaamde te appreciëren. Deze visie, waarbij de plaatselijke bevolking in een elitesysteem geconditioneerd was, zette zich door tot aan de onafhankelijkheid van het land. Opvallend is ook het feit dat de modale jonge Congolees een opvallend egoïsme aangepraat kreeg door het missioneringstijdschrift: "*Pour nous qui ne connaissons que trop l'egoïsme de ces enfants à peine sortis du paganisme, ce geste tient du prodige!*"³²² Het tijdschrift noemt de "geestenwissel" wonderbaarlijk voor zulke heidenen. Volgens de visie van het koloniale blad biedt het scoutisme gelukkig soelaas in de ontwikkeling van het jonge kind.

Visie en beleid voor de onafhankelijkheid van Congo

De visie van de Vlaamse Scouts en Gidsen in de periode vanaf 1955 tot circa 1960 verschilde echter wel met deze van Grands Lacs. Toch was het verbond soms heel zakelijk en nuchter over de levensstijl en het denken van vele Congolezen. Zo'n blik is terug te vinden in een artikel uit *De Verkenner* van januari 1959, waarin het gaat over de toenemende onzekerheid in Congo.³²³ Het tijdschrift kende hierbij een vaste verspreiding bij alle verkenner van het VVKS. Met als doel het denken van de modale Congolees uit te leggen, zijn er talloze passages die een duidelijke inferieure positie van de Congolezen verspreidt.

Zo geeft de schrijver toe dat Congo België heel rijk maakt en dat Scouts een duidelijke interesse aan de kaart moet leggen voor de kolonie: "*Omdat wij verantwoordelijk zijn voor de menselijke vooruitgang van de bewoners.*"³²⁴ Hier heeft de schrijver, die de mening van het VVKS vertegenwoordigt, een duidelijke Westerse kijk op ontwikkeling. Gilbert Rist reikt ons hierbij nuttige inzichten aan, waarbij het ontwikkelingsdenken van de Scouts kan geassocieerd worden met een sociaal evolutionistische kijk op de kolonie.³²⁵ In het sociaal evolutionisme volgens Rist, "*were non-western societies deprived both of their history (reduced to imitating*

³²¹ 'Editorial: 'missionnaires tentez l'essai...'', *Grands Lacs: revue générale des missions d'Afrique*, (15 november 1946), 3.

³²² *Ibid*, 3.

³²³ 'Hoe denkt de Congo', *De Verkenner* (januari 1959), 24.

³²⁴ *Ibid*.

³²⁵ RIST, *The history of development: from western origins to global faith*, 42.

the Western epic) and of their culture (left only in vestiges that ought to be made rapidly to disappear.”³²⁶ Op het politieke niveau zorgde dit ideeëngoed *de facto* voor een legitimatie van een nieuwe kolonisatiegolf: hulp aan deze inferieuren zagen de Europese staten als een onbaatzuchtige onderneming. De visie van het VVKS paste hierin. De schrijver vond het dan ook raar dat “*vele zwarten de suprematie vrezen van de blanken. Zij bekijken onze beschaving als een mysterieus overwicht dat hen bedreigt.*”³²⁷ Hierbij staaft hij dat de zwarten de hulp soms in de wind sloegen en dat hun dankbaarheid soms heel pover was. Het betoog in het artikel argumenteerde een discrepantie tussen wat de kolonisten deden en wat de kolonisten terug kregen. Toch was de harde visie die in het artikel te lezen viel vooral te wijten aan de toenemende problemen in de kolonie in de aanloop van de onafhankelijkheid.

Vaak bleven toenmalige spelletjes in de Scouts een onderliggende visie blootleggen, waarin het VVKS de inferioriteit van de Afrikanen onbewust benadrukte. Kenmerkend hiervoor is het spelletje negerboksen: “*Of de negers nu werkelijk zóó boksen blijft een vraagstuk. Er wordt alleen gestooten (sic) met het “natuurlijke zitvlak”. De tegenstrevers staan met de ruggen naar elkaar toegekeerd en trachten dan den partner op den grond te gooien. Twee ronden van 3 minuten kunnen over den strijd beslissen.*”³²⁸ Een begrip dat reminiscenties oproept aan de trans-Atlantische slavenhandel en die minachting tegenover zwarte mensen als inferieur “ras” benadrukt.³²⁹ Ingebakken in de Westerse cultuur, waarbij segregatie in sommige landen tot diep in de twintigste eeuw voelbaar was, heeft het een ondertoon die mensen diep kan kwetsen. Liedjes, grapjes en gezegdes, die tot diep in de negentiende en twintigste eeuw door populaire cultuur en literatuur zijn overgeleverd, leven vandaag nog steeds door in het publieke geheugen van de Amerikaanse en Europese cultuur.³³⁰

Het feit dat het zitvlak geassocieerd wordt met zwarte mensen is hierbij een flagrante stereotypering. Onwetendheid over de geschiedenis van het begrip, met de bijhorende implicaties dat het heeft bij zwarte mensen, zorgt ervoor dat de oude raciale hiërarchie behouden blijft.³³¹ Dat dit spel nog steeds te vinden is in het Vlaamse jeugdwerk, zorgt toch voor een opmerkelijk gegeven.³³² Mensen met kleur en zonder kleur op gelijke voet zetten

³²⁶Ibid, 43.

³²⁷ ‘Hoe denkt de Congo’, *De Verkenner* (januari 1959), 15.

³²⁸ TOSSIJN, *Welk spel?* (mijlpaal-serie, 5), Leuven, 1942.

³²⁹ KENNEDY, R., *Nigger: The strange career of a troublesome word*, New York, 2002, 5.

³³⁰ Ibid, 4-5.

³³¹ MINDIOLA, T. Jr., NIEMANN, Y.F. & RODRIGUEZ, N., *Black-Brown relations and stereotypes*, Austin, 2002, 25.

³³² In 2013 stond dit spel nog in een brochure van Krinkel, een kamp georganiseerd voor alle leiding van Chirojeugd Vlaanderen. Ook Kazou Waas en Dender heeft dit spel op hun site staan.

verhelpt de wederzijdse verstandhouding, maar zonder historische realiteitszin is het onmogelijk dat het Vlaamse jeugdwerk dit kan klaarspelen.³³³ Dat de visie van het VVKS niet opvallend verschilde van de toenmalige politieke ideeën over de kolonie, tonen de bronnen over *Expo 58*. Scouts en Gidsen van zowel het VVKS, KMGB, GCB als FSC waren aanwezig om mensen en “vreemdelingen” te ontvangen en rond te leiden. Het VVKS bestuur vat het zo samen: “(...) *Ons onbaatzuchtig ten dienste stellen van de toeristen die de Expo komen bezoeken en zoveel mogelijk willen profiteren.*”³³⁴ Bereid om hun land te dienen, stonden ze in om de mensen te helpen op Expo 58. In bijna alle paviljoenen was er een toenemende dekolonisatiebeweging actief, terwijl in het Belgische paviljoen 50 jaar Belgisch Congo centraal stond.³³⁵

Als het om de koning en Congo ging bleef de Vlaamse katholieke Scouts toch vaak de status quo steunen, vooral omdat het in hun belang was om de Congolese Scouts trouw te blijven. Het argument gebruiken dat de Vlaamse katholieke Scouts de status quo steunde omdat het een apolitieke organisatie was, klopt hierbij niet volledig. Verschillende contacten, zoals het VVKS met de Vlaamse Beweging, toonden vaak een tegengestelde visie. Deze paradox is opvallend, maar is verklaarbaar door twee redenen: enerzijds steunde het de koning omdat dit oorspronkelijk sterk in de Scoutswet zat ingebakken en anderzijds steunde het de Vlaamse Beweging omdat het communautaire sterk het Belgische politieke landschap kleurde. De Vlaamse zaak steunen werd bovendien geassocieerd met emancipatie van het Vlaamse volk, een aspect waar het duidelijk op bouwde in de jaren twintig en dertig.

Voor de onafhankelijkheid van Congo toont de correspondentie een zekere betrokkenheid in de Scouts van de kolonie. Eind de jaren vijftig ontstond er een verbindingscommissie met Congo waarin alle katholieke Vlaamse en Waalse Scouts en Gidsen verenigd waren. Het instrument dat alle Scouts- en Gidsenfederaties samenhiel was de Associatie der Baden Powell Scouts en Gidsen van België.³³⁶ De associatie was vooral opgericht om de katholieke Scouts en Gidsen te verzamelen en om zo met een sterkere en krachtigere visie naar voren te komen.

³³³ GAERTNER, S.L. & DOVIDIO, J.F., *Reducing Intergroup Bias: The Common Ingroup Identity Model*, New York, 2012, 164.

³³⁴ *Omzendbrief aan leiding betreft Wereldtentoonstelling 1958*, Vlaams Verbond van Katholieke Scouts (V.V.K.S.), 25 oktober 1957.

³³⁵ KINT, J., *Expo 58 als Belichaming van het Humanistisch Modernisme*, Rotterdam, 2001, 145.

³³⁶ *Inventaris van het archief Vlaams Verbond van Katholieke Scouts en Meisjesgidsen 1916-1973* (KADOC), Leuven, 2006, 16.

Dit gebeurde in 1958, alhoewel de goedkeuring van de statuten voor Gidsen pas in 1960 was.³³⁷ Voorheen was de associatie (1929-1958) dan ook enkel voor Scouts.

De verbindingscommissie met Congo was één van de thema's binnenin de associatie. De FECC kreeg daarbij raad en daad van de Congocommissie. Deze invloed is goed zichtbaar in een bundeltje gepubliceerd door de FECC.³³⁸ Met de naam *Novice*, doelt het boekje op beginnende Scouts in Congo. De datering van het boekje is te situeren tussen 1951 en 1960. De vermelding van de troonsbestijging van koning Boudewijn is hier de *Terminus post quem* en het gebruik van de oude naam van de associatie de *terminus ante quem*. De vermelding van de Belgische dynastie in het Congolees boekje voor beginnende Scouts treedt hiermee duidelijk het koloniale beleid bij. Zeker de passage over koning Leopold II is hierbij noemenswaardig: *“Sa Majesté le Roi Léopold II monta sur le trône le 17 décembre 1865. Il fit la Belgique plus grande et plus belle et lui donna sa Colonie, le Congo.”*³³⁹ Toch levert een officiële uitgave van een FECC-zangboekje het bewijs dat ook de traditionele elementen behouden bleven. Zo kregen verschillende Scoutsliederen een vertaling in het Lingala, een veelgesproken taal in Congo. *“La joie scoutie”* kenden Congolese Scouts als *“Elengi ya nzembo.”*³⁴⁰ Toch was het kolonialisme nooit ver weg, getuige hiervan is de *Brabançonne* in het zangboekje.³⁴¹ Over het algemeen moet toch blijken dat een uitgebreid bronnencorpus over het beleid in Belgisch Congo ontbrekend is, een volledig beeld hierover schetsen is dan ook bijna onmogelijk.

Visie en beleid na de onafhankelijkheid van Congo

In de periode na de onafhankelijkheid verminderde deze halsstarrige koloniale aanpak, mede door de maatschappelijke wijzigingen in de loop van de jaren zestig en zeventig. De bronnen over Congo verminderden zienderogen na hun onafhankelijkheidsstrijd. Enerzijds omdat de Scouts niet meer “Belgisch” was en anderzijds omdat er groeiende moeilijkheden waren met de politieke situatie in Congo. Toch bleef het VVKS en het VVKM een blijvende interesse houden in Congo en de rest van het Afrikaanse continent. Dit laat zich opnieuw kenmerken door de visie die het in zijn tijdschriften publiceerde en de beleidsbeslissingen die het doorvoerde.

³³⁷ Ibid, 14.

³³⁸ *Novice*, 4de uitg., Elisabethville, s.d.

³³⁹ Ibid.

³⁴⁰ *Chantez Scouts*, Léopoldville, 1950, 32.

³⁴¹ Ibid, 46-47.

Visieteksten en artikels zoals deze die verschijnen in het leidingstijdschrift *Over & Weer*, tonen vanaf hun publicatie in 1974 een toenemende interesse in ontwikkelingssamenwerking. Deze samenwerking is het gevolg van een nauwere wisselwerking tussen verschillende Vlaamse ngo's die zich inzetten voor internationale solidariteit. Deze collaboratie uitte zich in kleine artikelen die handelden over uiteenlopende onderwerpen. Zo publiceerde het blad *Over & Weer* in oktober 1977 een artikel over "*Werkloosheid en derde wereld.*"³⁴² Wijzend op de toenemende werkloosheid in Vlaanderen en derdewereldlanden, gaf het verslag bijtende kritiek op het economisch systeem. Concurrentie en oververzadiging van de markt zorgt ervoor dat multinationals wegtrekken en verhuizen naar landen waar de lonen lager zijn. "*Die MNO's trekken niet naar ginder uit menslievendheid! Hun bedoeling is niet de ontwikkelingslanden te helpen, wel winst te maken! (...) Dit alles ten nadele van de bevolking: die grote fabrieken werken bijvoorbeeld het ontstaan van krottenwijken in de hand.*"³⁴³

Eén van de meest opvallende publicaties over ontwikkelingssamenwerking publiceerde het tijdschrift in februari 1978.³⁴⁴ In deze editie schreef het VVKM-VVKS over het R.I.O.-rapport: een rapport geschreven door de Nederlandse Nobelprijswinnaar Jan Tinbergen in 1976, waarin hij bikkelharte kritiek had op het toenmalige beleid tegenover derdewereldlanden.³⁴⁵ Getiteld "*Naar een rechtvaardiger internationale orde*" wilde het boek een verandering tussen de toenmalige Noord-Zuidrelaties bepleiten.³⁴⁶ Een rapport dat in grote mate leek op de bepalingen die de Non-Aligned Movement voor ogen had tijdens een vergadering van de United Nations Industrial Development Organization in 1975.³⁴⁷

De bepaling die bekend stond als de Lima-doelstelling en het rapport van Jan Tinbergen pleitten voor een fundamenteel andere aanpak tegenover ontwikkelingslanden. "*Een RADIKALE aanpak van de problemen is er nodig en de oprechte wil eom (sic) een meer rechtvaardige samenleving op te bouwen,*" staft het artikel in *Over & Weer*.³⁴⁸ De verandering die het rapport voor ogen had vraagt volgens het tijdschrift: "*(...) meer dan aalmoezen of halfslachtige maatregelen die in het voordeel van de armen lijken te zijn maar uiteindelijk toch weer onze eigen zak aandikken.*"³⁴⁹ Het artikel toont dat de maatschappelijke problematiek een pedagogische inkadering krijgt. In een artikel ernaast, getiteld "*R.I.O hoe kan ik er in mijn*

³⁴² '1-15 november: werkloosheid en derde wereld', *Over & Weer* (oktober 1977), 8.

³⁴³ Ibid.

³⁴⁴ 'Het R.I.O.-rapport, wat is dat juist?', *Over & Weer* (februari 1978), 10-12.

³⁴⁵ VAN NEDERPELT, J., *Een wereld apart: de uitsluiting van de Derde Wereld*, Assen, 2004, 151.

³⁴⁶ 'Het R.I.O.-rapport, wat is dat juist?', *Over & Weer* (februari 1978), 10.

³⁴⁷ VAN NEDERPELT, J., *Een wereld apart: de uitsluiting van de Derde Wereld*, Assen, 2004, 151.

³⁴⁸ 'Het R.I.O.-rapport, wat is dat juist?', *Over & Weer* (februari 1978), 10.

³⁴⁹ Ibid.

groep wat aan doen?”, volgen kleine alledaagse situaties die een verdere ongelijkheid of onrechtvaardigheid in de hand kunnen werken.³⁵⁰ Kleine ongelijkheden en onschuldige problemen kunnen zo grote maatschappelijke moeilijkheden mee helpen creëren. *“Als je de dochter van de voorzitter een beetje voorgeeft, doe je juist hetzelfde als de directeur (sic) van een fabriek die de zoon van een goede klant aanneemt, terwijl er misschien bekwaamere kandidaten zijn.”*³⁵¹ De twee aparte onderdelen in dit hoofdstuk, voor zowel beleid en visie in het binnen- als buitenland, smelten hier duidelijk samen: *“in elke groep zijn er ‘zwakke broertjes’. Laat ze je meetellen? De dochter van de voorzitter van het groepscomité heeft toch geen beetje voor op die Marokkaanse Gids?”*³⁵² Een binnenlandse casus toont hier het ontstaan van onverschilligheid in het buitenland.

Deze visiewissel die uiterlijk vooral in de jaren zeventig naar voren komt, kent zijn basis rond 1966, wanneer het Nationaal Centrum voor Ontwikkelingssamenwerking ontstaat. Op beleidsniveau valt het op dat er sinds midden de jaren zestig een opvallende toename is van documenten over ontwikkelingssamenwerking. Opmerkelijk is in elk geval het hiaat tussen 1960 en 1965, wanneer er veel minder bronnenmateriaal over Congo verschijnt. Bij het VVKS verschijnt er in die periode enige moeheid over Congo, die zichtbaar in de beleidsdocumenten naar voren komt.

De correspondentie tussen het VVKS en een pater die een Scoutsgroep had in Luluaburg, toont de problematiek en moeilijke houding waarmee beide partijen te maken kregen. Op 23 mei 1962 kreeg toenmalig verbondscommissaris Edouard Duvigneaud een brief van een pater waarin hij een SOS-bericht kreeg.³⁵³ In de brief vertelde de pater dat hij *“hoe langer hoe meer in 't nauw geraakt.”* Oorzaak hiervan was volgens de pater het feit dat de nationale verantwoordelijken zich in Léo (cfr. Leopoldville) bevonden en niet in Kasai.³⁵⁴ Hij had de leiding daar verschillende initiatieven aangereikt en voorgehouden, maar volgens de brief kreeg hij daar telkens een negatief antwoord op. Het resultaat was een verwaarloosde Scoutsgroep, zonder enige noemenswaardige hulp. De groep in Luluaburg was één van de belangrijkste en

³⁵⁰ ‘R.I.O, hoe kan ik er in mijn groep wat aan doen?’, *Over & Weer* (februari 1978), 12.

³⁵¹ Ibid.

³⁵² Ibid.

³⁵³ LEUVEN, KADOC – KU Leuven, *Vlaams Verbond van Katholieke Scouts (V.V.K.S.) (1929-1973)*, nr. 100, fol. 1r: Brief van een pater die een Scoutsgroep heeft in Luluaburg (Congo) aan het VVKS, 23 mei 1962.

³⁵⁴ Ibid.

grootste in de regio, hiervan getuigen verschillende andere brieven.³⁵⁵ Op 29 augustus 1962 gaf het VVKS de pater een antwoord. De Scoutsfederatie benadrukte hierbij dat er een fonds voor Congo was opgericht: het boyokani-fonds, ontstaan rond december 1959.³⁵⁶ Dit fonds hield rond 1962 op te bestaan, omdat het VVKS, VVKM en de andere bonden in de associatie al bijna twee jaar niets van afrekeningen en boekhouding hadden gezien. Het antwoord naar de pater toont hierbij toch wel enige frustratie:

“Wij weten niet waar ons geld naartoe gaat. Wat er daarmee gebeurt laten wij aan Kongo helemaal over, maar wij moeten weten wat er daarmee gebeurt met deze sommen, zou het maar zijn om de mensen die ons steunen in te lichten. Het gebeurt niet en in deze omstandigheden hebben wij sedert 2 maanden het kraantje toegedaan. (...) Het is voor ons een goede les... Wij hebben geholpen en wij hebben gehoopt dat onze steun zou samen gaan met een inspanning in Kongo. (...) De Belgische verbonden hebben in deze avontuur bijna even veel geld gestoken als zij als toelagen voor ZICH ZELF ontvingen van het Ministerie van opvoeding... Er is hier dus een ontgoocheling en een zekere “vermoeinis” over Kongo.”³⁵⁷

Toch liet het VVKS weten dat ze de Scoutsleden in Luluaburg niet in de steek gingen laten, vooral omdat deze groep werkelijk machteloos stond tegenover het feit dat het nationale bureau hun stem negeerde. Bovendien bracht een hongersnood na de Congolese onafhankelijkheid een grote hoeveelheid initiatieven op gang.³⁵⁸ De provincies Katanga en Kasai, die zich kort na de onafhankelijkheid afsplitsten van Congo, kregen te maken met toenemende voedseltekorten.³⁵⁹ Eén van de provincies waar dus ook de Scoutsgroep van de pater lag. Deze evolutie negeren zou getuigen van een halsstarrige visie. De steun concentreerde zich nu vooral op plaatselijke initiatieven, zoals het geval was bij de pater.³⁶⁰ Deze beleidshulp injecteerden de verbonden

³⁵⁵ LEUVEN, KADOC – KU Leuven, *Vlaams Verbond van Katholieke Scouts (V.V.K.S.) (1929-1973)*, nr. 100, fol. 1r: Brief van pater die een Scoutsgroep heeft in Luluaburg (Congo) naar het VVKS omtrent hun werking, 1962.

³⁵⁶ LEUVEN, KADOC – KU Leuven, *Vlaams Verbond van Katholieke Scouts (V.V.K.S.) (1929-1973)*, nr. 100, fol. 1r: Brief van het VVKS aan een pater die een Scoutsgroep heeft in Luluaburg (Congo), 29 augustus 1962.

³⁵⁷ Ibid.

³⁵⁸ VRIELYNCK, S., ‘Het archief van 11.11.11: de geschiedenis van een dwarsligger’, *Contemporanea: Mededelingenblad van de Belgische Vereniging voor Nieuwste Geschiedenis*, 38 (2016).

³⁵⁹ CLOOTS, K. & VRIELYNCK, S., ‘Nationaal Centrum voor Ontwikkelingssamenwerking (1966-heden)’, *Odis*, 2017 (http://www.odis.be/lnk/OR_1243). Geraadpleegd op 23 mei 2018.

³⁶⁰ LEUVEN, KADOC – KU Leuven, *Vlaams Verbond van Katholieke Scouts (V.V.K.S.) (1929-1973)*, nr. 100, fol. 1r: Brief van het VVKS over steun aan plaatselijke initiatieven bij een pater die een Scoutsgroep heeft in Luluaburg (Congo), 4 oktober 1962.

deze keer dichter bij de bron, waardoor financiële hulp dichter op de noden van plaatselijke groepen kon inspelen.

Een volgende brief waarin de pater de werking van zijn plaatselijke groep uitlegt, toont het verwaarloosd bestaan van de Scoutsgroep in Luluaburg. *“We zijn herbegonnen met onze atelier voor ’t gieten, mouleren van beelden, doch in plaats van plaaster die we niet meer kunnen invoeren, gebruiken we nu cement (sic),”* bewijst dat de groep een duidelijk engagement had.³⁶¹ Toch moesten ze hun methode en gebruiken onmiskenbaar aanpassen. Niet enkel de economische precaire omstandigheden maar ook het wanbestuur en de chaos in het land zorgden voor problemen. Zo verliep alles perfect tijdens de bouw van een nieuw lokaal in 1960, iets wat na de onafhankelijkheid eigenaardig anders verliep. Toen het Conseil de Jeunesse van de Verenigde Naties één miljoen Belgische Frank in het project pompte en het uitbesteedde aan een Italiaanse bouwfirm, *“ging het grootste gedeelte van dat geld vliegen... in de zakken van een Italiaan.”*³⁶²

De pijnpunten voor de plaatselijke werking in Congo waren divers en tonen een combinatie van chaos, economische problemen en fraude van buitenlandse bedrijven. Het VVKS en de andere verbonden waren duidelijk verbijsterd toen ze eindelijk eens nieuws kregen uit Congo. Hiervan getuigt enerzijds de kritische houding, maar anderzijds ook de behulpzame houding om plaatselijke initiatieven te steunen. Enkele verbondsleden in het VVKS wilden zelfs persoonlijk hun bijdrage leveren aan het initiatief van de pater, los van de federatie.³⁶³ De periode na de onafhankelijkheid lijkt voor de Vlaamse en Belgische verbonden een opmerkelijk hiaat te zijn in hun beleid en visie tegenover voormalige kolonies. Het evolueerde van een koloniale kijk naar een visie die ontwikkelingssamenwerking onafhankelijk zag van grootse projecten.

Midden de jaren zestig groeiden er in de Vlaamse maatschappij steeds meer organisaties en ngo's die zich engageerden om steun en hulp te verlenen aan de derdewereldlanden. Zo ook ontstonden in het Belgische jeugdwerk uiteenlopende projecten die geld inzamelden voor verscheidene ontwikkelingslanden. Geleidelijk ontstond zo een samenshoring van diverse organisaties en bewegingen die steeds vaker samen actie gingen ondernemen om geldelijke middelen in te zamelen. Onder de naam SOS honger kregen ze onder andere steun van de

³⁶¹ LEUVEN, KADOC – KU Leuven, *Vlaams Verbond van Katholieke Scouts (V.V.K.S.) (1929-1973)*, nr. 100, fol. 1r: Brief van pater die een Scoutsgroep heeft in Luluaburg (Congo) naar het VVKS omtrent hun werking, 1962.

³⁶² Ibid.

³⁶³ LEUVEN, KADOC – KU Leuven, *Vlaams Verbond van Katholieke Scouts (V.V.K.S.) (1929-1973)*, nr. 100, fol. 1r: Brief van het VVKS aan een pater die een Scoutsgroep heeft in Luluaburg (Congo), 29 augustus 1962.

Nationale Raad van de Jeugd. Er kan dus hoogstwaarschijnlijk aangenomen worden dat verschillende jeugdbewegingen, waaronder ook Scouts en Gidsen, deelnamen aan het project. Het grote probleem van het project was echter de verdeling van de opbrengsten, want vele ngo's en groepen wilden het geld spenderen aan hun eigen gesteunde projecten. De praktische problemen en de wildgroei aan koepelorganisaties van ngo's zorgden in 1966 voor een opvallende verandering.

Een nieuwe belangrijke stem in het debat van ontwikkelingssamenwerking kende zijn oprichting: het Nationaal Centrum voor Ontwikkelingssamenwerking opgericht op 26 april 1966.³⁶⁴ Afgekort tot het NCOS, was het de voorloper van het huidige 11.11.11. Het uiteindelijke resultaat van de samensmelting was een jaarlijkse terugkerende inzamelactie gehouden op 11 november, waarbij geëngageerde jeugdbewegingen en enthousiastelingen vele projecten op poten hielpen zetten om geld in te zamelen voor landen in nood. In een beleidsdocument van het VVKS over ontwikkelingssamenwerking met het NCOS wijkt het ondubbelzinnig af van de maatschappelijke Westerse status quo: *“Kunnen wij deze internationale onrechtvaardigheid toelaten wanneer onze landen iedere dag rijker worden, dikwijls dank zij het profijt dat zij trekken uit de landen van de Derde Wereld. De uitbuiting en de speculatie (sic) zijn de diepere oorzaken van dit onevenwicht dat elke dag erger wordt.”*³⁶⁵

Toch moet de historicus niet te snel de link leggen dat Scouts- en Gidsenbewegingen een neutrale houding hadden als het om de ‘ontwikkeling’ van een land gaat. Het Westers perspectief op groei en ontwikkeling kan vaak interne problemen in minder economische ontwikkelde gebieden (volgens westerse standaarden) versterken. Dat was ook de kritiek die de Derdewereldbeweging uitte op het NCOS. Deze beweging die zich ontwikkelde uit verschillende Leuvense studentenmilieus, vond dat het NCOS zich te veel vasthield aan technische bijstand en kadervorming in de landen waarheen het hulp stuurde.³⁶⁶ Hulp was met andere woorden altijd gelinkt aan onrechtstreekse voordelen voor de donorgever.

Dat het debat nog steeds doorleeft, bewijzen de vele boeken over neokolonialisme en postkolonialistische theorieën. Volgens de voorheen aangehaalde historicus Gilbert Rist lijkt

³⁶⁴ VRIELYNCK, ‘Het archief van 11.11.11: de geschiedenis van een dwarsligger’.

³⁶⁵ LEUVEN, KADOC – KU Leuven, *Vlaams Verbond van Katholieke Scouts (V.V.K.S.) (1929-1973)*, nr. 140/1, fol. 1r: de ontwikkelingssamenwerking (dok. I), 1967.

³⁶⁶ LATRÉ, B., *Strijd & inkeer: de kerk- en maatschappijkritische beweging in Vlaanderen 1958-1990*, Leuven, 2011, 187.

“development (aid)” een vervanging te zijn van Europees kolonialisme.³⁶⁷ Rist bevestigt dat ‘ontwikkelingslanden’ veel voordeel konden halen uit toegenomen politieke vrijheid en internationale hulp, maar hun mogelijkheid om economische autonomie op te bouwen en zichzelf te definiëren daalde zienderogen.³⁶⁸ Een idee dat aansluit bij dat van de Derdewereldbeweging, maar ook recentere voorbeelden zoals dumping van tweedehands kledij in armere landen: het verwoest de plaatselijke economie en zorgt voor een sterke afhankelijkheid van het Westen.³⁶⁹

Of het VVKS met deze Westerse bias rekening hield, is moeilijk in te schatten. In ieder geval is het duidelijk dat het een opvallend engagement had voor ontwikkelingssamenwerking. Hiervan getuigen de veertien mappen archiefmateriaal, beschikbaar in het KADOC. Het meeste engagement was daarbij in samenspraak met het NCOS. Ook het VVKM was actief in deze koepelorganisatie, alsook ernaast. In 1967 vroeg het zelfs expliciete hulp aan hun Gidsen met de vraag of iemand een letterkundige of wetenschappelijke regentes was of kende. De oproep klonk als volgt:

“vanaf september 1967 start men in Kinshasa met een nieuwe secundaire school: het Maria-Theresia lyceum:

- *Door de bisschop, Mgr. Malula, en de Regering aan leken-leraars toevertrouwd*
- *Deze richten een dringende oproep tot de Belgische Gidsenbeweging, opdat zij er iemand van hen naartoe zouden zenden.*
- *Het bezit alle aantrekkelijkheid van een nieuwe onderneming: het opleiden van de jongeren van dit land.”*³⁷⁰

De Vlaamse katholieke Gidsen waren dus zelf bereid om actief leden of kennissen van leden te engageren om zich in het buitenland in te zetten om te bevolking te scholen . Zowel het VVKS als het VVKM probeerde waar mogelijk zoveel mogelijk te betekenen voor mensen die het minder goed hadden in andere continenten. De hulp ging daarbij verder dan alleen Afrika. Hun visie over diversiteit in het buitenland wisselde daarbij grondig in de jaren zestig en zeventig.

³⁶⁷ AMIN, H., ‘The history of development: from western origins to global faith’, *Forum for development studies*, 41 (2014), 576.

³⁶⁸ Ibid.

³⁶⁹ MILLER, M.M., *Poverty Inc.*, dvd, 2014.

³⁷⁰ *Brief over tewerkstelling in Congo in het Maria-Theresia lyceum te Kinshasa*, Vlaams Verbond van Katholieke Meisjesgidsen (V.V.K.M.), 30 juni 1967.

Het is geen sinecure om een evolutie van de Scouts in de periode 1955-1980 te schetsen voor Afrika en meer specifiek Congo. Enerzijds is er nog nooit fatsoenlijk onderzoek gedaan naar Scouts in Congo voor de periode na de onafhankelijkheid en anderzijds zijn de bronnen vaak te onvolledig om een goed beeld te schetsen van de invloed die de Scouts had in de Congolese maatschappij sinds 1960. Dit deel was vooral bedoeld als een introductie om het belang van niet-staatelijke organisaties in Afrika en Congo voor en na 1960 aan te duiden. Het hoeft niet te verwonderen dat er een groot onderzoekspotentieel zit in dit thema. De jaren vijftig en zeventig kenmerken zich door grote verschillen. In de jaren vijftig zag het verbond buitenlandse samenwerking als een civilisatieproject, waarbij het beleid in Congo in de praktijk uitgetest werd. De jaren zestig functioneerden dan weer als een hiaat. Het trauma van Congo was ontegensprekelijk voelbaar in de Scoutsbeweging. Na een periode van relatieve stilte tussen circa 1961 en 1965 kwam er een andere visie over ontwikkelingssamenwerking. Het VVKS en het latere VVKM-VVKS legden nu een duidelijke samenwerking aan de dag met verschillende ngo's en liefdadigheidsinstellingen. In de jaren zeventig ging dit uiteindelijk nog een stap verder en gedroeg het zich steeds radicaler tegenover de Westerse invloeden en het neokolonialisme. Van een paternalistische vaderlandspolitiek naar een opvallende kritische kijk tegenover kolonialisme was er dus een duidelijke régimewissel te bemerken. Dit gegeven toont net zoals het vorige hoofdstuk over internationalisme een opvallende gedaantewisseling bij de Vlaamse Scouts- en Gidsenorganisaties in de bestudeerde periode.

De veranderende leefwereld van de Vlaamse Scouts en Gidsen

Het diversiteitsvraagstuk bij de Scouts en Gidsen in de interne werking van Vlaanderen kende een volledige andere ontwikkeling. Nochtans vonden de meeste veranderingen op vlak van inclusie voor migrantenjeugd, kansarmen en gehandicapten in dezelfde bestudeerde periode plaats. De jaren vijftig, zestig en zeventig waren kantelmomenten, waarbij verschillende Vlaamse geestelijken en intellectuelen al vroeger het nut inzagen van een gediversifieerd jeugdwerk.

In het begin van de twintigste eeuw wilden ze zich hierbij in toenemende mate toespitsen op arbeidersjeugd en kansarmen. Eén van die personen was Jozef Cardijn, een Belgische priester met een duidelijke interesse en engagement om de sociale problematiek van arbeiders te verbeteren.³⁷¹ Tijdens een reis naar Engeland in 1911, waar hij de syndicale structuur van enkele vakbonden ging bestuderen, ontmoette hij er Baden-Powell.³⁷² Het gesprek tussen beide mannen was een opvallende gebeurtenis en zou de discussie over diversiteit in het Vlaamse jeugdwerk ontegensprekelijk aanwakkeren. Baden-Powell bleef overtuigd dat opvoeding burgerschap en verantwoordelijkheidszin moest bevorderen, iets wat later het democratische proces ten goede zou komen. Voor Baden-Powell stond opvoeding centraal: *“hij kadert de sociale kwestie in de jeugdkwestie.”*³⁷³ Cardijn zag het anders en vond dat klassenverzoening en de sociale kwesties centraal moesten staan. Opvoeding moest dan ook helemaal in teken van deze problematiek staan. Een klein verschil, maar een wereld van verandering. De breuklijn tussen neutraal jeugdwerk en sociaal geëngageerd jeugdwerk stond dus zeker in wisselwerking met diversiteit.³⁷⁴

Al heel vroeg ontwikkelde zich het idee om de inclusie van verschillende klassen in de jeugdbewegingen mogelijk te maken, maar hoe? Deze discussie is tot op heden nog steeds een hekel punt, waarbij twee aanpakken vaak in wisselwerking staan met elkaar: het categoriseren van de groepen in aparte bewegingen of takken enerzijds of één gezamenlijke groep met dezelfde aanpak anderzijds.³⁷⁵ De aanpak van het VVKS, onder leiding van

³⁷¹ ODIS, ‘Jozef Cardijn’ (<http://www.odis.be/hercules/toonPers.php?taalcode=nl&id=8083>). Geraadpleegd op 25 mei 2018.

³⁷² Ibid.

³⁷³ F., COUSSÉE, ‘Jeugdwerk voor allen of allen naar het jeugdwerk?’, G., BOMBAERTS, W., HILLAERT & F., COUSSÉE, red., *Curieuzeneuze pastapot: diversiteit en toegankelijkheid in het jeugdwerk*, Gent, 2010, 152.

³⁷⁴ DEBRUYNE & NAERT, ‘Zien, oordelen, handelen’, 163.

³⁷⁵ COUSSÉE, ‘Jeugdwerk voor allen of allen naar het jeugdwerk?’, 158-159.

verbondscommissaris Maurits Vanhaegendoren in de jaren veertig op papier gezet, verkoos een algemene aanpak om jeugd uit alle lagen van de maatschappij aan te trekken.³⁷⁶ Deze aanpak vroeg zich niet langer af of het nuttig was iedereen te bereiken: diversiteit werd voor het VVKS een basisgegeven.³⁷⁷ Verschillende publicaties van het VVKS, zoals *Het verkennen in het parochiaal milieu*, tonen de toegenomen interesse voor inclusie van arbeidsjongens uit volksmilieus.³⁷⁸ De moeilijkste vraag was hoe deze visie volledig tot uiting kon komen, want de aanpak van Vanhaegendoren wierp helaas niet snel vruchten af. Het was onmogelijk om mensen uit alle lagen van de bevolking te bereiken, ook al was dit de wens van de beweging. De beweging kunstmatig mengen was dan ook geen oplossing volgens Vanhaegendoren.³⁷⁹

In Vlaanderen ontwikkelden zich naast deze “algemene” strategie twee andere beproefde technieken: verjonging om de leden vroeger te binden aan het jeugdwerk en speciale jeugdwerking voor probleemkinderen en losgelaten jeugd.³⁸⁰ Jeugdbewegingen zijn hierbij de hoogste vorm van jeugdwerk, terwijl de speelpleinen en vakantiekolonies zich meer toespitsen op de speciale jeugdwerking.³⁸¹ “*Toeleiding naar de eigenlijke jeugdbeweging wordt hét parool,*” volgens Filip Coussée.³⁸² Dit doorstromingsproces zal na de Tweede Wereldoorlog één van de eerste overheidsbeslissingen zijn omtrent jeugdbeleid.³⁸³ Dat de overheid hier een rol begon te spelen bewijst de eerste publicatie van een jeugdbulletin in oktober 1946, uitgegeven door het ministerie van openbaar onderwijs.³⁸⁴ De Vlaamse katholieke Scouts-en Gidsenbewegingen zouden voor de gehandicaptenwerking een uitzondering maken op dit doorstromingsdiscours.³⁸⁵ Deze “geest van Cardijn” met meer sociaal engagement in het jeugdwerk kende niet alleen ups en downs, maar ook specifieke methodes per doelgroep.

De voorgeschiedenis bewijst alleszins dat diversiteit in het VVKS en het VVKM een lange evolutie kende en dat aanpak en methode vaak verschilden. Dat was het geval bij de verschillende groepen die onder de noemer diversiteit vielen. In de periode 1955-1980 zullen enerzijds kansarmen en mensen met een migratieachtergrond en anderzijds mensen met een fysieke of verstandelijke beperking een plaats in de beweging krijgen.

³⁷⁶ Ibid.

³⁷⁷ Ibid, 159.

³⁷⁸ DE MEYER, J. red., *Het verkennen in het parochiaal milieu*, Brussel, 1945, 8-9.

³⁷⁹ COUSSÉE, ‘Jeugdwerk voor allen of allen naar het jeugdwerk?’, 159.

³⁸⁰ Ibid, 160.

³⁸¹ Ibid, 162.

³⁸² Ibid, 160.

³⁸³ Ibid, 160.

³⁸⁴ ‘Inleiding’, *Nationale dienst voor de jeugd: jeugdbulletin* (oktober 1946), 1.

³⁸⁵ COUSSÉE, ‘Jeugdwerk voor allen of allen naar het jeugdwerk?’, 160.

Een nieuwe inclusiegedachte voor kansarmen en migrantenjeugd: pedagogische vernieuwing?

Sinds het prille begin was de inclusiegedachte vooral toegespitst op kansarmen. Dit gegeven bleef steeds doorleven in de beweging, maar zwakte geleidelijk weer af doorheen de jaren vijftig. In vergelijking met de vorige decennia kwam er toch een zekere ommekeer rond 1960, weliswaar goed lijkend op de ideeën van midden de jaren veertig. Rond de jaren zestig en zeventig kwamen hierbij ook toenemende stappen om migrantenjeugd in de beweging te loodsen. Zo probeerde het VVKS om sociaal engagement en meer diversiteit in de beweging te brengen, terwijl het nog steeds moeilijk bleef om volk aan te trekken uit alle bevolkingsgroepen. Het VVKM kon hierover minder een visie uitdragen, aangezien het verwickeld was in een strijd om een eigen Vlaamse katholieke Gidsenbeweging op te zetten.

Dat de klassieke jeugdbewegingen terug meer vragen bij hun methode stelden vanaf de jaren zestig, ging gepaard met andere evoluties.³⁸⁶ Het specifieke jeugdwerk kreeg een opener karakter en democratiseerde zich verder naar de bredere jeugd. Zo verloor het een deel van zijn oorspronkelijk doel, aangezien het toch vooral voor de kwetsbaardere jeugd was ontstaan. Het specifieke jeugdwerk en de jeugdbewegingen kenden doorheen de jaren zestig dus een toegenomen gelijkenis: de algehele opvoeding en het vormen van jonge individuen stond steeds centraler. Hierdoor ontwikkelden deze vormen zich steeds meer tot één jeugdbeweging en kreeg het een steeds abstracter karakter. Dit werkte echter de ontoegankelijkheid van specifiek jeugdwerk in de hand, aangezien voor probleemkinderen of kinderen met een migratieachtergrond vaak een aangepaste methode gewenst werd.³⁸⁷

Aangezien het voor het VVKS en het VVKM moeilijk bleek om de eigen methode aan te passen voor de bredere jeugd, steunde het opvallend veel plaatselijke initiatieven. In maart 1962 verscheen in Kompas een artikel over jeugdclubs. Kompas, het tijdschrift voor voortrekkers van het VVKS, was bedoeld voor leden vanaf 17 jaar.³⁸⁸ Dit taktijdschrift vertoonde dus meer inhoudelijke teksten, aangepast aan het niveau van volwassenere leden. Hierin spreekt het zowel over de gebruiken van de Scouts en de klassieke jeugdbewegingen als over de habitus

³⁸⁶ COUSSÉE, 'Jeugdwerk voor allen of allen naar het jeugdwerk?', 163.

³⁸⁷ Ibid, 165.

³⁸⁸ ODIS, 'Kompas (1945-1967) (periodiek)' (<http://www.odis.be/hercules/search2.php?searchMethod=simple&search=kompas>). Geraadpleegd op 28 mei 2018.

van niet-Scoutsleden. Eén passage belicht in deze sfeer perfect de visie van het verbond in het begin van de jaren zestig:

*“De jeugdbewegingen, die ontegensprekelijk veel goed werk verrichten, bereiken, vooral in de stad, slechts een klein deel van de oudere jeugd. (...) Toch is het wel vaststaand dat een groot deel van de jeugd voor strakke organisaties (sic) niet vatbaar is. Wel duiken de laatste tijd langs verschillende kanten groepen van jongens en meisjes op die zich specialiseren (sic) of bekwamen in één of andere hobby: kleinkunst – muziekclub – technische clubs – debatclubs (sic)... Deze vormen van positieve inspanning (welke de beste vorm van ontspanning is) moeten gesteund worden.”*³⁸⁹

De quote maakt duidelijk dat de Scouts niet alle mensen kon bereiken, omdat het voor sommigen een strakke organisatie inhield. Een aspect dat de Scouts tot twee maal toe wilde aanpakken: midden de jaren veertig en begin de jaren zestig, toen dit artikel verscheen. Dit artikel praat dan ook onbewust over de twee eerder aangehaalde oplossingen voor de klassieke jeugdbewegingen: verjonging en toeleiding.³⁹⁰

Het verbond gaf toe dat oudere kinderen een moeilijke leeftijdscategorie waren om te bereiken, maar wegens de al doorgevoerde verjonging van de beweging bleek dit geen geldige oplossing te zijn: een kapoentak voor het VVKS bestond officieel in 1959, terwijl sommige groepen dit al rond 1955 hadden (zie pagina 44). Opvallend was het feit dat de verjonging van de beweging vroeger gebeurde dan bij sommige andere NSO's. De VS en het Verenigd Koninkrijk deden dit pas in de jaren tachtig.³⁹¹ De discussie over diversiteit in vele Vlaamse jeugdbewegingen, versterkte de noodzaak van het VVKS om een verjonging vroeg door te voeren. Of dit bij het VVKM ook het geval bleek, is niet zeker.

De tweede oplossing van de geopteerde methode was toeleiding naar de jeugdbeweging. Deze toeleiding naar de beweging kende ongetwijfeld een vervaging, aangezien de maatschappelijke verandering meer vrije tijd liet voor de jeugd. Een quote uit Kompas verduidelijkt perfect enkele veranderingen in de leef- en denkwereld van de jongeren uit de jaren zestig: *“Ze houden van platen draaien en platen kopen, ze kennen de voornaamste*

³⁸⁹ ‘Jeugdclubs’, *Kompas* (maart 1962), 41.

³⁹⁰ COUSSÉE, ‘Jeugdwerk voor allen of allen naar het jeugdwerk?’, 160.

³⁹¹ PROCTOR, *Scouting for girls*, 157.

*vedetten en willen op de hoogte blijven van de nieuwste schlagers.*³⁹² Jeugdwerk en jeugdbewegingen kenden hierdoor een verminderde populariteit (zie grafiek pagina 24).

De reactie van het VVKS was tweezijdig: enerzijds investeren in jeugdclubs zodat een betere toeleiding mogelijk was en anderzijds een mentaliteitswijziging van het verbond zelf. Deze mentaliteitswijziging stond hierbij in nauwe wisselwerking met het toenemende internationale karakter van de beweging, dat in het vorige hoofdstuk al aan bod kwam. Het religieus Aggiornamento, de uitbreiding van de internationale Scouts- en Gidsenbewegingen en de daling van de leden brachten een grote discussie op gang die steeds meer vragen stelde bij het beleid en de visie van het VVKS. Het feit dat het VVKM zich kon loswrikken van hun Waalse collega's versterkte de nood aan een hernieuwde methode.

Eén van de spilfiguren in deze pedagogische vernieuwing was Jean-Luc Dehaene, verbondscommissaris voor het VVKS tussen 1963 en 1967. Eén van de vertrouwensfiguren van Dehaene was verbondsalmoezenier Nick Gobert.³⁹³ *“Mijn vrees was dat de traditionele scouting in wereldvreemdheid zou vervallen. Ik wou een moderne scouting, die mee evolueert met zijn tijd. Die zich niet terugtrekt in de natuur maar zich ook in de stad thuis voelt.”*³⁹⁴ De grootste discussie kwam er met de door Dehaene beoogde vernieuwing van het uniform. Een gegeven dat vooral voor de verkenners gevolgen had. Dehaene en het verbond beslisten dat deze tak een lange broek moest dragen in plaats van een korte broek.³⁹⁵ Een korte broek vervreemde de verkenners van de maatschappij, een discussie waar dus ook de diversiteitgedachte mee gemoeid was. Daarnaast maakte het de overgang tussen jongverkenner en verkenners duidelijk.³⁹⁶ Eind de jaren zestig ging het VVKS verder op dit elan en probeerde het de verdere vervreemding van de Scoutsmethode tegen te gaan. Dit liet zich voelen in pedagogische discussies, over hoe het VVKS maatschappelijk engagement en bewustzijn kon bijbrengen bij verkenners.³⁹⁷

Deze toespitsing op de kritische zin van de leden zette zich volledig door in de jaren zeventig: maatschappelijk engagement om de beweging een opener karakter te geven, probeerde het verbond nu vooral uit te spelen in de tijdschriften. Over & Weer, het leidingstijdschrift van het samengevoegde VVKM-VVKS, speelde hier een belangrijke rol in.

³⁹² ‘Wat boeit onze 14-16-jarigen’, *Kompas* (maart 1962), 11.

³⁹³ DEHAENE, J., *Memoires*, Leuven, 2012, 42.

³⁹⁴ Ibid,

³⁹⁵ VERREYKEN, *En sterren staan al teder*, 18.

³⁹⁶ DEHAENE, *Memoires*, 44.

³⁹⁷ LEUVEN, KADOC – KU Leuven, *Vlaams Verbond van Katholieke Scouts (V.V.K.S.) (1929-1973)*, nr. 54/1, fol. 2r: Verslag van de commissie Vlaams opvoeden, 19 juni 1968.

De uitgave van november 1975 toont dat het verbond werk wilde maken van een mentaliteitswijziging:

“Eigenlijk zou ieder van ons zich moeten afvragen in welke mate hij << zijn tijd kan delen om anderen vrijwillig te helpen het hele jaar door. >> niet alleen van mens tot mens is meetellen en vrijwillige inzet belangrijk: ook voor het geheel van onze samenleving bestaat er een probleem van kansen op medezeggenschap, inspraak, macht (...).”³⁹⁸ Wat verder stelt het één vraag aan de leiding zelf: “Hoe kunnen wij in de beweging een eigen maar vernieuwende weg opgaan?”³⁹⁹

In de jaren zeventig stelde het VVKS en het latere VVKM-VVKS dus het engagement van de eigen organisatie in vraag. Bij het VVKM bleef hier echter weinig over bekend. Het VVKS hield zich volgens Coussée het sterkst vast aan hun eigen identiteit in vergelijking met de andere jeugdbewegingen.⁴⁰⁰ Een gegeven dat met bovenstaande quote toch wel enige twijfels oproept. Het verbond deed uitdrukkelijk zijn best om de eigen organisatie in vraag te stellen, hiervan getuigen onder andere de vaste rubrieken in *Over & Weer* waar de leiding zelf hun mening kon delen. Soms waren hiervoor zelfs aparte rubrieken voorbehouden. Een voorbeeld waren de rubrieken “*één standpunt*” en “*van jou uit,*” die in 1977 als vaste opinieplekken in *Over & Weer* verschenen.⁴⁰¹ Ook de houding van het verbond tegenover inclusie van kansarmen en mensen met een migratieachtergrond probeerden ze te veruiterlijken via de Scoutstijdschriften. Hierbij trachtten ze de leiding dan ook aan te zetten om op het lokale niveau er iets aan te doen. De voorbeelden zijn talrijk, dit bewijst bijvoorbeeld het artikel over straattoneel en hoe “*men het kan beschouwen als een vorm van actie.*”⁴⁰² In toenemende mate toonden ze een duidelijk reflexieve houding tegenover hun leden en vreesden ze niet om maatschappelijk relevante thema's aan te halen. Onderwerpen zoals migratie en armoede schuwden ze hierbij niet, integendeel.

De pogingen tot inclusie van kansarmen en mensen met een migratieachtergrond waren op het beleidsniveau al duidelijk zichtbaar op het einde van de jaren zestig. Het aangehaalde

³⁹⁸ ‘Geef ze een kans’, *Over & Weer* (november 1975), 6.

³⁹⁹ Ibid.

⁴⁰⁰ COUSSÉE, ‘Jeugdwerk voor allen of allen naar het jeugdwerk?’, 167.

⁴⁰¹ *Over & Weer* (februari 1977), 2-5 en 16.

⁴⁰² ‘Straattoneel’, *Over & Weer* (december 1975), 7.

“*verslag van de commissie Vlaams opvoeden*” in het archief van het VVKS is hier een excellent voorbeeld van.⁴⁰³ Toch is het duidelijk dat in het archiefmateriaal de klassieke discussielijn weer opvalt: algehele inclusie mogelijk maken in de eigen organisatie of steun aan een categoriserende diversiteitsaanpak, door bijvoorbeeld projecten voor armen en moeilijke jeugd te steunen. Een categoriserende diversiteitsaanpak in de eigen beweging stond hier buiten kijf. Uiteraard deed dit geen afbraak aan de pogingen om een blijvend engagement tentoon te spreiden voor jeugdzorg bij mensen van verschillende (sociale) afkomst. Beide methodes geven blijk van een zekere maatschappelijke betrokkenheid. Het enige verschil hierbij was dat het ene wel de eigen praktijk volledig in vraag stelt en dat de andere methode dat niet doet. In het beleid van de jaren zeventig valt op dat er terug een categoriserende aanpak buiten de eigen jeugdbeweging wordt geopteerd. Dat terwijl de tijdschriften nog steeds een krachtige noodzaak aan algehele inclusie promoten.

Het VVKS had onder andere goede contacten met het verbond der instellingen voor openluchtlevens en onaangepaste jeugd, een onderdeel van Caritas Catholica.⁴⁰⁴ Deze organisatie verenigde verscheidene caritieve initiatieven en had een duidelijke katholieke stempel. Het voorgenoemde verbond, ook vaak kort als verbond der instellingen voor openluchtlevens genoemd, engageerde zich hier vooral voor “*speelpleinen, kaderscholen, kleintjesoorden, kindertehuizen, kolonies voor zwakke kinderen [en] medisch-pedagogische instituten.*”⁴⁰⁵ Het VVKS kreeg hier vaak mededelingen en vergaderingsverslagen van doorgestuurd.⁴⁰⁶ Zo bleef het verbond op de hoogte van de evoluties en problemen binnenin het bredere jeugdwerk. Eén van de meest kenmerkende problemen was een plotse stop van de onderhoudsgelden voor kindertehuizen door de overheid op 1 september 1966.⁴⁰⁷ Een actie waarop de organisatie reageerde met een persoonlijke brief aan de minister: “*wij hopen oprecht dat aan ons minimaal eisenprogramma zal gevolg gegeven worden (...) Men zou zich wel*

⁴⁰³ LEUVEN, KADOC – KU Leuven, *Vlaams Verbond van Katholieke Scouts (V.V.K.S.) (1929-1973)*, nr. 54/1, fol. 2r: Verslag van de commissie Vlaams opvoeden, 19 juni 1968.

⁴⁰⁴ ‘Caritas catholica belgica (1932-heden)’, *ODIS* (<http://www.odis.be/hercules/toonOrg.php?taalcode=nl&id=7786>). Geraadpleegd op 31 mei 2018.

⁴⁰⁵ LEUVEN, KADOC – KU Leuven, *Vlaams Verbond van Katholieke Scouts (V.V.K.S.) (1929-1973)*, nr. 129, fol. 1r: mededeling over de samenstelling van het directiecomité van het verbond der instellingen voor openluchtlevens en onaangepaste jeugd aan het VVKS, 8 juni 1967.

⁴⁰⁶ LEUVEN, KADOC – KU Leuven, *Vlaams Verbond van Katholieke Scouts (V.V.K.S.) (1929-1973)*, nr. 129, fol. 1r: vergaderingsverslag van het verbond der instellingen voor openluchtlevens en onaangepaste jeugd aan het VVKS, 12 mei 1967.

⁴⁰⁷ LEUVEN, KADOC – KU Leuven, *Vlaams Verbond van Katholieke Scouts (V.V.K.S.) (1929-1973)*, nr. 129, fol. 1r: nota in verband met de onderhoudsprijzen voor minderjarigen geplaatst in kindertehuizen, s.d.

*kunnen vergissen nog lang beroep te doen op het geduld van de inrichtingen.*⁴⁰⁸ Dit probleem kende een snelle oplossing. Het feit dat deze informatie aanwezig was in de archieven van het VVKS zou kunnen impliceren dat het verbond deze actiegerichte oproep ondersteunde.

Ook het VVKM had verschillende documenten die wijzen op een diversiteitsgericht engagement. De Gidsen hadden hierbij contacten met individuen die betrokken waren bij een conferentie over migratie in Mechelen. Deze conferentie in augustus 1970 had de naam Europa 70 en verdiepte zich in *“le problème des ouvriers étrangers.”*⁴⁰⁹ In het archief zijn er verschillende documenten over de conferentie te vinden, waaronder statistieken, historische schetsen alsook een overzichtelijke tekening van de Belgische migratiegolven.⁴¹⁰ Een laatste opmerkelijk gegeven dat in het archief opduikt zijn de subsidiedossiers. Deze documenten kennen een geleidelijke toename vanaf de jaren zeventig en tonen de toenemende inspanningen van de overheid om sociale gelijkheid en gelijke kansen te bewerkstelligen in het jeugdwerk.⁴¹¹ Het feit dat alle klassieke jeugdbewegingen, het jeugdwerk en verschillende liefdadigheidsinstellingen een diversiteitsgerichte werking hadden, zou een bewijsstuk kunnen zijn dat de overheid op vele vlakken tekortschoot. De impuls kwam vaak uit het jeugdwerk, ook al ging de overheid in de jaren zeventig een steeds prominentere rol spelen.

De diversiteitsgedachte bleef historisch steeds haken tussen twee methoden: categorisering of algemene inclusie. De jaren veertig en zestig blijken toch periodes te zijn waar in toenemende mate de methode in vraag werd gesteld en algehele inclusie de voorkeur genoot. Hier probeerde het verbond aan de hand van verschillende veranderingen de algehele inclusie voor de kansarmen en de migrantenjeugd mogelijk te maken. Het “ontvreemden” van de Scoutsmethode aan de “blokhutstijl”, zoals een titel van een artikel in De Standaard aangaf, was hierbij noodzakelijk volgens het toenmalig VVKS.⁴¹² In tijden van snelle maatschappelijke veranderingen blijken de intenties om deze algehele inclusie door te voeren opvallend groter. De methode veranderen was hierbij primordiaal: een switch die zich zowel in de beleidsbeslissingen als in de tijdschriften liet voelen. De invraagstelling van het

⁴⁰⁸ LEUVEN, KADOC – KU Leuven, *Vlaams Verbond van Katholieke Scouts (V.V.K.S.) (1929-1973)*, nr. 129, fol. 1r: kopie van een brief aan de minister door een aan caritas catholica gelieerde organisatie, s.d.

⁴⁰⁹ LEUVEN, KADOC – KU Leuven, *Vlaams Verbond van Katholieke Meisjesgidsen (V.V.K.M.) (1961-1973)*, nr. 267, fol. 1r: Europa 70, Pré-Rassemblement, Mechelen, Thème: problème des ouvriers étrangers, augustus 1970.

⁴¹⁰ LEUVEN, KADOC – KU Leuven, *Vlaams Verbond van Katholieke Meisjesgidsen (V.V.K.M.) (1961-1973)*, nr. 129, fol. 1r-11r: besluiten, statistieken, historische schetsen en informatie bekomen in het kader van Europa 70 te Mechelen, augustus 1970.

⁴¹¹ LEUVEN, KADOC – KU Leuven, *Vlaams Verbond van Katholieke Scouts (V.V.K.S.) (1929-1973)*, nr. 117/1.

⁴¹² DEHAENE, *Memoires*, 43. (foto van het artikel in De Standaard staat aanwezig in het boek).

maatschappelijk nut van het VVKS en het latere VVKM-VVKS ging gepaard met het diversiteitsvraagstuk. Zo snel als deze algehele aanpak ontstond, zo snel verdween ze alweer tijdens het begin van de jaren zeventig.

In de beleidsbeslissingen baseerde de inzet zich opnieuw op het categoriseren van de jeugdproblematiek buiten de eigen beweging: aparte werkingen en aparte structuren buiten de eigen jeugdbeweging promoten werd terug de nieuwe aanpak. In de tijdschriften bleef het echter de eigen reflexieve houding verspreiden. Het lijkt alsof het VVKM-VVKS meer vertrouwen legde op het lokale niveau en het engagement van de eigen leiding om een open houding aan te nemen tegenover kansarmen en migrantenjeugd. Coussée klaagt toch één stabiele constante aan doorheen de diversiteitsgedachte van vele Vlaamse jeugdbewegingen: de jeugdwerkmythe. Dit veronderstelt dat de jeugdbewegingen steeds impliciet het ideaal waren, in tegenstelling tot het andere (open) jeugdwerk.⁴¹³ “*Produceert de jeugdbeweging actieve burgers of bereikt ze enkel actieve burgers?*”, blijft dan ook een enorm moeilijk te beantwoorden vraag die tot op heden relevant blijft.⁴¹⁴ Met andere woorden: is het succes van de beweging te danken aan de aparte methode en differentiatie van de rest van de samenleving of niet?

Inclusie van mensen met een fysieke of verstandelijke beperking

De werking van gehandicapte personen in de Scouts kende een volledige losstaande evolutie in vergelijking met deze van kansarmen en jongeren met een migratieachtergrond. Sinds de vroege jaren vijftig koos het verbond om mensen met een fysieke of verstandelijke beperking rechtstreeks in zowel het VVKM als het VVKS te incorporeren. Coussée merkt op dat het VVKS hier een andere aanpak nam in vergelijking met de voorheen besproken groepen.⁴¹⁵ Een gegeven dat ook bij het VVKM waarneembaar was. Hiervoor richtten de verbonden zich op het ontstaan van aparte groepen of takken voor gehandicapten. Het bleef dus deel van de Scouts, maar weliswaar wel als een aparte tak. Een gehandicaptenwerking ontstond los van de reguliere leden. Voor mensen met een fysieke of verstandelijke beperking nam het dus wel een categoriserende werking in de eigen beweging ter harte. Iets wat de Vlaamse katholieke verbonden nooit hadden doorgevoerd voor kansarmen en mensen met een migratieachtergrond.

⁴¹³ COUSSÉE, ‘Jeugdwerk voor allen of allen naar het jeugdwerk?’, 169.

⁴¹⁴ Ibid.

⁴¹⁵ Ibid, 160.

Voor de groepen in het vorige deel gold ofwel een algehele aanpak ofwel een categoriserende aanpak buiten de eigen beweging. De oplossingen voor deze algehele aanpak waren hierbij verjonging, toeleiding naar de eigen beweging of de aanpassing van de methodologie. Het feit dat het bij gehandicapten anders verliep heeft alles te maken met de eerste gehandicaptenwerkingen die in het Verenigd Koninkrijk hun oprichting kenden. De eerste groepen voor mensen met een handicap waren hierbij vooral gericht op activiteiten en niet zozeer op een georganiseerde werking.⁴¹⁶ Deze groepen kregen de naam “extension scouts” en waren over het algemeen heel beperkt aanwezig doorheen het land. Vaak waren het gewoon activiteiten georganiseerd door Scoutsleiding voor kinderen in ziekenhuizen, weeshuizen of revalidatiecentra.⁴¹⁷ Hierbij lag de nadruk vooral op mensen met een fysieke beperking. De methode die de Britten gebruikten namen andere NSO’s meestal gewoon letterlijk over. Aangezien de interesse voor het werken met gehandicapten bij de andere NSO’s meestal beperkt was, bleek adaptatie van het Britse model het gemakkelijkste en het meest vanzelfsprekende.

In België ontstond dit ook zo. De eerste “extension Scouting” in het Verenigd Koninkrijk bestond al in 1926 en nog in hetzelfde jaar was er ook bij ons al één actief in Sint-Lambrechts-Woluwe, in de Brusselse rand.⁴¹⁸ Of er al van een echte “groep” kon gesproken worden viel te betwijfelen, aangezien het hoogstwaarschijnlijk vooral om losstaande activiteiten ging in de beginperiode. Doorheen de jaren twintig, dertig en veertig bleef de werking voor fysiek en mentaal gehandicapte kinderen echter beperkt. Eind de jaren dertig hadden zowel de Vlaamse katholieke Scouts (VVKS) als de Belgische katholieke Gidsen GCB-KPB een aparte afdeling voor gehandicapte jeugd. Het VVKS noemde dit de Bijzondere Eisenwerking, kortweg BE.⁴¹⁹ Een precies jaartal van het ontstaan ontbreekt, maar eind de jaren dertig was BE al een gekende benaming. Bij de nog unitaire katholieke Gidsenbeweging kreeg de afdeling de naam Section Reine Astrid - Afdeling Koningin Astrid (AKA) in maart 1938.⁴²⁰ Na het plotse overlijden van de Belgische koningin, die bij het Belgisch volk een grote populariteit kende, vernoemde het GCB-KPB de werking naar haar. Binnenin de Gidsenbeweging was ze heel geliefd en prijsden velen haar stralende goedheid.⁴²¹ In de beginperiode lag de nadruk vooral op de lichamelijke

⁴¹⁶ GOYPAL, O.P. red., *Understanding And Scouting With Physically Handicapped*, Delhi, 2005, 165.

⁴¹⁷ Ibid.

⁴¹⁸ ‘Van een koningin en bijzondere eisen’, *Over & Weer* (april 2015), 14.

⁴¹⁹ VERREYKEN, *En sterren staan al teder*, 86.

⁴²⁰ LEUVEN, KADOC – KU Leuven, *Vlaams Verbond van Katholieke Scouts (V.V.K.S.) (1929-1973)*, nr. 38, fol. 1r: Informatie over de werking van A.K.A. voor zieke en gehandicapte Meisjesgidsen, s.d.

⁴²¹ ‘Van een koningin en bijzondere eisen’, *Over & Weer* (april 2015), 14.

beperkingen van de kinderen, aangezien het maatschappelijk draagvlak voor kinderen met een sensorische of verstandelijke beperking beperkt bleef.⁴²²

Een echte samenwerking met het verbondsniveau kwam er bij het VVKS pas in de jaren vijftig. Ervoor bestonden de BE-groepen naast de andere normale werkingen, maar het verbond voelde hierbij een steeds grotere nood om meer pedagogische kennis en begeleiding te voorzien. De bijzondere werking hogerop vormgeven bleek dan ook een goede formule om de activiteiten te promoten. Eén van de instrumenten om de BE-werking een nieuw gezicht te geven was een grondige promotiecampagne georganiseerd door het verbond.

Deze campagne lanceerde het jongensscoutsverbond in 1954, onder de naam “Operatie Raphael”.⁴²³ Het opzet van deze operatie was duidelijk: elk district zijn BE-groep.⁴²⁴ Een district binnen zowel het VVKS als het VVKM is het op één na laagste niveau van het bestuur. Bovenaan staat het verbond, dat instaat voor de hele beweging en de projecten en campagnes opzet. Daarna komt de gouw die bestaat uit een vijftal districten.⁴²⁵ Een district bestaat hierbij meestal uit een vijf- tot tiental plaatselijke groepen. Om de BE-werking te promoten gebruikte het in een brochure een duidelijk sarcastische toon om de lezer te overtuigen van de bijzondere werking. Het is niet gekend naar wie het verbond de brochures zond, maar hoogstwaarschijnlijk gaat het om de (groeps)leiding van plaatselijke groepen:

Is deze werking NODIG?

- *Als gij werkelijk overtuigd zijt, dat scouting niets meer te geven heeft, dan Is B.E.-werking inderdaad niet meer nodig!*
- *Als gij behoort tot de “burgelijke (sic) zoontjes van negentiende-eeuwse katholieke, kleinhandelaars in persoonlijke genoegens, zorgvuldige spaarders van zelfzuchtige verdiensten” (J.Verhele), dan... is B.E.-werking niet meer nodig!*
- **MAAR:**
- *Indien gij werkelijk zelf en anderen wilt verrijken door hun ook te laten delen in uw rijkdom, dan... is B.E.-werking een ZEGEN!*
- *Indien gij nog gelooft in de vreugde... en vooral in de mogelijkheid om die vreugde aan anderen mee te delen... dan is B.E.-werking een VREUGDE!*

⁴²² Ibid.

⁴²³ *Operatie Raphael*, Vlaams Verbond van Katholieke Scouts (V.V.K.S.), 1954.

⁴²⁴ Ibid.

⁴²⁵ VERREYKEN, *En sterren staan al teder*, 200.

- *Indien gij mans genoeg zijt om nu eens werkelijk “tot dienst paraat te staan”, dan is de B.E.-werking: DIENEN!*⁴²⁶

Om de lezer warm te maken voor de BE-werking koos het in de eerste plaats voor een aanvallende aanpak om de aandacht te trekken. De bedoeling was dan ook dat de leiding zich niet wou associëren met “burgelijke zoontjes”, maar actief een rol moest spelen in het opzetten van groepen voor gehandicapten. Opmerkelijk bleek ook het feit dat gender een rol speelde in de argumentatie van de brochure: als je een echte man was, dan stond je paraat om te dienen voor de BE-werking.

Net zoals bij het VVKM blijkt dat de nadruk bij de werving van gehandicapten vooral ligt bij de lichamelijke en sensorische beperkingen. Hierbij steunt het uitdrukkelijk katholieke liefdadigheidsinstellingen, omdat *“die naast hun actie tot stoffelijke lotsverbetering, vooral rekening houden met de morele en geestelijke gebrekkigen, hetgeen bij andere verenigingen soms minder het geval is.”*⁴²⁷ De gesteunde verenigingen, waarmee ze intensieve contacten hadden, telden in totaal een 50 000-tal gehandicapten. In de brochure blijkt toch dat er ook al contacten waren met verenigingen voor gehandicapten met psychische beperkingen. Tussen haakjes staat in de brochure te lezen dat *“een volledige lijst van deze instituten kan op verzoek bezorgd worden.”*⁴²⁸ Voor de andere verenigingen met lichamelijke en sensorische beperkingen staat een volledige lijst opgesomd. De tegenstelling tussen lichamelijke en verstandelijke beperkingen wijst op het feit dat er een zekere verschillende aanpak heerste binnenin de maatschappij voor beide groepen. Een gegeven dat ik al even toelichtte bij het VVKM. De inclusie van mentaal gehandicapte kinderen zou pas later een echte doorbraak kennen. Hierdoor valt het volledig buiten de bestudeerde periode van deze masterproef.

In 1954 telde de gehandicaptenwerking in het VVKS ongeveer 100 jongens, die voornamelijk rond grote steden zoals Gent en Antwerpen waren gesitueerd.⁴²⁹ Ook in Wenduine en Ukkel bestond er een BE-werking. Toch valt bij dit gegeven een kritische kanttekening te plaatsen volgens de brochure. Als je weet dat er in Vlaanderen alleen al 10 000 gehandicapte kinderen waren onder de leeftijd van 21 jaar, schoot de Scouts toch wat tekort volgens de brochure.⁴³⁰ Het doel was dan ook om met verschillende praktische tips de oprichting van nieuwe BE-groepen te bevorderen en samenwerking te versterken tussen

⁴²⁶ *Operatie Raphael*, Vlaams Verbond van Katholieke Scouts (V.V.K.S.), 1954.

⁴²⁷ Ibid.

⁴²⁸ Ibid.

⁴²⁹ Ibid.

⁴³⁰ Ibid.

reguliere werking en gehandicaptenwerking. Het onderbrengen van deze gehandicaptenwerking in lokalen van reguliere groepen was één van de praktische tips die het verbond promootte, aangezien vele nieuwe BE-werkingen eerst financiële en logistieke onafhankelijkheid moesten opbouwen.⁴³¹

De toegenomen begeleiding van het verbond laat zich tonen in de verschillende verslagen die het VVKS heeft bijgehouden. In een verslag van 24 september 1960 staat er te lezen dat de commissie nauwe contacten onderhield met de ouders van gehandicapte Scouts, alsook met verschillende gespecialiseerde sprekers die zich toelegden op gehandicaptenzorg.⁴³² Toch stond de BE-werking op vele vlakken nog in hun kinderschoenen. In het verslag staat te lezen dat de ontmoeting met de verschillende individuen “*een stimulans en een vingerwijzing [was] voor onze verdere werking.*”⁴³³ De grootste uitdaging voor de groepen die niet specifiek verbonden waren aan een bepaald instituut voor gehandicapten, voornamelijk de nieuwe groepen, bleek het gemis aan adressen van potentiële leden “*en een meoilyke (sic) recruterings (sic) als gevolg hiervan.*”⁴³⁴ De promotie van de BE-werking belandde nu in een nieuwe fase: in de plaats van binnenin de Scouts een promotiecampagne op poten te zetten zoals bij operatie Raphael, moest nu de Vlaamse bevolking vertrouwd geraken met deze speciale werking.

Het verslag lijst enkele potentiële promotieconcepten uit, alsook enkele uitgewerkte programmapunten voor het volgende werkjaar. Publicaties in Scoutstijdschriften of Vlaamse week- en dagbladen behoorden tot de opties, net als radio- en televisie-uitzendingen proberen te strikken bij de openbare omroep. Binnenin de Belgische context dacht het VVKS voor een gezamenlijk kamp van BE-groepen, waarbij de andere verbonden uitgenodigd zouden worden.⁴³⁵ Ook documenten die later in de jaren zestig verschenen legden nog steeds de nadruk op deze promotie naar de buitenwereld.

Wanneer de BE-werking op 16 september 1967 op de Vlaamse televisie kwam, deed het hierbij uitdrukkelijk hun best om hun leden en leiding op voorhand te verwittigen van deze gebeurtenis.⁴³⁶ Het feit dat dit een belangrijk evenement was voor de BE-werking, blijkt uit het feit dat het in grote mate uitnodigingen verstuurdde en brieven verspreidde aan hun leiding.⁴³⁷

⁴³¹ Ibid.

⁴³² LEUVEN, KADOC – KU Leuven, *Vlaams Verbond van Katholieke Scouts (V.V.K.S.) (1929-1973)*, nr. 38, fol. 1r: Verslag over de zitting van de hoge raad van B.E., 24 september 1960.

⁴³³ Ibid.

⁴³⁴ Ibid.

⁴³⁵ Ibid.

⁴³⁶ *Uitnodiging tot kijken naar programma “Lucecat” over het scout-zijn van gehandicapte jongens*, Vlaams Verbond van Katholieke Scouts (V.V.K.S.), 1967.

⁴³⁷ Ibid.

Zij moesten deze dan opnieuw verspreiden aan familieleden, vrienden en kennissen, zodat het programma een groot bereik zou hebben. Vooraleer het programma op de televisie kwam probeerde het commissariaat dan ook om zelf de inhoud van de documentaire op de Nederlandstalige BRT te beheersen. In een verslag van het BE-commissariaat komt duidelijk naar voren dat de leden een opmerkelijke wijziging in de jeugdontspanning waarnamen. De commissie stelde vast dat in de plaats van gehandicapten te verstoppen in instituten, nu een open en persoonsontwikkende aanpak primeerde.⁴³⁸ Het VVKS wilde hierin dus een duidelijke en belangrijke rol spelen.

In het verslag verwijst het ook naar de uniformwissel die het VVKS in 1967 doorvoerde onder invloed van verbondscommissaris Dehaene.⁴³⁹ Het verbond en Dehaene wilden zo de Scoutsbeweging dichter bij de maatschappij plaatsen, door onder andere de verkenners een lange broek te laten dragen.⁴⁴⁰ De commissie en de hogere leiding van het verbond zagen de BE-werking dus ook zeker in het licht van een individualisering van het jeugdwerk. Een evolutie die zeker kadert in de tijdsgeest van de Sixties. Een individualisering gaat hierbij niet gepaard met het vergeten van het groepsgebeuren, de individualisering slaat op het feit dat de jongen zijn eigen handicap leert aanvaarden en zijn eigen capaciteiten vrij kan ontdekken.⁴⁴¹

Over de AKA-werking van de Gidsenbeweging verscheen er in de archieven bitter weinig. Dit bleek vooral opnieuw het gevolg van de woelige geschiedenis van de Vlaamse Gidsen. Het was logisch dat de Gidsen meer geïnteresseerd waren in hun bestaansrecht, dan een uitgebreid programma voor gehandicapten uit te bouwen. Toen het VVKM ontstond bleef de gehandicaptenwerking zijn zelfde naam behouden, hetzij deze keer enkel in zijn Nederlandstalige variant. Anderzijds bleken de ledenaantallen van de Belgische Gidsen altijd veel kleiner dan deze van de Belgische Scouts. Dus niet enkel op Vlaams niveau bleek het bronnenmateriaal beperkt, ook op Belgisch niveau.

Alhoewel de Vlaamse Gidsen niet veel archiefmateriaal hadden over hun eigen werking voor gehandicapten, kan toch een goed beeld gevormd worden van het engagement dat zij tentoonspreidden. Toen de Waalse en Vlaamse Gidsen nog verenigd waren in de KMGB-GCB, ontstond met verschillende andere Scoutsorganisaties in België een Nationale

⁴³⁸ LEUVEN, KADOC – KU Leuven, *Vlaams Verbond van Katholieke Scouts (V.V.K.S.) (1929-1973)*, nr. 38, fol. 1r: Verslag vergadering te Brussel betreft T.V. uitzending, 22 april 1967.

⁴³⁹ Ibid.

⁴⁴⁰ VERREYKEN, *En sterren staan al teder*, 18.

⁴⁴¹ LEUVEN, KADOC – KU Leuven, *Vlaams Verbond van Katholieke Scouts (V.V.K.S.) (1929-1973)*, nr. 38, fol. 2r: Verslag vergadering te Brussel betreft T.V. uitzending, 22 april 1967.

Verbindingsploeg van Scouting en Guiding voor gehandicapten. De verbindingsploeg, vaak afgekort als NVP, zag het levenslicht in 1953.⁴⁴² Uit de bronnen blijkt duidelijk dat de verschillende verbonden vele uiteenlopende discussies hadden in de verbindingsploeg. Een eerste opvallend gegeven blijkt de grote verscheidenheid aan ideeën en ontwerpen om van de gehandicaptenwerking een goede en volwaardige tak te maken. Hierbij komen verschillende breuken naar voren. Een daarvan was de taalbarrière en hoe Vlaamse en Waalse groepen hun samenwerking moesten beleven.⁴⁴³ Gemeenschappelijke kampen met gehandicapte Scouts en Gidsen uit beide taalgemeenschappen zouden bijvoorbeeld een struikelblok kunnen zijn voor de leden. Ook de voor- en nadelen om een eentalig of tweetalig tijdschrift te creëren voor gehandicapte Scouts en Gidsen kwam verschillende keren aan bod.⁴⁴⁴ Een andere breuklijn beslaat het genderaspect. Uit een verslag van 1967 kwam ene Henriette op de proppen om een gemeenschappelijke aanpak voor de vrouwelijke verbonden op te richten. Een aparte gedifferentieerde aanpak met afzonderlijke tijdschriften voor gehandicapte Gidsen zou misschien beter werken volgens haar.⁴⁴⁵

Hoe dan ook, de voorgenoemde problemen op financieel en logistiek vlak noopten het VVKM en het VVKS tot betere samenwerking.⁴⁴⁶ Dit liet zich voelen in het ontstaan van een gemeenschappelijk blad voor gehandicaptenwerking in België en Nederland, dat sinds 1960 vorm kreeg in het tijdschrift Brug.⁴⁴⁷ Ook al stelden velen soms vragen bij de samenwerking met Nederland en wilde de BE-werking van het VVKS vaak een eigen weg inslaan, het tijdschrift bleef een belangrijk onderdeel voor de vorming van AKA en BE-werkingen in Vlaanderen.⁴⁴⁸

Alhoewel er vaak discussies waren over de beleving, het beleid en de promotie van de gehandicaptenwerking in de verbindingscommissie, toonde het een eenduidige en positieve aanpak naar de buitenwereld. Bij een buitenlandse conferentie in Zweden omtrent gehandicapten in de Scouts gaf het blijk van goede *“eenheid en ploeggeest.”*⁴⁴⁹ Een zekere Guy vatte het congres samen als volgt: *“(…) op vlak van scouting voor gehandicapten lijken ze*

⁴⁴² *Inventaris van het archief Vlaams Verbond van Katholieke Scouts en Meisjesgidsen 1916-1973* (KADOC), Leuven, 2006, 15.

⁴⁴³ LEUVEN, KADOC – KU Leuven, *Vlaams Verbond van Katholieke Scouts (V.V.K.S.) (1929-1973)*, nr. 91, fol. 2r: Verslag van de N.V.P. vergadering, 21 maart 1967.

⁴⁴⁴ *Ibid.*, fol. 3r.

⁴⁴⁵ *Ibid.*

⁴⁴⁶ VERREYKEN, *En sterren staan al teder*, 119.

⁴⁴⁷ *Ibid.*

⁴⁴⁸ LEUVEN, KADOC – KU Leuven, *Vlaams Verbond van Katholieke Scouts (V.V.K.S.) (1929-1973)*, nr. 91, fol. 2r: Verslag van de N.V.P. vergadering, 21 maart 1967.

⁴⁴⁹ LEUVEN, KADOC – KU Leuven, *Vlaams Verbond van Katholieke Scouts (V.V.K.S.) (1929-1973)*, nr. 91, fol. 1r: Verslag van de vergadering van de N.V.P. vergadering, 24 mei 1967.

[cfr. andere NSO's] niet verder te staan dan wij.”⁴⁵⁰ Verder in het verslag valt er een grote gedachtenwissel te lezen tussen de verschillende leden van de verbindingsploeg. Het valt vooral op dat de Scouts en Gidsen een groot engagement aan de dag legden dat verder reikte dan hun eigen beweging. Het besef dat gehandicapten nog niet volledig geïntegreerd zijn in de maatschappij blijft hierbij een belangrijk punt: *“We moeten iets willen doen en risico's nemen met het oog op deze integratie. De maatschappij moet opgevoed worden en men mag het risico dat dit voor de gehandicapte betekent niet uit het oog verliezen (...). Het is onze rol de publieke opinie te sensibiliseren.”*⁴⁵¹

Dat de verschillende verbonden een duidelijke, sterke en eenduidige visie naar voren droegen blijkt zeker te kloppen. Een feit dat het VVKS-verbond ook meegaf aan de plaatselijke groepen. Wanneer het verbond in maart 1967 een groepsleidingscongres organiseerde, nodigden de verbondsverantwoordelijken voor de BE-werking alle actieve leiders en sympathisanten uit.⁴⁵² Op het congres had de BE-werking een infostand staan, waarbij uitleg en promotie werd gevoerd voor de speciale werking. Om een goed overkomen en een duidelijke visie uit te kunnen dragen was iedere actieve groep of sympathisant verplicht om te komen: *“IEDEREEN MOET KOMEN op straf van excommunicatie.”*⁴⁵³ Niet ingaan op de uitnodiging betekende voor een plaatselijke groep het verliezen van info, brochures en cursussen om gehandicapte leden goede activiteiten te kunnen geven. Verder engageerde het VVKM en het VVKS zich in de loop van de jaren zestig om nationale weekenden te organiseren met de AKA- en BE-groepen.

De gehandicaptenwerking in de Scouts kende dus een gedifferentieerde aanpak die in methode en stijl volledig anders waren. Hierbij lag de nadruk vaak op de promotie van de tak en de bewustmaking om de integratie van gehandicapten te bevorderen in de toenmalige maatschappij. Historisch koos het om een categoriserende aanpak in de Scouts (cfr. aparte takken), een gegeven dat praktisch ook haalbaarder was. Gehandicapten integreren in normale Scouts- en Gidsengroepen was dan ook nooit een optie. Gehandicapte kinderen uit hun instituten en conservatoria halen, door hun spelenderwijs hun zwaktes en sterktes aan te tonen stond hierbij wel centraal. Om dit klaar te spelen moest het daarom de maatschappelijke

⁴⁵⁰ Ibid.

⁴⁵¹ Ibid, fol. 2r.

⁴⁵² *Uitnodiging infostand BE-werking op het groepsleidingscongres van maart 1967*, Vlaams Verbond van Katholieke Scouts (V.V.K.S.), 1967.

⁴⁵³ Ibid.

perceptie veranderen door enerzijds de BE-werking goed te doen functioneren met geëngageerde leiders en anderzijds door de promotie van de tak sterk te bevorderen. In 1971 zouden de BE-werking en de AKA-werking samensmelten tot AKABE, de naam die tot op heden de gehandicapentak aanduidt in het VVKSM en het latere Scouts en Gidsen Vlaanderen.⁴⁵⁴ In de opeenvolgende jaren bleef de samenwerking verder vernauwen, met gezamenlijke cursussen en vormingsweekenden voor AKABE-leiding. Dit vormingsweekend, het AKABE-convent genaamd, vindt sinds 1974 nog steeds elk jaar plaats.⁴⁵⁵ Het is dus een moment van samenzijn met mede AKABE-leiding. Hierbij krijgen de basisteksten en ideeën van gehandicapentscouting een kleine re-oriëntatie, zodat er een betere afstemming is op de noden van leiding en leden.⁴⁵⁶

⁴⁵⁴ VERREYKEN, *En sterren staan al teder*, 118.

⁴⁵⁵ *Ibid*, 119.

⁴⁵⁶ 'Scouting met mindervaliden', *Over & Weer* (oktober 1978), 5.

GENDER: GUIDING FOR GIRLS AND SCOUTING FOR BOYS?

Als iemand het heeft over de Scouts is de kans klein dat het woord Gidsen valt. Al sinds de grote uitbreiding van de Scouts- en Gidsenbeweging heeft de nadruk steeds op de Scouts gelegen. Zowel in het maatschappelijk veld als in alle academische werken helt de weegschaal onomstotelijk over naar de Scoutsbeweging. Voor Vlaanderen zit de moeilijkheid voor de historicus vooral in het kleinere archief van de Gidsenbeweging, maar ook in de nadruk van de mannelijke Scouts binnenin de gemengde structuur voor zowel jongens als meisjes.

Dit hoofdstuk wil daarom gender als uitgangspunt nemen. In een eerste deel zal hierbij het geleidelijke ontstaan van gemengde groepen centraal staan. Hoe dit stilaan vorm kreeg was het gevolg van uiteenlopende maatschappelijke veranderingen, maar ook van organisatorische evoluties die zowel Scouts- als Gidsenbewegingen in binnen- en buitenland kenmerkten. Ook de visie van mannen en vrouwen tegenover deze gemengde werking komen ter sprake, want beide geslachten hadden zowel voor- als tegenstanders in het debat, met elk hun eigen argumenten.

In een tweede deel komt de onderlinge verhouding tussen beide geslachten in de Vlaamse Scouts- en Gidsenwerking aan het woord. Kortom: hoe keken ze naar elkaar? Hierbij spitst het hoofdstuk zich toe op de connectie tussen beide geslachten bij de (hogere) leiding. Het zou mogelijk kunnen zijn dat er spanningen waren en dat het verbond dit probeerde te pacificeren. Anders kan het ook dat de leden mannelijkheid en vrouwelijkheid anders beleefden na het ontstaan van een gemengde werking. Hoe dan ook betekende het een opvallende uitdaging voor de Scoutsmethode van Baden-Powell, die oorspronkelijk op mannen was toegespitst. Het hoeft niet te verbazen dat dit vaak enige tensie veroorzaakte, zeker toen vrouwenemancipatie een hot issue was (en bleef). De praktijkervaring en beleving staan hier in de kijker.

Evolutie naar gemengde groepen in Vlaanderen: gender als relatief begrip?

“Een erg verdervende invloed hebben gemengde fabrieksafdeelingen (sic) en werkhuizen vooral op jonge werkkrachten (...). De ontgroening neemt brutale vormen aan, bijna overal waar een overwegend vrouwelijk personeel aanwezig is. Als rechtstreeks gevolg van de arbeidsverplichtingen in het buitenland, is in de oorlogsjaren, juist door het vermeerderen van dat vrouwelijk personeel, de moraliteit in vele werkhuizen dan ook nog lager gedaald dan vroeger het geval was.”⁴⁵⁷

De uitgave *Het verkennen in het parochiaal milieu* gepubliceerd door het VVKS blijkt een perfecte weergave te zijn van hoe een overwegend mannelijke cultuur aankeek tegenover gemengde werkplaatsen. Als een gemengde werkplaats al aanstoot gaf, dan zal hun visie bij gemengde groepen waarschijnlijk niet anders geweest zijn. Een veralgemening maken en het VVKS afschilderen als intolerant tegenover alle vrouwen zou toch een grote misstap zijn. De Scoutsorganisatie doelde vooral op het gevaar van oudere vrouwen in bijzijn van jonge knapen. De jonge kinderen zouden hierdoor wel eens een minder goed verantwoordelijkheidsgevoel kunnen ontwikkelen, omdat de aanwezigheid van oudere vrouwen hun mannelijke natuurlijke superioriteit aantastte.⁴⁵⁸ Als het op de ontwikkeling van mannelijkheid aankwam, waren de Scouts heel duidelijk: methodologisch steunden de Scouts op *“datgene wat de school minder gebruikt, nl. de eigen jongensactiviteit, d.i. het spel.”*⁴⁵⁹ Eén van de basispijlers van Baden-Powell was dan ook de degeneratie van mannelijkheid tegengaan. Kortom, de Scoutsbeweging was sterk geëngageerd om de leden een mannelijke socialisatie te geven, niet zozeer om vrouwen als inferieur te bekijken. Toch schuwde het VVKS geen woorden zoals “immoraliteit”, een woord dat een harde negatieve connotatie heeft.

De Scouts bleek vooral een afspiegeling van de maatschappij te zijn, waarin vanaf de jaren zestig toenemende openingen voor vrouwelijke zelfontplooiing ontstonden. De eerste gemengde groepen die op nationaal vlak dichter gingen samenwerken waren te vinden in Zweden.⁴⁶⁰ Hoe dan ook kenden de Scouts en Gidsen wereldwijd vaak een goede samenwerking onderling en waren er vele contacten tussen beide groepen. Aangezien het ontstond uit de

⁴⁵⁷ DE MEYER red., *Het verkennen in het parochiaal milieu*, 14.

⁴⁵⁸ Ibid.

⁴⁵⁹ VANHAEGENDOREN, M., *Het verkennersleven*, Schiebroek, 1939, 159.

⁴⁶⁰ PROCTOR, *Scouting for girls*, 158.

ideeën van dezelfde man, elk met hun genderspecifieke methode, bleek het logisch dat er een zekere samenwerking bleef bestaan. In Vlaanderen kende het VVKS en het VVKM een gelijkaardige ontwikkeling, weliswaar veel later dan hun Scandinavische collega's.⁴⁶¹ Het feit dat de Vlaamse katholieke Gidsen pas laat hun aparte structuur verkregen stond een vroegere en uitgebreidere samenwerking in de weg. Toen de KMGB in 1961 veranderde in het VVKM, groeiden de contacten exponentieel en kwam er snel het idee om verschillende aspecten op verbondsniveau samen te voegen met de jongens. Het feit dat in 1959 de KMGB al gekozen had om alle woorden met "hoofd-" te vervangen door "verbond-" (bijvoorbeeld hoofdleiding werd nu verbondsleiding) getuigde van een zekere toenadering van de Gidsen naar het VVKS.⁴⁶²

Naast een fusie van Scouts en Gidsen, zoals in Zweden, waren er ook andere methodes van co-educatie die geleidelijk aan groeiden binnenin de nationale Scouts- en Gidsenbewegingen wereldwijd. Een tweede model van co-educatie was de toelating van meisjes in de originele mannelijke Scoutsbewegingen.⁴⁶³ Hoe dit idee gradueel ontstond heeft meerdere oorzaken. Vooral het jong en levendig houden van de jonge takken haalt Proctor hier aan als de voornaamste reden.⁴⁶⁴ In minder bevolkte gebieden waren de jonge takken vaak noodzakelijk om de groepen in leven te houden en genoeg financiële middelen te bewaren. Een derde en laatste vorm van co-educatie was de inclusie van jongens in Gidsengroepen. Eén van die federaties die succesvol jongens wist aan te trekken was de Waalse Gidsenbeweging (GCB). Statistieken van de GCB tonen aan dat er in 2008 nog steeds ongeveer twintig procent jongens waren.⁴⁶⁵

Ook het VVKM en het VVKS maakten een eigen evolutie door. Het bronnenonderzoek wees uit dat er bij het Vlaams Verbond van Katholieke Meisjesgidsen (VVKM) en haar voorlopers nooit jongens in de rangen werden opgenomen. Ook de literatuurstudie wees op eenzelfde evolutie. Bij het VVKS verliep dit echter anders en bracht de literatuurstudie en het bronnenonderzoek enkele vernieuwende inzichten naar voren. Bij de kapoenen, de jongste tak binnen het VVKS, waren in de beginperiode van de werking bijvoorbeeld enkel meisjesleidsters actief. Een opvallend gegeven dat velen niet associëren met het toenmalige mannelijke VVKS. Met een mengeling van jongens en meisjes op het leidingniveau had de federatie geen

⁴⁶¹ PROCTOR, *Scouting for girls*, 159.

⁴⁶² VERREYKEN, *En sterren staan al teder*, 118.

⁴⁶³ PROCTOR, *Scouting for girls*, 158.

⁴⁶⁴ Ibid, 160.

⁴⁶⁵ Ibid, 162

problemen. Voor velen paste de kapoentak dan ook niet in de Scouts, omdat het te veel afweek van de originele Scoutsmethode. Ongetwijfeld speelde het genderaspect een grotere rol dan wat je op het eerste gezicht zou denken. Vaak zien vele leiders de kapoenen nog als een tak waar mannelijke activiteiten moeten ruimen voor gevoeligere spelletjes die aangepast zijn aan kinderen die nog maar net op de lagere schoolbanken zitten. Pas geleidelijk zullen ook jongens aan de kapoenen leiding geven, een feit waar helaas geen gegevens over bekend zijn.

Toch waren er niet alleen leidsters bij de kapoenen, dit was ook het geval bij de oudere tak boven de kapoenen: de welpen. Dit valt af te leiden uit een artikel van het voortrekkerstijdschrift Kompas uit 1962. De voortrekkers waren een jongenstak voor zeventienjarigen bij het VVKS en dus de laatste stap voor het leiderschap. Kompas leek dus in grote mate op het leidingstijdschrift Over & Weer. In het artikel getiteld “*VVKS-stammen voor meisjes*” valt te lezen dat het VVKS meisjesstammen toeliet voor welpenleidster.⁴⁶⁶ Een stam binnenin de Scouts- en Gidsenbeweging is de benaming voor Scouts en oud-Scouts die te oud zijn om nog lid te zijn, maar toch nog steeds geregeld in ploegverband samenkomen. Dit artikel laat ook zien dat er zowel welpenleidsters als welpenleiders in éénzelfde federatie bestonden. De hoofdclue van het artikel toont dat het VVKS actief de welpenleidsters wilde samenhouden: “*De bedoeling is aan alle welpenleidsters van V.V.K.S. een betere gelegenheid te geven zich voor te bereiden op een actieve (sic) en positieve rol in de volwassengemeenschap. Als leidsters hebben zij daarin nu reeds een taak maar ook later zullen zij een belangrijke rol te spelen hebben.*”⁴⁶⁷ Met andere woorden: het VVKS zag de leidsters bij de welpen, en waarschijnlijk ook bij de kapoenen, als volwaardige leiding die ook deel uit maakten hun federatie. Ook vrouwen moesten dus de mogelijkheid hebben om een stam te hebben, zoals bij de meeste leiders het geval was.

Onbewust waren er enkele voordelen verbonden aan het vermijden van een echte co-educatie op leidingsniveau. Aan de ene kant kon het gemengde stammen vermijden, waardoor jongens en meisjes in gescheiden stamverbanden bleven bestaan. Aan de andere kant zorgde het oprichten van meisjesstammen ook voor het versterken van een dichtere band met de KMGB. “*Op plaatsen waar gidsenstammen bestaan is het ook aangewezen dat onze leidsterstammen met hen samenwerken. Indien de omstandigheden het toelaten kunnen zij zelfs samensmelten,*” verduidelijkte de schrijver van het artikel.⁴⁶⁸ Ook al leek het op het eerste gezicht het geval dat het VVKS de meisjes wou integreren binnenin de federatie, toch zorgden

⁴⁶⁶ ‘VVKS-stammen voor meisjes’, *Kompas* (mei 1961), 37.

⁴⁶⁷ *Ibid*, 37.

⁴⁶⁸ *Ibid*, 38.

de bovengenoemde redenen ervoor dat de leiders en leidsters duidelijk aparte stammenwerkingen kregen waar co-educatie geen deel uitmaakte van het programma.

Leidsters die leiding gaven aan jongens waren voor het VVKS dus niet meteen een probleem. Wel lijkt het dat ze erop stonden om ook de KMGB te versterken als een gelijkwaardige partner voor meisjes. Dat komt duidelijk naar voren in een passage van het voorgenoemde artikel: *“okkasioneel (sic) en op plaatsen waar geen gidsenstammen-KMGB [zijn], kunnen niet-leidsters deel uitmaken van de stam. Dit om de KMGB eventueel te helpen bij het stichten van nieuwe KMGB-stammen.”*⁴⁶⁹ Deze passage laat vermoeden dat er een normvervaging was van de louter mannelijke VVKS-beweging, op plaatsen waar Gidsengroepen beperkt waren. De reactie om meisjesstammen op te richten bleek vooral een reden om het beleid voor vrouwen in het VVKS verder uit te lijnen en om plaatselijke nieuwe gidsenstammen te promoten die onafhankelijk van de eigen federatie functioneerden. Wanneer voor het eerst meisjesleidsters toelating kregen om lid te zijn van het VVKS blijft onbekend. In plaatselijke en afgelegen groepen was dat waarschijnlijk veel vroeger dan in stedelijke gebieden. Toch kan de oprichting van de officiële kapoentak in 1959 als *Terminus post quem* gelden, aangezien het VVKS toen stelde dat enkel vrouwen leiding konden geven aan de kapoenen.⁴⁷⁰

Dit systeem bleef lang doorwerken in het VVKS, iets wat zich steeds meer liet voelen in een nauwere samenwerking tussen de KMGB en het latere VVKM. Het idee van co-educatie bleef dus zeker steeds onbewust nazinderen in de beweging. Toch speelden uiteraard ook andere elementen een basisrol. In de eerste plaats bleek de samenwerking tussen AKA en BE een sterke katalysator te zijn voor een betere samenwerking tussen beide katholieke verbonden. De kleine schaal en de specifieke vorming van beide speciale werkingen noopten tot een sterke en bereidwillige aanpak die in het vorige hoofdstuk al sterk naar voren kwam. Hierbij zwengelde de verbindingploeg geregeld het engagement van de reguliere leiding en leden aan in de tijdschriften, zodat ook zij toch enige sensibilisering konden krijgen over de speciale werkingen.⁴⁷¹ De leden en leiding kregen hierdoor vaker te horen over de contacten tussen de

⁴⁶⁹ Ibid, 37.

⁴⁷⁰ VERREYKEN, *En sterren staan al teder*, 118.

⁴⁷¹ LEUVEN, KADOC – KU Leuven, *Vlaams Verbond van Katholieke Scouts (V.V.K.S.) (1929-1973)*, nr. 91, fol. 3r: Verslag van de vergadering van de N.V.P., 24 juni 1967.

verbonden. Dit kon bijvoorbeeld kort op de laatste pagina's van een Kompas aangeduid zijn, of soms ook in een langer artikeltje.⁴⁷²

Een gegeven dat zich in de tweede plaats vooral liet merken, waren de nauwere campagnes en projecten tussen het VVKS en het VVKM. Het voortrekkerscongres, de ecologische campagne “Doen voor groen” en “Operatie Tanapui” waren allemaal voorbeelden van de toegenomen betrekkingen tussen de verbonden.⁴⁷³ Gegroeid uit de gemeenschappelijke kadervormingscursussen ontstond zo een symbiose tussen beide verbonden. Deze nauwere samenwerking was sterk ingegeven door de maatschappelijke veranderingen van toen, maar ook door het doorzettingsvermogen van beide verbonden. In het boek van Verreyken verklaarde Dehaene dat hij één van de drijvende spilfiguren was in de toenadering tussen beide verbonden.⁴⁷⁴ De basis voor structurele samenwerking kwam volgens hem in het jaar 1965, toen ook een gezamenlijk jaarthema en jaarleuze gekozen werd.⁴⁷⁵

Een derde klein element dat een rol speelde, waren de historische banden tussen beide verbonden. Allebei hadden ze zich losgewrikt van hun Waalse katholieke “moederverbonden”, de ene vroeger dan de andere. Doorheen de twintigste eeuw bleef er dan ook een wederzijdse invloed bestaan, zeker in de periode dat het echtpaar Vanhaegendoren en Groffi belangrijke spelers waren in respectievelijk het VVKS en het VVKM.⁴⁷⁶

Deze verschillende factoren zouden er mede voor zorgen dat er op 1 september 1973 één gemeenschappelijke structuur kwam voor het VVKS en het VVKM.⁴⁷⁷ Voortaan ging de federatie als VVKM-VVKS door het leven. Of van één gemeenschappelijke beweging of van een echte samensmelting kon gesproken worden, blijft echter moeilijk te bepalen. Zeker was het alleszins dat het VVKM-VVKS een gemeenschappelijk co-educatie programma oprichtte, iets wat het verbond vooral als een optie zag en niet als een verplichting.⁴⁷⁸ Volgens Verreyken liep de federatie er niet mee in de kijker en vermeed de promotie voor het programma.⁴⁷⁹ Een ministeriële omzendbrief uit 1969 had er op 1 september 1970 al voor gezorgd dat het

⁴⁷² ‘b.e.-aka-mededeling’, *Kompas* (februari 1962), 33.

⁴⁷³ ‘Hoe staat het met de samenwerking’, *Over & Weer* (mei 1975), 4.

⁴⁷⁴ VERREYKEN, *En sterren staan al teder*, 18.

⁴⁷⁵ Ibid.

⁴⁷⁶ MIGOM, W., *Maurits Van Haegendoren: van para-tot partijpolitiek*, onuitgegeven masterproef, Universiteit Gent, faculteit letteren en wijsbegeerte, 2011, 20.

⁴⁷⁷ VERREYKEN, *En sterren staan al teder*, 120.

⁴⁷⁸ Ibid, 121.

⁴⁷⁹ Ibid.

rijksonderwijs alleen nog maar gemengd verliep in België.⁴⁸⁰ Ook al volgde de federatie de gang van zaken in de maatschappij, toch bleef de houding twijfelachtig. Het feit dat het verbond pas drie jaar later gemengde werkingen toeliet, kan het bewijs zijn dat er zowel positieve als negatieve stemmen waren over co-educatie.

Om de visie van mannen en vrouwen tegenover deze gemengde werking te kunnen ontleden, moet uiteraard een bronnencorpus aanwezig zijn dat ons de informatie kan aanreiken. In het onderzocht bronnenmateriaal komen hierbij twee moeilijkheden naar voren. Enerzijds zorgde de nieuwe gezamenlijke structuur ervoor dat het probleem hoogstwaarschijnlijk gewoon werd gepacificeerd. De visie van mannen en vrouwen over de co-educatie verdween gedeeltelijk tussen de mazen van het archief, want bij zowel de vergaderingsverslagen als bij de beleidsberichten valt er niet veel te vinden. Een tweede probleem sluit hierbij aan. Het archief in het KADOC loopt tot de samensmelting van de twee bewegingen. Na de periode 1973 komen dus alleen nog tijdschriften aan bod en geen interne vergaderingsverslagen. Toch is er over de perceptie en beleving van de genderrollen veel geschreven, een gegeven dat in het volgende hoofdstuk centraal staat. Ook over co-educatie zijn er artikels geschreven.

Uiteraard zorgde het nieuwe idee van co-educatie voor vele nieuwe vragen tussen leiding en leden. Alhoewel het ongepubliceerde archiefmateriaal zo goed als onbruikbaar is, blijven de tijdschriften van het nieuwe VVKM-VVKS daarom een goede bron om de kijk tegenover gemengde werkingen te ontcijferen. Vooral de positieve stemmen van het nieuwe beleid staan de lezer te woord, terwijl eerder negatieve visies op de achtergrond blijven. Dit gegeven wijst er uiteraard op dat de eigen federatie vanzelfsprekend niet zijn eigen beleid liet afbreken. Ook al liet het tijdschrift soms heel kritische opinies van leiding verschijnen over de eigen beweging, (zoals het deel omtrent diversiteit al aantoonde) de discussies over co-educatie bleven vooral een eenzijdig neutraal of positief beeld weergeven. Een negatieve opinie over co-educatie zou waarschijnlijk een te essentieel deel van de nieuwe beweging in vraag stellen. Deze discussie zou de geloofwaardigheid, het aanzien en de toekomst van de nieuwe structuur kunnen hypothekeren.

In de eerste uitgave van *Over & Weer* stond er een nuchter infoartikel te lezen over co-educatie.⁴⁸¹ Hierin schreef het verbond over een gezamenlijke bijeenkomst georganiseerd voor groepen die interesse hadden in co-educatie of meer diepgang en nut wilden geven aan het

⁴⁸⁰ ROGEMAN, K., 'Coëducatie', *Jaarboek van de vrouw 1993: de situatie van de vrouw in Vlaanderen, anno 1993*, Leuven & Apeldoorn, 1994, 42.

⁴⁸¹ 'Regionale samenkomst gemengde groepen', *Over & Weer* (oktober 1974), 2.

nieuw ingevoerde beleid.⁴⁸² Het feit dat het nieuws al op de tweede pagina pronkt, wijst op het belang van de nieuwe hervorming. Diepgaande artikelen en veel info over de gemengde werking stond er nog niet te lezen. Het klopt wanneer Verreyken verkondigt dat de promotie en het in de kijker zetten van co-educatie beperkt was. Enige nuance bij de constatactie van Verreyken is toch op zijn plaats, want na twee jaar komt het VVKM-VVKS veel sterker naar voren met het programma. Hierbij schuwde het steeds minder de discussie en had het een positiever beeld van het programma.

Een goed voorbeeld van een overwegend positief artikel stond in een onbekend gedateerde *Over & Weer* van rond het jaar 1976.⁴⁸³ In het artikel probeerde het verbond vooral de negatieve kritiek te counteren, door goede praktische voorbeelden aan te halen waar de gemengde werking perfect werkte:

“We dachten er echt niet aan ook maar één activiteit samen te doen met die wilde bruten van de Keiberg. Maar toen het groepsfeest was en wij niet over de nodige lampen, bandopnemers, en alles wat daarbij hoort, beschikten, zijn wij schoorvoetend naar de Keiberg getrokken. En jawel hoor, die bruten waren zacht als lammetjes (...). Nadien volgden er afspraakjes om het materiaal samen te beheren en te gebruiken (aan welke afspraakjes dacht jij al?). We leerden mekaar beter kennen, smeedden plannen voor gemengde groepsraden... en ja, onze eerste gemengde welpen-kaboutertak werd enkele jaren later geboren.”⁴⁸⁴

De praktijk bleek vaak vanuit zichzelf een gemengde werking te versterken. Deze vorm van co-educatie kon ingegeven zijn door materiële samenwerking, maar ook misschien door een leden- of leidingstekort. Leiding geven voor een kleine groep of met een paar leid(st)ers activiteiten geven aan een grote groep kinderen, bleek voor velen niet opportuun. Zulke samensmeltingen van kleinere groepen waren ongetwijfeld ook voor het verbond veel handiger. De groepen werden meer geconcentreerd in grotere groepen en konden bovendien ook efficiënter optreden op logistiek en financieel vlak.

Ook al gaf het verbond niet echt een kik na het invoeren van de gemengde werkingen, naarmate de tijd verstreek mat het zichzelf toch een positieve rol aan om co-educatie te versterken. Uit het artikel bleek dan ook dat ze geregeld kritiek kregen, zowel van leden, leiding

⁴⁸² Ibid.

⁴⁸³ ‘Jongens en meisjes: samen in de verbondswieg!’, *Over & Weer* (s.d.), 13.

⁴⁸⁴ Ibid.

als ouders. Het verbond verdedigde dan ook op een duidelijke manier hun methode: *“Zonder dat de jongens ‘verwijfd’ worden en de meisjes ‘vermannelijken’, zoals tegenstanders wel eens proberen te argumenteren.”*⁴⁸⁵ Hun aanpak was geschoeid op de erkenning van de eigenheid van de leden, zonder daarbij *“neutrale wezens in de grote moestuin van het verbond”* te kweken.⁴⁸⁶ *“Het is niet omdat Piet een jongen is dat hij niet graag kookt en het is niet omdat Sofie een meisje is dat zij niet graag timmert,”* verklaarde het VVKM-VVKS wat verderop.⁴⁸⁷ Alhoewel het verbond duidelijk stil stond bij het feit dat niet elke activiteit bij iedereen paste, gaven ze toch toe dat bepaalde activiteiten soms te vanzelfsprekend bij een bepaald geslacht stonden. Ze stelden ook duidelijk de groeiende ideeën over aparte opvoeding in vraag: *“Is dat werkelijk zo? Of is deze idee eerder de vrucht van hetgeen ons altijd is voorgehouden als een evidentie?”*⁴⁸⁸ Deze passage toont dat het VVKM-VVKS enige maturatie kende bij deze discussie. Hierbij raakt het verbond de kern aan van de discussie omtrent gender en geslacht: wat is cultureel bepaald en wat is biologisch bepaald?

In de verdediging, en het artikel in het algemeen, gebruikte de schrijver vaak fictieve en non-fictieve vraagstellingen over mogelijke bezorgdheden: *“En de ouders dan? Die sturen hun kinderen toch niet naar de jeugdbeweging om ze te leren vrijen zeker?”*⁴⁸⁹ Ook een specifieke kritiek en bezorgdheid van ouders counterde het verbond op een doordachte en goed beargumenteerde manier. Voor het verbond kwam de discussie van co-educatie dan ook veel te vaak in het vaarwater van ongegronde zorgen over seksuele uitpattingen. Er valt uiteraard niet te ontkennen dat zowel binnen als buiten de Scouts relaties kunnen ontstaan, maar dat is daarom niet per se het gevolg van een gemengde werking. Integendeel, aangezien jongens en meisjes het niet gewoon waren om met elkaar om te gaan zou co-educatie juist kunnen helpen: *“Zou coëducatie (sic) niet een middel kunnen zijn om deze bril van zijn overtollig seksuele luister te ontdoen?”*⁴⁹⁰

Eind de jaren zeventig schakelde het verbond nog een tandje hoger om co-educatie in de kijker te zetten. Voor het eerst liet het dan ook opinies en praktische ervaringen van de leiding publiceren in Over & Weer. Het programma begon steeds meer succes te boeken, waardoor de grote meerderheid van leiding, leden en ouders minder kritisch stonden tegenover de nieuwe werking. Een getuigenis uit het jaar 1979 van een leider, vatte de evolutie perfect samen. De

⁴⁸⁵ Ibid, 15.

⁴⁸⁶ Ibid.

⁴⁸⁷ Ibid.

⁴⁸⁸ Ibid.

⁴⁸⁹ Ibid.

⁴⁹⁰ Ibid.

schrijver was iemand die op school en in de Scouts een aparte werking kende, maar op veertienjarige leeftijd bij de verkenner in een gemengde werking trad:

“Als verkenner maakte ik een vergadering mee waarop ik totaal verlegen dansen moest met de gidsen. ’t Is me nu nog wazig, want hoe het begon of afliep weet ik niet. ‘k Weet dat het hard was, hard geconfronteerd te worden met het ‘onbekende’, tot dan toe ongrijpbare andere geslacht. (...) De jintijd was gemengd, en daarvan herinner ik me goeie, plezierige kontakten (sic) en tegelijkertijd verlegenheid. Jaloersheid om vrienden die vreeën. En dan de leidingstijd waar ik vrij direct voorstander werd van gemengde werking, nu alweer ja-ren geleden. De stimulans kwam mogelijk uit een gemis dat ik die tijd sterk aanvoelde. Een gemis aan gevoeligheden en zachtheden die ik voor ’t eerst echt ervaarde en bijna niet terugvond in mijn jongenstijd op straat of als patrouilleleider bij de [niet-gemengde] Scouts.”⁴⁹¹

Het begin van de gemengde werking voelde voor hem eerst aan als een onwennig gegeven, dat uiteindelijk bij de jins (de nieuwe benaming voor de voortrekkers in 1970) omschakelde in een leuke omgeving.⁴⁹² Ook al speelde het einde van zijn pubertijd een rol in zijn verlegenheid tegenover jongens en meisjes in de gemengde werking bij de jins, hij kon er openbloeien tussen zijn eigen leeftijdsgenoten die zowel uit jongens als meisjes bestonden. Zijn leidersperiode bestond vooral uit jaren vol afwisseling, waar hij niet zijn gevoelige en zachte kant moest wegmoffelen. Kortom: de gemengde werking toonde een nauwere symbiose tussen beide geslachten, waardoor genderstereotyperingen over jongens en meisjes zich minder snel konden ontwikkelen.

Een gemengde werking in de Vlaamse Katholieke Scouts- en Gidsenbeweging bestond al veel vroeger dan verwacht, een gegeven dat vaak tussen de mazen van de geschiedschrijving glipt. Het VVKS had duidelijk al geëxperimenteerd met meisjesleiding bij de kapoenen- en welpentak vooraleer er sprake was van een structurele samenwerking tussen het VVKM en het VVKS in 1973. Bij het VVKM bleef dit hoogstwaarschijnlijk niet het geval. Toen het VVKM-VVKS door verschillende redenen éénzelfde pad koos, was gemengde werking een bijna logisch gevolg. Toch bleef er enige terughoudendheid om co-educatie in de kijker te zetten en om promotie te voeren. Deze kleine taboe zorgde ervoor dat co-educatie op een heel droge en

⁴⁹¹ ‘Gemengde werking: een oplossing voor wie erin gelooft!’, *Over & Weer* (januari 1979), 9.

⁴⁹² VERREYKEN, *En sterren staan al teder*, 202.

nuchtere manier zijn introductie kende in de beweging, een gegeven dat al snel niet meer houdbaar was. In een tweede fase ging het verbond dan ook veel meer inzetten om de positieve stemmen te laten horen en om tegen de argumentatie van tegenstanders in te gaan. Deze constante zette zich door en eind de jaren zeventig kwamen ook de praktische ervaringen en successen van de leiding aan bod. Co-educatie kwam eind de jaren zeventig als één van de grote verwezenlijkingen van het verbond naar voren. De opvolging werd stukken beter en de verschillende stemmen in het debat kenden een grote transformatie.

Keuken, kinderen en kerk? Meisjesgidsen in een masculiene wereld

*“To say that I am upset over the invitation extended to Betty Friedan to join the National Girl Scouts of America Board is an understatement.”*⁴⁹³ Toen academica Tammy Proctor de brieven van de Girls Scouts in de VS kon inkijken, stootte ze op een kritische brief uit 1975 van een vrouw uit Wisconsin. De ex-vrijwilligster van de Girl Scouts was dan ook bezorgd toen ze hoorde over de toetreding van één van de meest invloedrijke feministen uit de VS in een adviesraad van de beweging. *“How can I in good conscience represent an organization that is leaning more and more towards the Women’s Lib movement (...),”* verklaarde ze.⁴⁹⁴ Betty Friedan was hierbij het mikpunt van een heuse rel binnen de beweging. Voor vele ex-leden, ouders en leiding kwam de beslissing dan ook aan als een grote schok. Voor velen stond het typische christelijk gezinsleven op het spel, terwijl anderen vaststelden dat de leden en leiding niet wakker lagen van de problematiek die Friedan aankaarte.⁴⁹⁵

Dit bovenstaande voorbeeld toont perfect wat er zich in de jaren zestig en zeventig op vlak van vrouwenemancipatie afspeelde: aan de ene kant vrouwen die onzeker waren over het opkomende feminisme en vooral alles wilden behouden zoals ze het gewoon waren en aan de andere kant de groep die wou streven voor verandering en gelijkere rechten. Ook de mannen gingen hierbij op zoek naar een hernieuwde kijk tegenover vrouwenemancipatie. Zowel het VVKS als het VVKM weerspiegelden deze bezorgdheid doorheen de onderzochte periode.

De discussie over identiteitsbeleving bij de Gidsen blijkt dan ook altijd de belangrijkste en moeilijkste opgave te zijn doorheen haar geschiedenis. Oorspronkelijk was het altijd het doel geweest om meisjes te leren om een goede vrouw te zijn, maar wat hield dat dan precies in? Een publicatie van de Vlaamse katholieke Gidsen in de jaren veertig vat het deel leidsterideaal als volgt aan: *“Een vrouw is van nature niet geroepen tot leiding nemen. Bij de normale vrouw zal de natuurlijke grond van leiderschap, de wil tot beheerschen (sic), ontbreken. Leidersideaal bij een vrouw moet beteekenen (sic) de wil tot geestelijk moederschap. Dit woord omvat én de diepte én de methode van het leidersideaal. De leidster moet zich aan haar meisjes totaal willen geven – als een moeder – onbaatzuchtig, geduldig en liefdevol.”*⁴⁹⁶ Het spreekt voor zich dat de leidster deze houdingen en idealen ook bij hun leden moesten bijbrengen. Met andere woorden:

⁴⁹³ PROCTOR, *Scouting for girls*, 147.

⁴⁹⁴ Ibid.

⁴⁹⁵ Ibid.

⁴⁹⁶ GROFFI, Y. & VANHAEGENDOREN, M., *Meisjes-gidsen: inrichting van het groepsleven van meisjes-gidsen*, Leuven, s.d., 7.

de opvoeding tot een goede moeder die als onbaatzuchtige en geduldige vrouw luisterde naar haar man, was het doel van de Vlaamse Gidsenbeweging.

Deze visie stond ontegensprekelijk in contrast met de verschillende Gidsenbewegingen die eind de jaren zestig een nieuwe aanpak verkozen. Het aangehaalde voorbeeld van de Girl Scouts toonde dat vele federaties een grote vaarwel wilden zeggen tegen de vele oubollige ideeën over vrouwen en de opvoeding van meisjes: “*The 1960s and 1970s constituted a sea change for Girl Scouts and Girl Guides around the world, as women’s work and home lives changed while their leisure activities expanded.*”⁴⁹⁷ Deze hernieuwde golf van feminisme, die rond de jaren zestig steeds meer aandacht en gehoor kreeg, stond in schril contrast met de voorgenoemde feministische ideeën. Voor vele academici kenmerkte de tweede feministische golf zich door een belangrijkere plaats van de persoonlijke gedachten en ideeën van de vrouw. Niet alleen waren de vrouwen onderdrukt door maatschappelijke, politieke en culturele stereotypen en gewoonten, ook hun eigen idee over het vrouw zijn versterkte dit gegeven.⁴⁹⁸ Een feit dat Friedan dan ook hevig aan de kaak stelde in haar befaamde boek *The feminine mystique* (1963). De vrouw zit vast in “*the prison of their own minds.*”⁴⁹⁹

Als één van de grootste bewegingen voor jonge vrouwen bleef het voor de Girl Scouts moeilijk om vraagstukken zoals gendergelijkheid en vrouwenemancipatie te negeren, een gegeven dat ook in Europese NSO’s niet onopgemerkt voorbijging.⁵⁰⁰ Verschillende nieuwe tendensen noopten de Gidsenbeweging tot innovatie. De opening voor meisjes in verschillende jongensscoutsbewegingen, maar ook de toegenomen invloed van sportactiviteiten, televisie en cinema zorgde voor een gedaalde populariteit.⁵⁰¹ In de periode tot de structurele samenwerking met het VVKS, had de KMGB en het latere VVKM een kritischere houding aangenomen tegenover vrouwenemancipatie. Dat blijkt toch uit de verscheidene publicaties van de Vlaamse katholieke Gidsen in het tijdschrift *Gheve Di*, dat bedoeld was voor leidsters.⁵⁰² Gradueel kwam zelfontplooiing en onafhankelijkheid tegenover de man een belangrijker gegeven in het VVKM.

De bovenstaande nieuwe invloeden zoals sport, televisie en cinema hadden ook voor de Scouts grote gevolgen. De populariteit behouden van de Scoutsbeweging, en meer specifiek het

⁴⁹⁷ PROCTOR, *Scouting for girls*, 148.

⁴⁹⁸ GENZ, S., *Postfeminities in popular culture*, Basingstoke, 2009, 39.

⁴⁹⁹ FRIEDAN, B., *The feminine mystique*, New York & Londen, 2001, 327.

⁵⁰⁰ PROCTOR, *Scouting for girls*, 148.

⁵⁰¹ Ibid.

⁵⁰² ODIS, ‘Ghevi di’ (<http://www.odis.be/hercules/search2.php?searchMethod=simple&search=vvkm>). Geraadpleegd op 2 augustus 2018.

VVKS, bleef dan ook één van de belangrijkste doelstellingen in de jaren zestig. Bovendien zorgde de introductie van meisjes tot de kapoenen- en welpentak voor een veranderende kijk van de jongens in het VVKS. Nog voor de gezamenlijke structuur van het VVKM en het VVKS verschenen er dan ook geregeld artikels over vrouwenemancipatie of de vrouw in het algemeen. Een opmerkelijk gegeven dat niet onopgemerkt kan blijven in deze analyse. De ideale plaats om hier over te berichten waren opnieuw de tijdschriften, hetzij meestal in de vorm van een opinie. Aangezien de vergaderingen en commissies deze materie niet op de voet volgden, kwamen discussies en notities over gender zelden voor in het onderzochte archiefmateriaal. Voor het VVKS had de praktijkervaring dus ongetwijfeld een rol in de beleving gender.

In een Kompas-artikel uit 1961, schreef ene Balou een artikel over emancipatie. Voor hem was een vrouw die buitenshuis ging werken een probleem voor het voortbestaan van het klassieke gezinsmodel, waar de vrouw de kinderen opvoedt en de huishoudelijke taken doet.⁵⁰³ Dit legde hij uit aan de hand van een vicieuze cirkel: als een vrouw gaat werken, dan is het vanzelfsprekend dat een hulp moet ingehuurd worden (waardoor die vrouwelijke hulp dus ook geen gezin kan stichten omdat ze buitenshuis werkt). *“Wij moeten er toch ook eens over nadenken dat zij, die helpen of zullen helpen, zelf mensen zijn die graag een gezin stichten (...). Wij die meer meegekregen hebben dragen daarin een grote verantwoordelijkheid, daar wij hen het voorbeeld moeten geven.”*⁵⁰⁴ Voor de schrijver leek de emancipatiegedachte van de vrouw een kwaaltje van de gegoede klasse te zijn, aangezien hij het associeerde met “mensen die meer meegekregen hebben.” De mensen die meer meegekregen hebben, hebben een verantwoordelijkheid: *“Wij hebben goed praten over emancipatie als daar een andere klasse moet bij verliezen.”*⁵⁰⁵

Vrouwen hebben voor de schrijver vooral thuis een plaats: *“Haar eerste zorg moet zijn om echtgenoot en kinderen een echte thuis te schenken en ze met liefde te omringen.”*⁵⁰⁶ Het toont dat emancipatie een nog moeilijk te begrijpen begrip was voor mannen, ook voor de jongere generaties. De schrijver was hoogstwaarschijnlijk een student, aangezien hij verwijst naar een studentenblad. Toch vond hij het wenselijk om *“enige activiteit (sic) te ontwikkelen buiten louter huishoudelijk werk.”*⁵⁰⁷ Hier wil hij voornamelijk doelen naar de Gidsen. Hoe dan ook stond deze vorm van emancipatie mijlenver van de emancipatiegedachte die de tweede

⁵⁰³ ‘Emancipatie’, *Kompas* (mei 1962), 36.

⁵⁰⁴ Ibid.

⁵⁰⁵ Ibid.

⁵⁰⁶ Ibid.

⁵⁰⁷ Ibid.

feministische golf vooropstelde. Emancipatie bleef voor hem vastzitten in het voorgenoemde leidstersideaal (pagina 108), dat vooral in functie van de man functioneerde: *“Is dit [activiteit buiten het huishouden] niet nodig om haar man beter te begrijpen als universitair of anders ontwikkelde vrouw te eerbiedigen?”*⁵⁰⁸ Dat het kleine artikel een heel gekleurde visie had op de emancipatie van de vrouw, kan zeker in de richting wijzen dat dit een opinie was die niet meteen de visie weerspiegelde van het verbond. Het feit dat het toch zijn publicatie kende zou erop kunnen wijzen dat de gewone voortrekkers en leiders gebrekkige kennis hadden over de discussie. De eerste alinea van het artikel wijst echter op het tegengestelde: *“Emancipatie van de vrouw! Een felbesproken thema (sic) dat reeds velen naar de pen deed grijpen.”* Alhoewel de kennis over de discussie er wel degelijk was, bleek de gemiddelde man in het VVKS er toch redelijk onbegripvol over.

Een jaar later, in februari 1962, kwam toch al een andere houding naar voren die getuigde van meer kennis over het fenomeen. Toen liet de redactie van Kompas opnieuw iemand een opinie schrijven over vrouwenemancipatie. De auteur was deze keer hoogstwaarschijnlijk een vrouw, aangezien de bijnaam op het einde van het artikel Penalusca vermeldt.⁵⁰⁹ De schrijfster had een duidelijke mening en kennis over de maatschappelijke evolutie, waarbij ze de eerste en tweede feministische golf in perspectief zette tegenover elkaar.⁵¹⁰ Bij de tweede golf vertelde ze daarbij dat de persoonswording van de vrouw nu centraal stond, een issue dat ondanks de gelijkschakeling van man en vrouw (op juridisch en politiek niveau) nog niet bereikt was. Hoewel dit gegeven zou kunnen leiden tot een sterke argumentatie en verkondiging van het probleem, blijft de inhoud van het artikel toch een beetje in het ijle hangen: *“Naast de verantwoordelijkheid voor hun huwelijks- en gezinsleven, dienen zij ruimte te maken voor elkaars eigen mogelijkheden en het eerbiedigen en integreren daarvan in elkaars leven. Maar daarnaast dienen zij zich ook in ruimere zin verantwoordelijk te weten (...).”*⁵¹¹ Het artikel bleef de grote discussies zoals de stereotypering van de vrouw en de inferieure positie van de vrouw in het huishouden vermijden.

De twijfelachtige houding van het VVKS tegenover vrouwen komt nogmaals naar voren in een Kompasartikel over de vrouw in de Sovjet-Unie. Wat begint met een lichte lofzang voor het percentage vrouwen die werken en een universitair diploma hebben, eindigt met een kritiek op de nagestreefde gelijkheid tussen mannen en vrouwen in de Sovjet-Unie: *“Ik geloof dat het*

⁵⁰⁸ Ibid.

⁵⁰⁹ ‘De emancipatie van de vrouw’, *Kompas* (februari 1962), 29.

⁵¹⁰ Ibid, 27.

⁵¹¹ Ibid, 29.

bouwen van wegen, de arbeid in staalfabrieken, bepaalde posten in het leger, de vrouwelijke aard niet eerbiedigen. Een effectieve (sic) nivellatie is dus geen na te streven ideaal.” Het blijft vanzelfsprekend dat het VVKS een dwangmatige tewerkstelling van vrouwen niet tolereerde, maar of dit effectief zo was in de Sovjet-Unie kan niet worden afgeleid uit dit artikel. Evenwel toont het artikel een rare houding tegenover de emancipatie van de vrouw. Door middel van een voorbeeld in een autoritair land de gelijkheid tussen mannen en vrouwen als een niet na te streven ideaal proclameren, is bijzonder. *“De levenswijze moet aangepast zijn aan de vrouwelijke aard,”* volgens de schrijver van het artikel.⁵¹² Voor hem moest de maatschappij zich aanpassen aan de vrouwelijke aard, terwijl het feminisme vooral wil dat de maatschappij juist de aard van de vrouw erkent en haar meer opportuniteiten moet geven, los van de man. In tegenstelling tot de progressieve tendensen binnenin het maatschappelijk veld, bleef het VVKS dus een twijfelachtige houding aanmeten. Deze houding zal in de loop van de jaren zestig en zeventig evolueren.

In tegenstelling tot wat lezers vermoeden, blijft het opmerkelijk dat vele gendergerelateerde onderwerpen over vrouwelijkheid en mannelijkheid in Kompas te lezen zijn. Enerzijds is het logisch dat onderwerpen zoals sekse en seksualiteit voor jongens rond 17-18 jaar, die in volle puberteit zitten, belangrijk zijn. Het tijdschrift Kompas, dat hoofdzakelijk voor deze leeftijdscategorie bedoeld was, speelde hier hevig op in. Anderzijds toonde het tijdschrift veel interesse in de toenmalige culturele, economische en politieke ontwikkelingen. De bijdrages in Kompas hoeven niet altijd om vrouwenemancipatie te gaan, als gender het uitgangspunt is.

Een artikel getiteld *“Alleen voor dames?”* uit maart 1962 spreekt over mannenmode: *“Als iemand over mode spreekt, is men het er altijd over eens dat deze een bevallige gril is, voorbehouden aan dames. Ik geloof dat deze bewering niet helemaal met de waarheid strookt. Alhoewel we van de heren nooit zouden durven zeggen dat ze toegeven aan zo ’n bevallige gril, ook zij hebben altijd de mode gevolgd.”*⁵¹³ Hierbij ontkracht het artikel dat mode niet altijd de associatie moet oproepen met vrouwenmode. Met andere woorden: de schrijver van het artikel doet dus een actieve poging om de stereotypering te doorbreken en mannenmode als iets normaal te beschouwen. Gender komt vaker voor in tijdschriften van het VVKS dan eerst gedacht. Vaak onbewust hebben maatschappelijke veranderingen een impact op bewegingen die op het eerste gezicht een strakke afgelijnde identiteit bezitten. *“De mode is een resultante van verschillende elementen die de cultuur (sic) uitmaken,”* staft het artikel.⁵¹⁴ Stereotypen

⁵¹² Ibid.

⁵¹³ ‘Alleen voor dames?’, *Kompas* (maart 1962), 29.

⁵¹⁴ Ibid.

bleven echter nog steeds doorleven. Dit bewijst een kleine kwinkslag in het artikel (cfr. *“Alhoewel we van de heren nooit zouden durven zeggen dat ze toegeven aan zo’n bevallige gril”*), dat insinueert dat mannen nooit toegeven aan grilligheid.⁵¹⁵ Deze verwijzing was hoogstwaarschijnlijk bedoeld als grapje en om de lezer geboeid te houden. De kijk van het VVKS tegenover vrouwen en vrouwelijkheid zou in de loop van de jaren zestig op de deining van de veranderingen van de maatschappij vrij gelijklopend blijven. Een belangrijke verandering zou er pas komen in de jaren zeventig.

De structurele samenwerking van het VVKM-VVKS was een kantelmoment. Gender en de beleving van vrouwen en mannen kwam dan ook opvallend op de voorgrond wanneer beide verbonden de krachten bundelden door een structureel samenwerkingsverband aan te gaan in 1973. Voor de jongens veranderde er eigenlijk weinig, aangezien zij in grote mate uit de meerderheid van de leden bestonden. De meisjes daarentegen waren overduidelijk in de minderheid. In 1973 bestond ongeveer 2/3 van de VVKM-VVKS-leden uit jongens en 1/3 uit meisjes.⁵¹⁶

Voor de meisjes kwam er dus een zekere aanpassingsperiode om de nieuwe structuur gewoon te worden. Zowel op verbonds-, gouw-, als districtsniveau bleef het aantal mannelijke leden doorheen de jaren zeventig enorm groot in vergelijking met de vrouwen.⁵¹⁷ Ook op plaatselijk niveau, bij de gemengde groepen, waren de meeste leden en leiding mannen. De mogelijkheid om veranderingen door te duwen was hierdoor vaak een moeilijker gegeven. Voor de vrouwen in de beweging betekende dit vaak adaptatie, ook al trachtte het VVKM-VVKS de gelijkheid tussen de geslachten te bewerkstelligen. Hun eigen visie tegenover het “vrouw zijn” bleef er één die vaak de nog geldende maatschappelijke normen weerspiegelde: een gevoel van onbehagen, waarbij de man steeds als belangrijker op de voorgrond kwam. Een vrouw die in 1980 een artikel schreef voor *Over & Weer* geeft dit beeld goed weer:

“Zoals de zaak nu draait bij scouting ben je als vrouw niet zo vlug geneigd om mee op de wagen te springen. Want het stuur is in handen van een man (...). Wat zich binnen Scouting voordoet verschilt eigenlijk in niets van wat zich in de maatschappij afspeelt (...). Er is de buurvrouw die alleen mij ziet als verzorgster en opvoedster van mijn kind, de directie van de school die vindt dat ik als moeder toch voldoende heb aan een parttime job, de verzekeringsmakelaar die persé

⁵¹⁵ Ibid.

⁵¹⁶ VERREYKEN, *En sterren staan al teder*, 206.

⁵¹⁷ ‘Vrouwen haken af’, *Over & Weer* (mei 1980), 4.

*mijn man wil spreken voor het afsluiten van een familiale verzekering precies of daar valt met mij niet over te praten. Als ik het zo bekijk dan krijg ik in de maatschappij wel een aantal, vrij belangrijke terreinen, waarin ik initiatief mag nemen. Ik mag voor de organisatie van een huishouden zorgen, ik mag de kinderen opvoeden.*⁵¹⁸

Een zekere verandering tussen 1973 en 1980 leek er dus niet echt te komen voor de vrouw, althans toch niet in de praktijk. Dit was ook het gevoel dat een Gids in de Over & Weer van mei 1975 neerschreef, toen ze de problemen van de afgelopen twee jaar gemengde structuur samenvatte. Volgens haar zijn er drie oorzaken waarom de aanwezigheid van meisjes beperkt bleef in het nieuwe VVKM-VVKS.

In de eerste plaats zorgde de minderheid van meisjes ervoor dat zij niet zozeer hun mening durfden te verkondigen. Vooral in de plaatselijke groepen bleef dit de gemoederen verontrusten. *“Daarom is een 50-50 verhouding wenselijk. Waar dit echt niet mogelijk is, zou de ‘meerderheid’ permanent met deze ‘minderheid’ moeten rekening houden.”*⁵¹⁹ Een tweede oorzaak was het ouder en geschoolder zijn van de jongens. De kans dat mannen universitair waren, was veel groter. Hierdoor kwamen leiders vaker aan het woord dan leidsters. Een derde en laatste gegeven sluit hier nauw bij aan. Onbewust, door opvoeding en maatschappelijke socialisatie, bleef de man zich altijd een superieure houding aanmeten tegenover de vrouw. Dat de schrijver hier steeds meer het verschil zag tussen de theorie en de praktijk van co-educatie, bleef haar stevast dwars zitten: *“Samenwerking betekent daarom voor vele jongens, van hoog tot laag, binnen en buiten Scouting, dat de meisjes maar moeten mee-doen met wat de jongens hebben gepland, uitgekiend en bekookt.”*⁵²⁰ In wat volgt vertelt ze over de hardnekkige clichés en verwachtingen waarmee meisjes soms onbewust te maken kregen. Haar reactie was er één van ongeloof en onbegrip: *“Ik steiger omdat ik bij zo’n boutade telkens opnieuw aan mijn geslacht moet twijfelen.”*⁵²¹

De realiteit van het VVKM in de structuur van het VVKM-VVKS was volledig anders. De kennis om zelfstandig op je strepen te staan, zoals geleerd in het nog aparte VVKM, moesten ze nu toepassen in de nieuwe structuur. Nu moesten ze zelf hun veilige omgeving verlaten om in de nieuwe Scouts- en Gidsenbeweging de oubollige clichés en stereotypen te verbrijzelen. Dit had dan ook grote gevolgen voor de identiteitsbeleving van vrouwen: ofwel aanpassen aan

⁵¹⁸ Ibid.

⁵¹⁹ ‘Hoe staat het met de samenwerking’, *Over & Weer* (mei 1975), 4.

⁵²⁰ Ibid.

⁵²¹ Ibid.

de mannencultuur ofwel de mannencultuur aanpassen door te streven voor een gelijke behandeling. Dat is dan ook waarop de schrijfster doelt: *“Concreet zou ik voor de meisjes durven stellen: sta op voor je stukje zelfstandigheid. Kom op voor je individuele vrijheid. Zeg wat je te zeggen hebt, laat je niet intimideren, en vooral wees niet bang om belachelijk of dom te schijnen.”*⁵²²

Deze conclusies en bevindingen lijken dan ook niet zozeer te verschillen van het voorgenoemde artikel uit 1980, getiteld *“Vrouwen haken af.”*⁵²³ Ook hier gaat de schrijfster diep in op de nog steeds doorlevende onbewuste stereotyperingen. Toch komen enkele opvallende veranderingen aan bod, die uitschijnen dat de vrouwen in het VVKM-VVKS een strakkere en duidelijkere identiteit hebben ontwikkeld. In tegenstelling tot het vorige artikel komen al duidelijk meer positieve stemmen naar voren. *“De takploeg is gemengd en de samenwerking gaat vrij goed,”* weerspiegelt het toegenomen begrip tegenover vrouwen.⁵²⁴ Hierdoor kon de vrouw zich binnenin de plaatselijke groepen beter thuis voelen.

Toch houdt de tweede helft van de paragraaf een ‘maar’ in: *“Maar voor groepsleiding maakt een jongen veel meer kans. En dat ligt zowel aan de vrouwen zelf [hun opvoeding als vrouw, de gendernormering] als aan de manier van werken binnen scouting.”*⁵²⁵ Het leiden van districten, gouwen en het verbond kwam dan ook steeds heel sterk in handen van mannen. Slechts zeldzaam kwam een vrouw in een (groeps)leidingspositie terecht. De cijfers liegen er dan ook niet om: slechts 19% van de verbondsleiding, 17% van de gouwleiding en amper 11% districtsleiding is een vrouw.⁵²⁶ Ook al deed het (overwegend mannelijk) verbond moeite om vrouwen in zulke posities te krijgen, hoe lager op de structurele ladder, hoe kleiner het percentage in (groeps)leidingsposities. Met andere woorden: in vele plaatselijke groepen en districten bleef de positie van de vrouw ongewijzigd, terwijl de gouw en het verbond respectievelijk veel progressiever waren.

De mannelijke leden en leiding waren dus wel toleranter en begripvoller tegenover vrouwen, maar voor belangrijkere leidingfuncties bleef de stereotypering doorleven. Dat de vrouwenleiding beter en sneller gendergerelateerde problemen aankaarte en de gewone groepen probeerde aan te sporen, zoals in dit artikel, had dus niet op elk vlak invloed. Procentueel kon het VVKM-VVKS tussen 1973 en 1979 wel enkele vooruitgangen boeken in

⁵²² Ibid.

⁵²³ ‘Vrouwen haken af’, *Over & Weer* (mei 1980), 3.

⁵²⁴ Ibid, 4.

⁵²⁵ Ibid.

⁵²⁶ Ibid.

het aantrekken van meisjesleden. 39% procent van alle leden in 1979 waren meisjes en 44% waren leidsters.⁵²⁷ De vraag is echter of deze vooruitgang er kwam door maatschappelijke veranderingen waarbij de vrouwen meer vrijheid kregen buitenshuis of door uitdrukkelijke pogingen van het verbond om meisjes aan te trekken.

Ook bij de mannelijke leden en leiding zorgde deze nieuwe gemengde structuur voor een zekere adaptatie en verandering van de oorspronkelijk opgebouwde identiteit. Toch kan niet ontkend worden dat het VVKS zich minder moest aanpassen aan de nieuwe structuur, zij waren immers in de overgrote meerderheid. Dat dit voor hen een reden was om zich hier niets van aan te trekken, klopt echter ook niet. Tijdens het bestudeerde decennium nam de overwegend mannelijke verbondsleiding veel initiatieven om vrouwen en meisjes zich beter thuis te laten voelen. Verschillende elementen, zoals de naam van het leidingstijdschrift *Over & Weer*, wijzen erop dat de structurele samenwerking bestond uit een “over en weer” gaan van wederzijdse invloeden. In de eerste jaren valt deze evolutie echter niet op in het leidingstijdschrift. Het magazine bleef algemeen wat hangen in een nuchter en vooral informatief blad als het om genderonderwerpen ging en kende dus niet veel diepgang. Zelden kwam in het blad een kritisch artikel over vrouwen of vrouwenemancipatie aan bod. Toch bleef de inhoud van het magazine steeds in verandering doorheen de jaren zeventig en nam *Over & Weer* steeds kritischere standpunten in tegenover internationalisme, diversiteit en gender.

Voor gendergerelateerde artikels kwam steeds meer plaats vrij. De verbondsleiding mat hierbij een heel progressieve houding aan, waarbij zowel mannelijkheid als vrouwelijkheid een kritische toelichting kreeg. Een kenmerkend en typisch artikel dat de mannelijke gendernormen in vraag stelde was ‘seksualiteitsbegeleiding is gevoelsbegeleiding’ in de *Over & Weer* van mei 1978. Het artikel gaat over hoe bepaalde mannelijke seksuele geladen gedragingen op te lossen zijn via een inleving in de situatie van het kind en het bieden van een luisterend oor.⁵²⁸ De schrijver beschrijft hoe in vele groepen vaak een kordate aanpak primeerde, een gegeven vaak te linken aan mannelijkheid.⁵²⁹ Het verbond probeerde de leden via de leiding te engageren om enerzijds meer de gevoelswereld binnen te laten sluipen in het overwegend mannelijke bastion. Emotie en gevoel verdringen heeft geen nut in de leefwereld van jongens.

Anderzijds probeerde het verbond de jongens te stimuleren om opener en toleranter te zijn tegenover vrouwen en meisjes. In 1979 lanceerde het verbond verschillende keren een speciale *Over & Weer* editie, met in mei een afzonderlijke editie over de man-vrouw verhoudingen in

⁵²⁷ Ibid.

⁵²⁸ MERTENS, P., ‘seksualiteitsbegeleiding is gevoelsbegeleiding’, *Over & Weer* (mei 1978), 3.

⁵²⁹ Ibid.

de beweging.⁵³⁰ Het magazine stond deze keer vol met artikels omtrent gender: een opinie, statistieken, spelletjes om de rolpatronen te doorbreken, meningen van leden en leiding, artikels over de nog bestaande problemen, gemengde werking en zoveel meer stonden te lezen in deze thema-editie. Een roldoorbrekend spelletje was bijvoorbeeld een speciale natuurtocht, die zowel een avontuurlijke zoektocht als een knutsel- en kookactiviteit aan elkaar koppelde.⁵³¹

Eén van de meest opvallende artikels van de editie is de mini-enquête, waarbij enkele mannelijke beleidsmensen en onbekende Scoutsleiding hun mening gaven op de volgende stelling: *“Ik vind het belangrijk dat meisjes en vrouwen meer aan bod zouden komen in onze beweging?”*⁵³² Over het algemeen waren de meningen redelijk eenduidig te noemen en antwoordden ze allemaal volmondig ‘ja’. Ze stelden zich dan ook grote vragen bij de discrepantie tussen het percentage leiders en leidsters dat goed in evenwicht was en anderzijds de structuren waar vrouwen veel minder vertegenwoordigd waren. *“Wellicht is de fameuze mentaliteitsverandering (die er volgens mij is voor een deel) onvoldoende. Wellicht is er meer nodig dan alleen bewuste en konsekwente (sic) aandacht voor ‘t probleem, maar moeten we met veiligheden en sleutels, garanderen dat meisjes niet worden weggedrukt,”* schreef toenmalige verbondscommissaris Bart Boucique.⁵³³ Hierbij gaf de verbondscommissaris klaar en duidelijk aan dat er wel degelijk een mentaliteitswijziging was gekomen, zoals deze masterproef al aangaf. Helaas veranderde dat niets aan het feit dat het moeilijk bleef om meer vrouwen in de structuren te krijgen. Het feit dat het VVKM wel de volledige verbondsstructuur kon vullen met vrouwen, maar niet in de gezamenlijke werking van het VVKM-VVKS, was opmerkelijk.

Eén van de voornaamste redenen waarom het moeilijk bleef, valt echter af te leiden uit de inleiding van het artikel over de mini-enquête: *“Deze enquête lukte maar half, want de onbekende [mannelijke] scoutsmensen, we plukten een dertigtal namen willekeurig uit de lijsten, reageerden niet. Teken dat deze problematiek minder ‘heet’ is voor mensen uit groepen, dan voor mensen uit structuren (sic)? Of teken van een soort blindheid voor het probleem?”* De mogelijke oorzaken dat het artikel opsomt bezitten vele elementen van waarheid. Als dertig mannelijke bevrageden niet reageren, moet er toch wel zeker enig mannelijk mentaliteitsprobleem zijn bij de plaatselijke groepen. Hetzij bewust of onbewust: verschillende

⁵³⁰ *Over & Weer* (mei 1978).

⁵³¹ VAN LINT, P., ‘enkele roldoorbrekende activiteiten’, *Over & Weer* (mei 1978), 13.

⁵³² ‘onze mini-enquete’, *Over & Weer* (mei 1978), 5.

⁵³³ *Ibid.*

voorbeelden uit de artikelen bevestigen het onbegrip in de lagere structuren en de plaatselijke groepen.

Een concreet voorbeeld hiervan is te lezen in een onbekend gouwblad, waarnaar een artikel in *Over & Weer* verwijst: “*t Jaar van de vrouw is misschien een goede gelegenheid om al die vrouwen van onze zusterbeweging aan te porren tot actievare inzet en deelname... Kom bij onze gemeenschappelijke vergaderingen ‘ns vertellen over die dingen die jullie bij ons niet goed vinden.*”⁵³⁴ Dat deze toenadering vooral een positieve boodschap wou uitdragen staat vast, maar toch was de manier van spreken wat ongelukkig gekozen. De gids uit het VVKM-VVKS reageerde daarop met een rake opmerking: “*Wat is ‘gemeenschappelijk’ als men praat over ‘jullie’ en ‘ons’???*...”⁵³⁵ Het leek alsof de vrouwen en meisjes uit het VVKM erbij kwamen, terwijl de structurele samenwerking vooral de gelijkheid van beide verbonden verduidelijkte. Voor vele plaatselijke groepen bleef deze gedachtegang er onbewust in zitten, vooral bij groepen die overwegend mannelijk waren en soms maar zelden in contact kwamen met Gidsen. Aangezien gouwen en districten vooral uit de plaatselijke groepen rekruteerden, kwam deze mentaliteit vaak ook in de hogere structuren voor. Hoe hoger op de structurele ladder, hoe kritischer de beleving van mannelijkheid en vrouwelijkheid, en hoe progressiever de visie tegenover vrouwenemancipatie.

Tot nu besprak dit hoofdstuk alleen nog maar de maatschappelijke evoluties, de regionale verandering die dit teweegbracht en de visie van jongens en meisjes tegenover elkaar. De verhouding tussen de Gidsen en de Scouts kenmerkten zich in de bestudeerde periode enerzijds door een verschil aan socialisatie in de maatschappij (de genderrollen) en anderzijds door een verschil in aanpak op het regionaal en internationaal niveau. Toch zijn de regionale ontwikkelingen op vlak van gender vaker ingegeven door de internationale spelers dan dat we zouden denken. Bepaalde aspecten binnenin de WOSM en de WAGGGS kenden een volledige andere aanpak en hadden een weerslag op regionale spelers zoals het VVKS en het VVKM. Een gegeven dat zowel voor als na de oprichting van gemengde groepen en een gezamenlijke structuur bleef bestaan.

⁵³⁴ ‘Hoe staat het met de samenwerking’, *Over & Weer* (mei 1975), 4.

⁵³⁵ Ibid.

Volgens een artikel van Sophie Wittemans, archivaris en historicus bij de GCB, evolueerden en spitsten beide internationale organisaties zich toe op verschillende vlakken.⁵³⁶ Dat staft ze toch in het boek *Scouting Frontiers*. De WOSM legde historisch veel meer nadruk op het universalistische karakter van het individu of lid, terwijl de WAGGGS een particularistische en individuele kijk hierop had.⁵³⁷ Door het internationaal tijdschrift *Jamboree* van de WOSM te vergelijken met *The council Fire* van de WAGGGS, vond Wittemans enkele opvallende resultaten: “(...) *If the two magazines are giving roughly the same volume of ‘news from Guiding and Scouting all over the world to their readers (although WAGGGS a bit more than WOSM), they differ a lot on other topics.*”⁵³⁸ 40% van het nieuws in *Jamboree* ging over algemene principes, methodiek en Scoutstraining in de WOSM en 15% over de historische roots van de beweging. In *The council fire* berichtte nog niet eens 10% over deze thema’s.⁵³⁹ In de WAGGGS lag de nadruk vooral op de specifieke verschillen tussen de NSO’s, maar ook op de conferenties van de Gidsenbeweging. Met het belang van de conferenties in het tijdschrift wijzen ze erop dat de beslissingen niet door een algemeen bureau goedkeuring kreeg, maar in samenspraak met de NSO’s.⁵⁴⁰ Ook al vergeleek Wittemans enkel de tijdschriften uit 1949 en 1965, de differentiatie tussen de internationale niveaus wijzen op een opmerkelijk verschil.⁵⁴¹

Dat Scouts en Gidsen in verschillende regio’s hierdoor vaak moeite hebben om tot een gemeenschappelijke methode te komen, toont de praktijk in Wallonië. Wanneer Scouts en Gidsen voor eenzelfde doel moeten samenwerken (cfr. gehandicaptenwerking, co-educatie of structurele samenwerking) kan dit vaak voor grote discussies zorgen.⁵⁴² Het feit dat de Waalse federaties nog steeds opgesplitst zijn per geslacht, wijst op het mislukte co-educatie project.⁵⁴³ In Vlaanderen kon met de katholieke verbonden wel een gezamenlijke werking ontstaan, mits de nodige toegevingen. Vanuit het perspectief van Wittemans lijkt het bijna vanzelfsprekend dat het VVKS en het VVKM in een gemengd verbond vele toegevingen moesten doen aan elkaar. Niet alleen gender blijft dus een belangrijk aspect bij de vergelijking tussen Scouts en Gidsen, ook de internationale spelers gaven deze richting aan. Dit bewijst nogmaals de wisselwerking tussen internationalisme, diversiteit en gender.

⁵³⁶ WITTEMANS, S., ‘The double concept of subject and citizen at the heart of Guiding and Scouting’, N.R., Block & T.M. PROCTOR red., *Scouting Frontiers: youth and the Scout Movement’s first century*, Newcastle Upon Tyne, 2009, 64.

⁵³⁷ Ibid.

⁵³⁸ Ibid.

⁵³⁹ Ibid.

⁵⁴⁰ Ibid, 65.

⁵⁴¹ Ibid, 64.

⁵⁴² Ibid, 67.

⁵⁴³ Ibid, 68.

Samenvattend valt dit hoofdstuk uiteen in drie delen. In een eerste stuk kwam duidelijk naar voren dat de Gidsen in het begin van de jaren zestig toenemende vragen hadden rondom hun identiteit. Een gegeven dat vooral door de opkomende tweede feministische golf aan aandacht won. De Vlaamse katholieke Gidsen namen hierbij een kritischere houding aan bij de ongelijke verhouding ten opzichte van de man. Het VVKS, licht geprikkeld door het opkomende feminisme, sprak zich enkele keren kritisch uit over de vrouwenemancipatie, maar bleef hoe dan ook beïnvloed door de veranderende gendernormeringen. Het artikel over mannenmode is daar een goed bewijs van.

In het tweede stuk, wanneer het VVKM en het VVKS een structurele samenwerking aangingen, volgden de veranderingen zich in stel tempo op. De meisjes in de nieuwe structuur waren daarbij duidelijk de underdog, aangezien zij in het avontuur stapten met een grote ondervertegenwoordiging. Doorheen de jaren zeventig ventileerden ze meermaals problemen waarmee ze vaak te maken hadden: seksisme, stereotyperingen en onbewuste betutteling zowel in de maatschappij als in het VVKM-VVKS. Later kwamen in de gezamenlijke structuur steeds minder van deze problemen voor. Enerzijds ontwikkelden de meisjes en vrouwen hierdoor een strakkere identiteit en anderzijds kwam het overwegend mannelijke verbond met verschillende initiatieven op de proppen om de gelijkheid tussen man en vrouw te nivelleren. Het verbond was daarbij veel progressiever en geëngageerder dan de plaatselijke groepen en de lagere structuren. Het VVKM-VVKS kwam eind de jaren zeventig in de tijdschriften heel sterk naar voren als een verdediger van vrouwenemancipatie, iets waarvan er een decennia eerder geen sprake was. Het derde deel toonde dat moeilijkheden om op één lijn te komen, niet enkel ingegeven waren vanuit een halsstarrige stereotypering van de vrouw. Het verschil tussen de internationale spelers zorgde voor een gedifferentieerde identiteit, dat verder ging dan gender. WAGGGS hechtte meer belang aan particularisme en individualiteit, WOSM meer aan universalisme, methode en historische roots.

CONCLUSIE: MAATSCHAPPELIJKE RELEVANTIE EN DE STATUS QUO

Bij de drie thema's die deze masterproef bestudeerde kwam telkens één opvallende constante naar voren: de maatschappelijke veranderingen in de jaren zestig en zeventig hadden een onmiskenbare invloed op de perceptie en identiteit van de Vlaamse katholieke Scouts- en Gidsenbeweging. Zowel op economisch, politiek als cultureel vlak zag de wereld er fundamenteel anders uit tussen 1955 en 1980, zeker op vlakken die de Scouts- en Gidsenbeweging nauw aanbelangden. Als jeugdbeweging stond het met hun diverse ledenbevolking tussen de gewone Vlaamse gezinnen, dus een groot gamma aan aspecten waren elementair in het functioneren en up-to-date houden van de beweging. De assumptie zou kunnen gemaakt worden dat de Scouts en Gidsen zich gewoon op de deining van de maatschappelijke veranderingen bewogen. Toch stelden de bewegingen verschillende keren de status-quo in vraag en nam het meermaals een visie in die tegenin de toenmalige maatschappelijke orde ging. Historisch schommelde het beleid van de Scoutsbeweging tussen een zekere bevestiging en een invraagstelling van de maatschappij. In de eerste decennia had de oprichter van de Scouts dan ook een onmiskenbare invloed op de beweging. Methode stond in functie van een behoudsgezinde balance of power. Geleidelijk aan zou deze kijk een grote revisie krijgen op vlak van internationalisme, diversiteit en gender. Verschil qua thema, beweging of afstand tot het probleem zorgde voor de grootste differentiatie.

Bij het VVKS, het KMGM (later VVKM) en het VVKM-VVKS wonnen onderwerpen zoals internationalisme, diversiteit en gender op verschillende momenten doorheen de tijd aan belang. Het thema was dus cruciaal. Voor gehandicapten, kansarmen en migrantengezinnen in Vlaanderen begon het inclusiedenken rond de jaren veertig. Toch zal dit maar geleidelijk de verbondsagenda bepalen, aangezien maatschappelijke intenties klein waren. Midden de jaren vijftig kregen deze groepen een belangrijker stem, terwijl hun diversiteitsvisie buiten Europa nog heel koloniaal was. Omdat de internationale Scoutsbeweging een enorme groei kende, beheerste ook een internationale kijk al vroeg het elan van het VVKS. De grote dekolonisatiegolf in Afrika begin de jaren zestig zou dit enkel maar versterken.⁵⁴⁴ Diversiteit en de inclusie in het binnenland beheerste dus sneller de verbondsagenda dan de toenemende internationale samenwerking met de WOSM en de WAGGGS. Traditioneel hadden de Vlaamse

⁵⁴⁴ VALLORY, *Global citizenship education*, 212.

(jeugd)bewegingen een groot en uitgebreid web aan groepen en soorten bewegingen met elk hun eigen ideologie of gedachtegoed. Dit versterkte de discussie en de vroegtijdige agendasetting van inclusie voor kansarmen en arbeidersjeugd.⁵⁴⁵ De “programmatische” of de toenemende belangstelling aan gendergerelateerde onderwerpen kende een toename in de jaren zestig. Toch zou het pas jaren na de gezamenlijke werking binnenin het VVKM-VVKS een steviger agendapunt worden. Concrete stappen om meisjes en vrouwen beter in de overwegend mannelijke nieuwe structuur te “integreren” en stereotypen bij de wortel aan te nemen, komen pas rond 1975.

Niet alleen het thema, maar ook de beweging speelde een rol. Het VVKS en de KMGB/VVKM hebben een volledig andere ontwikkeling gekend doorheen de decennia. Zowel in de bronnenstudie als in de literatuur bevestigden verschillende elementen dat de Scouts- en Gidsenbeweging fundamenteel anders waren. Wittemans toonde aan dat dit vaak een ergernis was bij toenemende samenwerkingen tussen Scouts en Gidsen.⁵⁴⁶ Buiten enkele onderzoeken die de Scouts- en Gidsenbeweging bestudeerden in buitenlandse kolonies, waar de bewegingen wel een bijna gelijklopend project hadden, blijkt er vooral veel verschil te zijn.⁵⁴⁷ Dit verschil was een ontwikkelingsproces, dat in de beginjaren was ingegeven door ouders, leiders en de maatschappelijke tendensen. Scouts en Gidsen moesten fundamenteel anders zijn omdat de socialisatie tussen beide geslachten ook helemaal anders was. Pas tijdens en na de tweede feministische golf zullen projecten weer dichter bij elkaar aansluiten, maar de verschillen tussen de WOSM en de WAGGGS bleven duidelijk aanwezig. Toen in de overwegend mannelijke beweging van het VVKM-VVKS meisjes hun opinie ventileerden, kon je moeilijk ontkennen dat er geen opgebouwde verschillen waren. Nu nog steeds komen de historische roots en ideeën van Baden-Powell in uitgaven van *Over & Weer terecht*, dat terwijl Wittemans aantoonde dat de Gidsen in de internationale publicaties weinig over de overwegend mannelijke historische achtergronden schreven.⁵⁴⁸

Als laatste speelde ook steeds de fysieke en mentale afstand tot de discussie of het probleem een elementaire rol. In het hoofdstuk diversiteit is het opvallend dat problemen die het verst verwijderd zijn van de leefwereld van de (hogere) leiding en leden, het minst de agenda bepalen. Dat er in Congo ook plaatselijke Scoutsgroepen waren, wisten de meeste Vlaamse leden en leiding niet. Vaak bleef de beeldvorming over Congo en het volledige Afrikaanse continent

⁵⁴⁵ COUSSÉE, ‘Jeugdwerk voor allen of allen naar het jeugdwerk?’, 152.

⁵⁴⁶ WITTEMANS, ‘The double concept of subject and citizen at the heart of Guiding and Scouting’, 67.

⁵⁴⁷ JOHNSTON, ‘Courting public favour’, 510.

⁵⁴⁸ WITTEMANS, ‘The double concept of subject and citizen at the heart of Guiding and Scouting’, 64-65.

heel stereotiep. Pas toen de kloof tussen beide gebieden verkleinde door de toegenomen media-aandacht tijdens het begin van de jaren zestig, ontwikkelde er zich een duurzamere en respectvollere visie.⁵⁴⁹ Hetzelfde fenomeen is ook zichtbaar bij de visie tegenover gehandicapten en vrouwenemancipatie. Hoe meer informatie de leden hebben, hoe beter de houding. Daarom investeerde het VVKM-VVKS heel expliciet in kwaliteitsvolle tijdschriften die de belevingskloof tussen verbond en plaatselijke groep kon overbruggen. Dat de Bijzondere eisen-werking zo enthousiast was over een televisie-uitzending is in deze context perfect verklaarbaar. De kloof bleef één van de grootste uitdagingen. Een voorbeeld daarvan was zichtbaar bij de visie tegenover vrouwen. Ook al zijn deze stereotypen tegenwoordig verdwenen, nu nog steeds valt de afstand tussen verbond en plaatselijk groep (doorheen alle thema's) niet te ontkennen.

Dat de masterproef bol staat van veranderingen en evoluties is zeker. Uiteraard was niet alles vernieuwend en bleven hardnekkige stereotypen nog steeds bestaan. Wel kregen bepaalde groepen voor het eerst een belangrijkere plaats aangemeten in de beweging. Tegenwoordig blijft dit engagement nog steeds doorleven, hetzij nog steeds schommelend tussen een breuklijn van maatschappelijke betrokkenheid enerzijds en politieke neutraliteit anderzijds. De toegenomen afhankelijkheid van subsidies heeft er wel voor gezorgd dat in de laatste decennia neutraliteit en status quo terug vaker het elan beheerst.⁵⁵⁰ De inclusie van verschillende uiteenlopende groepen is in vele domeinen bereikt, maar toch slagen niet alle Vlaamse jeugdbewegingen erin om in grote mate allochtone jongeren te bereiken.⁵⁵¹

De redenen hiervoor zijn divers en hebben soms een historische dimensie. Het is zo dat Belgische postkoloniale herinneringscultuur niet veel stof doet opwaaien in ons land.⁵⁵² Belgen en Vlamingen liggen over het algemeen niet wakker van hoe migranten en allochtonen vaak bewust of onbewust de oude stereotypen voorgeschoteld krijgen. Toch kunnen standbeelden met een koloniale tint of een Scoutsgroep die Sinterklaas en Zwarte Piet op bezoek laat komen, mensen met een allochtone achtergrond kwetsen. Een neutrale en politiek correcte houding aannemen in zulke discussies is vaak een gemakkelijheidsoplossing. Toch zou een aanpassing

⁵⁴⁹ ROSKAM, *De dekolonisatie van Afrika*, 9.

⁵⁵⁰ DEBRUYNE & NAERT, 'Zien, oordelen, handelen', 164.

⁵⁵¹ VAN DAMME, F., 'Sven Gatz wil meer kleur in jeugdwerk', *De Morgen* (23 februari 2018), 9.

⁵⁵² GODDEERIS, I., 'Colonial streets and statues: postcolonial Belgium in the public space', *Postcolonial Studies*, 18 (2015), 397.

van dit klassieke antwoord misschien soelaas kunnen bieden bij nieuwe maatschappelijke uitdagingen.

Deze studie heeft onderzocht hoe de Scouts- en Gidsenbeweging vaak een tegengestelde of vooruitstrevendere positie aannam tegenover de geldende maatschappelijke normen. Een opvallend voorbeeld was de krachtdadige en reflexieve houding in de tijdschriften, zeker tegenover ontwikkelingssamenwerking en problemen zoals neokolonialisme. Hoe dan ook, van deze houding kwam steeds minder terecht. Een gegeven dat ook Debruyne & Naert opmerken in het voorgenoemde artikel “*Kansen voor een kritisch-pedagogisch jeugdwerk in een globale wereld.*”⁵⁵³ Een moderne en kritische jeugdbeweging hoeft dan ook niet verlegen te zijn om een duidelijker standpunt in te nemen bij grote maatschappelijke discussies. De leden, leiding en ouders engageren om verschillende visies, methoden en kijken uit te wisselen werkt vooral verrijkend en niet belemmerend. De status quo moet hierbij niet altijd de agenda bepalen, maar kan ook eens plaats maken voor standpunten die relevante vragen oproepen, zonder daarbij als linkse of rechtse ideoloog beschimpt te worden.

Heeft dit onderzoek dan de ultieme oplossing in petto en kan uit deze historische schets lessen getrokken worden? Neen, uiteraard niet. De bedoeling van dit werk was dan ook nooit een blind en autoritair pad uit te stippelen voor een betere Scouts- en Gidsenbeweging. Scouts en Gidsen Vlaanderen doen reeds uitdrukkelijke pogingen om de maatschappelijke taboes te doorbreken. Kijk maar naar de jaarlijkse deelname aan de Gay Pride, hun pogingen om kinderen van verschillende afkomst te bereiken en de artikels over de LGBTQ-gemeenschap en migrantenjongeren in *Over & Weer*.⁵⁵⁴ De pogingen zijn divers en veelzijdig, en doelen allemaal op een voldongen feit: een open en moderne jeugdwerking voor iedereen creëren.

Deze analyse had vooral als doel de vergeten, maar belangrijke maatschappelijke veranderingen in de jaren zestig en zeventig aan te duiden. In de historiografie zit de Scouts- en Gidsenbeweging veel te vaak vast in een vicieuze cirkel die zich vooral afspeelt tijdens de eerste decennia van de beweging. Twee feiten vallen daarbij op: enerzijds een fetish met de mannelijke Scoutsbeweging en anderzijds het constant opdraven van Robert Baden-Powell als oprichter van de beweging. De gidsenbeweging, de stem van de leiding en subalterne groepen zijn zelden de focus. Als de historische identiteit van de Scouts- en Gidsenbeweging vooral op deze twee oubollige pilaren is gebetonneerd, dan is er dus een grote discrepantie tussen wat geschreven staat en wat gebeurt.

⁵⁵³ DEBRUYNE & NAERT, ‘Zien, oordelen, handelen’, 164.

⁵⁵⁴ Eigen kennis die ik opdeed binnenin ploeg diversiteit van Scouts en Gidsen Vlaanderen.

Dit onderzoek wil daarom ook de hiaten in de historiografie van de Scouts- en Gidsenbeweging invullen. Een lacune dat zeker vanaf de jaren vijftig opvalt. De meeste onderzoeken bij de historiografische analyse beperkten zich van 1909 tot ongeveer 1950. Dit geldt zowel op wereldwijd als op Vlaams en Belgisch niveau. Alhoewel alle grote Vlaamse jeugdbewegingen ontstonden in de eerste helft van de twintigste eeuw, zorgde de tweede helft voor veel grotere uitdagingen. Zowel de verbreding als de grootste groei van de Vlaamse katholieke Scouts- en Gidsenbewegingen gebeurde rond de bestudeerde periode. De onderzochte thema's van deze masterproef kwamen in de klassieke historiografie echter zelden voor. Dit onderzoek heeft dan ook voor het eerst deze belangrijke thema's in de vroegere werking bestudeerd. Zowel voor academici, jeugdwerkers als geïnteresseerden kan deze masterproef daarom nuttige en nieuwe inzichten aanreiken. Vooral de wisselwerking tussen nationale en internationale spelers en de talrijke culturele transfers waren vernieuwend in dit onderzoek. Een onderzoek moet daarom ook altijd grensdoorbrekend zijn, een feit dat vaak niet aanwezig is in literatuur over Scouts- en Gidsenbewegingen. Een beweging staat altijd in wisselwerking met verschillende niveaus. Dit onderzoek sluit dan ook nauw aan bij wat Eduard Vallory wilde aantonen in zijn boek *World Scouting: Educating for Global Citizenship* (2012):

*“A deep and multidisciplinary analysis of scouting shows how a nongovernmental, voluntary worldwide educational movement with a localrooted activity and commitment to the respective national community has continuously promoted the sense of global belonging as global citizens among its members ever since its early days, using a model of citizenship that combines both the republican civic values of liberal-democratic nationalism and the values of cosmopolitanism.”*⁵⁵⁵

Toch bleef het vaak moeilijk om een selectie door te voeren bij het archiefmateriaal. De geschiedschrijving van de Vlaamse katholieke Scouts-en Gidsenbeweging is gekenmerkt door een wildgroei aan commissies, verbindingsploegen en comités. Om tot de essentie te komen bij dit onderzoek was een abstraherend vermogen dan ook belangrijk. Kiezen is hierbij ook steeds wat verliezen. Het zou dus evengoed kunnen dat bronnen van andere federaties, andere resultaten aanreiken. Omdat de geschiedschrijving van Scouts- en Gidsenbewegingen een specifieke voorkennis vereist, bestond daarom een groot deel uit context. Daarnaast kon het

⁵⁵⁵ VALLORY, *World Scouting: educating for global citizenship*, 105.

onderzoek niet alle stemmen aan het woord laten in de bewegingen. De stem van de leden ontlede in de beleidsdocumenten was geen sinecure en zou het onderzoek veel te ver leiden.

Onderzoek naar relevante maatschappelijke veranderingen en de impact die het heeft op Scouts- en Gidsenbewegingen wereldwijd, blijft een onderwerp waar veel potentieel in zit. Onderzoek over Scouts- en Gidsenbewegingen is heel zeldzaam, want vaak komt alleen de Scouts aan het woord. Deze gewoonte is ook sterk aanwezig in België en dat terwijl de huidige beweging veel verder reikt dan blanke Westerse mannen. Daarnaast zou het een goed idee zijn om verder door te werken op de huidige thema's, maar dan vanuit een perspectief van de leden. Dit onderzoek spitste zich toe op de (hogere) leiding. De leden en de leiding terug een stem geven past hierbij perfect in de lijn met de Subaltern Studies. Een perfecte strategie zou een combinatie kunnen zijn van "against the grain reading" van klassieke beleidsdocumenten en bronnen gemaakt over en door kinderen/leden. Rodriguez & Lauro stelden in verschillende onderzoeken vast dat niet alleen volwassenen soms vergeten worden in de archieven, ook de stem en visie van kinderen vervaagt soms tussen de mazen van het archief.⁵⁵⁶ De mogelijkheden voor verder uitdagend onderzoek zijn er dus zeker.

⁵⁵⁶ RODRÍGUEZ GARCÍA, M. & LAURO, A., 'Belgian history and the making of marginality and subalternity', *Journal of Belgian history*, 46 (2016), 19.

BIBLIOGRAFIE

1) Bronnen

a) Onuitgegeven bronnen

LEUVEN, KADOC – KU Leuven, *Vlaams Verbond van Katholieke Scouts (V.V.K.S.) (1929-1973)*.

- Doos Nr. 38
 - Fol. 1r-2r: Informatie over de werking van A.K.A. voor zieke en gehandicapte Meisjesgidsen, s.d.
 - Fol. 1r-2r: Verslag over de zitting van de hoge raad van B.E., 24 september 1960.
 - Fol. 1r-3r: Verslag vergadering te Brussel betreft T.V. uitzending, 22 april 1967.
- Doos Nr. 54/1
 - Fol. 1r-6r: Werkdocument staatsburgerlijke opvoeding, 19 mei 1969.
 - Fol. 1r-3r: Verslag van de commissie Vlaams opvoeden, 19 juni 1968.
- Doos Nr. 91
 - Fol. 1r-4r: Verslag van de N.V.P. vergadering, 21 maart 1967.
 - Fol. 1r-4r: Verslag van de vergadering van de N.V.P., 24 mei 1967.
 - Fol. 1r-4r: Verslag van de vergadering van de N.V.P., 24 juni 1967.
- Doos Nr. 94
 - Fol. 1r: Brief aan het VVKS over het gebrek aan internationale profilering van de organisatie, 22 mei 1955.
 - Fol. 1r: Brief over de annulatie van de Europa-jamboree aan de Nederlandse Padvinders, 11 januari 1965.
- Doos Nr. 96
 - Fol. 1r: invitation 7th National Scout Jamboree by the BSA, 19 januari 1968.
 - Fol. 1r: information letter about the National Scout Jamboree by the BSA, 1 juli 1968.

- Doos Nr. 100
 - Fol. 1r-2r: Brief van een pater die een Scoutsgroep heeft in Luluaburg (Congo) aan het VVKS, 23 mei 1962.
 - Fol. 1r: Brief van het VVKS aan een pater die een Scoutsgroep heeft in Luluaburg (Congo), 29 augustus 1962.
 - Fol. 1r: Brief van het VVKS over steun aan plaatselijke initiatieven bij een pater die een Scoutsgroep heeft in Luluaburg (Congo), 4 oktober 1962.
 - Fol. 1r-2r: Brief van pater die een Scoutsgroep heeft in Luluaburg (Congo) naar het VVKS omtrent hun werking, 1962.
- Doos Nr. 102/2
 - Fol.1r: Confidential paper about a Scout Committee between 1959 and 1961 (points 8 to 11), s.d.
 - Fol. 1r: Letter from the Boy Scouts International Bureau for application and recognition of Boy Scouts of Cyprus, 9 maart 1961.
 - Fol. 1r: Letter from the Boy Scouts International Bureau for application and recognition of the Fédération Nationale du Scoutisme Marocain, 8 juni 1961.
 - Fol. 1r-3r: Brief aan commissaris buitenland VVKS i.v.m. studiecommissie september 1960, 29 juli 1960.
 - Fol. 1v: Brief aan Van Der Meulen over erkenning Scouts Madagaskar, 19 oktober 1960.
- Doos Nr. 129
 - Fol. 1r: mededeling over de samenstelling van het directiecomité van het verbond der instellingen voor openluchtlevens en onaangepaste jeugd aan het VVKS, 8 juni 1967.
 - Fol. 1r-4r: vergaderingsverslag van het verbond der instellingen voor openluchtlevens en onaangepaste jeugd aan het VVKS, 12 mei 1967.
 - Fol. 1r: nota in verband met de onderhoudsprijzen voor minderjarigen geplaatst in kindertehuizen, s.d.
 - Fol. 1r: kopie van een brief aan de minister door een aan caritas catholica gelieerde organisatie, s.d.
- Doos Nr. 117/1
- Doos Nr. 140/1
 - fol. 1r: de ontwikkelingssamenwerking (dok. I), 1967.

LEUVEN, KADOC – KU Leuven, *Vlaams Verbond van Katholieke Meisjesgidsen (V.V.K.M.) (1961-1973)*.

- Doos Nr. 267
 - Fol. 1r-1v: Europe 70. Pré-Rassemblement, Mechelen, Thème: problème des ouvriers étrangers, s.d.
 - Fol. 1r-11r: besluiten, statistieken, historische schetsen en informatie bekomen in het kader van Europa 70 te Mechelen, augustus 1970.

Persoonlijk archief, SANDER VAN ISACKER, *dagboek tijdens de Jamboree in Zweden*, fol. 29 juli 2011.

Persoonlijk archief, SANDER VAN ISACKER, S., *dagboek tijdens de Jamboree in Zweden*, fol. 4 augustus 2011.

b) Uitgegeven (gedrukte) bronnen

i) Archivalische bronnen

BADEN-POWELL, O., *A letter from the world chief Guide: a February 22nd penny to the "World Captain"*, LONDON, WAGGGS headquarters (online raadpleegbaar), 1 november 1932.

Novice, 4de uitg., Elisabethville, s.d.

LEUVEN, KADOC – KU Leuven, *Vlaams Verbond van Katholieke Scouts (V.V.K.S.) (1929-1973)*.

- Doos Nr. 38
 - Fol. 1r-4v: *Operatie Raphael*, 1954.
 - Fol. 1r: *Uitnodiging infostand BE-werking op het groepsleidingscongres van maart 1967*, 1967.
 - Fol. 1r: *Uitnodiging tot kijken naar programma "Lucecat" over het scout-zijn van gehandicapte jongens*, 1967.

- Doos Nr. 94
 - Fol. 1r: *Abonnementsdienst*, 29 december 1959.
 - Fol. 1r: *Abonneren op vreemde scoutstijdschriften*, 2 januari 1955.
- Doos Nr. 76
 - Fol. 1r-2r: *omzendbrief aan leiding betreft Wereldtentoonstelling 1958*, 25 oktober 1957.

LEUVEN, KADOC – KU Leuven, *Vlaams Verbond van Katholieke Meisjesgidsen (V.V.K.M.) (1961-1973)*.

- Doos Nr. 258
 - Fol. 1r: *Uitnodiging voor Gidsen en- Jonggidsenleiding omtrent internationaal W.E. te Antwerpen 5/6 november 1966*, 22 september 1966.
 - Fol. 1r: *Uitnodiging voor Gidsen en- Jonggidsenleiding omtrent internationaal W.E. te Vucht 5/6 maart 1966*, 21 december 1965.
 - Fol. 1r: *Uitnodiging voor leidsters en VT's 1965*, 1965.
 - Fol. 1r: *Uitnodiging VVKM in het chalet te Adelloden Zwitserland*, 27 oktober 1965.
 - Fol. 1r: *Brief over tewerkstelling in Congo in het Maria-Theresia lyceum te Kinshasa*, 30 juni 1967.

ii) Kranten en tijdschriften

‘Girl scout, defence of the scheme’, *Daily Mail* (13 december 1909), 7.

‘Girl scouts, LTO the editor of The Spectator’, *The Spectator* (11 december 1909), 14.

‘Belgian Girl Scouts’, *New York Times* (14 maart 1920), 2.

‘Inleiding’, *Nationale dienst voor de jeugd: jeugdbulletin* (oktober 1946), 1.

‘Editorial: ‘missionnaires tentez l’essai...’, *Grands Lacs: revue générale des missions d’Afrique*, (15 november 1946), 3.

VAN DAMME, F., ‘Sven Gatz wil meer kleur in jeugdwerk’, *De Morgen*, (23 februari 2018), 9.

LEUVEN, KADOC – KU Leuven, *Kompas*, 1945-1967.

- ‘VVKS-stammen voor meisjes’ (mei 1961), 37-38.
- ‘De emancipatie van de vrouw’ (februari 1962), 26-29.
- ‘b.e.-aka-mededeling’ (februari 1962), 33.
- ‘Wat boeit onze 14-16-jarigen’ (maart 1962), 10-12.
- ‘Alleen voor dames?’ (maart 1962), 29.
- ‘Jeugdclubs’ (maart 1962), 40-41.
- ‘Emancipatie’ (mei 1962), 36.

LEUVEN, KADOC – KU Leuven, *Over & Weer*, 1974-2018.

- ‘Regionale samenkomst gemengde groepen’ (oktober 1974), 2.
- ‘Hoe staat het met de samenwerking’ (mei 1975), 4-5.
- ‘Geef ze een kans’ (november 1975), 6-7.
- ‘Straattoneel’ (december 1975), 6-8.
- ‘Ik versta er de ballen niet van’ (februari 1977), 2-5.
- ‘Jamboree in Iran: ja/nee?’ (oktober 1977), 8.
- ‘1-15 november: werkloosheid en derde wereld’ (oktober 1977), 8.
- ‘Het R.I.O.-rapport, wat is dat juist?’ (februari 1978), 10-12.
- ‘R.I.O, hoe kan ik er in mijn groep wat aan doen?’ (februari 1978), 12.
- ‘Jamboree’ (maart 1978), 2-3.
- MERTENS, P., ‘seksualiteitsbegeleiding is gevoelsbegeleiding’ (mei 1978), 2-3.
- ‘Scouting met mindervaliden’(oktober 1978), 5-6.
- ‘Onze mini-enquete’ (mei 1978), 5-7.
- VAN LINT, P., ‘enkele roldoorbrekende activiteiten’ (mei 1978), 13.
- ‘Gemengde werking: een oplossing voor wie erin gelooft!’ (januari 1979), 9-11.
- ‘Vrouwen haken af’(mei 1980), 3-4.
- ‘Van een koningin en bijzondere eisen’ (april 2015), 14-15.

iii) Publicaties

BADEN-POWELL, R., *Anti-war, but not, therefore, anti-military*, in M. SICA ed., *Playing the Game: A Baden-Powell Compendium*, Basingstoke & Oxford, 2007, 357-358.

BADEN-POWELL, R., *International brotherhood*, in M. SICA ed., *Playing the Game: A Baden-Powell Compendium*, Basingstoke & Oxford, 2007, 353.

BADEN-POWELL, R., *Lessons from the varsity of life*, 5de uitg., Londen, 1935.

BADEN-POWELL, R., *Scouting for Boys: A Handbook for Instruction in Good Citizenship, By Sir Robert Baden-Powell*, 4de uitg., Londen, 1917.

DEHAENE, J., *Memoires*, Leuven, 2012.

DE MEYER J. red., *Het verkennen in het parochiaal milieu*, Brussel, 1945.

FRIEDAN, B., *The feminine mystique*, New York & Londen, 2001.

GROFFI, Y. & VANHAEGENDOREN, M., *Meisjes-gidsen: inrichting van het groepsleven van meisjes-gidsen*, Leuven, s.d.

HOWARD, E., *Garden Cities of to-morrow*, F.J. OSBORN, onbekende uitg., Londen, 1970.

KNEIPP, S., *Meine Wasserkur: so sollt ihr Leben*, 8ste uitg., Stuttgart, 2010.

THOMAS, L.M., *Gezag en ongezeglijkheidheid: aspecten van de hedendaagse gezagscrisis*, Baarn, 1968.

TOSSIJN, P., *Welk spel?* (mijlpaal-serie, 5), Leuven, 1942.

VANDERVELDE, E., *L'exode rural et le retour aux champs*, Parijs, 1903.

VANHAEGENDOREN, M., *Het verkennerleven*, Schiebroek, 1939.

Constitution of the World Organization of the Scout Movement, (World Organization of the Scout Movement), online raadpleegbaar, 2011.

The Jamboree story: the full story of the eight world Jamborees of the Boy Scout movement, 1920-1955, Londen, 1957.

World Scout Conference Resolutions: 1920 – 2017 (World Organization of the Scout Movement), online raadpleegbaar, 2017.

iv) Zelfstandige bronnenuitgave

Inventaris van het archief Vlaams Verbond van Katholieke Scouts en Meisjesgidsen 1916-1973 (KADOC), Leuven, 2006.

c) **Mondelinge bronnen**

BULLENS, M., informeel gesprek, 6 mei 2018.

GRIGIS, B., informeel gesprek, 19 maart 2018.

QUAGHEBEUR, P., informeel gesprek, 17 oktober 2017.

2) **Wetenschappelijke literatuur en naslagwerken**

AKE, C., *Democracy and development in Africa*, Washington D.C., 1996.

ALEXANDER, K., 'The Girl Guide Movement and Imperial Internationalism during the 1920s and 1930s', *Journal of the History of Childhood and Youth*, 2 (2009), 37-63.

AMIN, H., 'The history of development: from western origins to global faith', *Forum for development studies*, 41 (2014), 576.

ANKERSMIT, F.R., *De historische ervaring*, Groningen, 1993.

ARNEIL, B., 'Gender, Diversity, and Organizational Change: The Boy Scouts vs. Girl Scouts of America', *Perspectives on Politics*, 8 (2010), 53-68.

BATCHELDER, W. J., *Sir Robert Baden-Powell*, s.l., 1913 (anast. herdruk Bremen, 2012).

BOSSUYT, M. & WOUTERS, J., *Grondlijnen van het internationaal recht*, Antwerpen, 2005.

BOTTEN N. & Mc MANUS, J., *Competitive Strategies for Service Organisations*, Basingstoke, 1999.

BUSSCHAERT, L., *Norbert Laude (1888-1974): leven in teken van de kolonie*, onuitgegeven masterproef, Katholieke Universiteit Leuven, onderzoekseenheid Geschiedenis, 2014.

BUTTERFIELD, J. red., *Fowler's Dictionary of Modern English Usage*, 4de uitg., Oxford, 2015, 339-340.

CAIGNIE, K., *De Vlaamse katholieke Gidsenbeweging (1939-1973)*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Katholieke Universiteit Leuven, departement Geschiedenis, 1995.

- CELLINI, J., *Universalism and liberation: Italian catholic culture and the idea of international community (1963-1978)*, Leuven, 2017.
- CHIN, R., *The Crisis of Multiculturalism in Europe: A History*, Princeton & Woodstock, 2017.
- COOLS, H. e.a., *Een eeuw Den Twee. Plezier. Vreugde. Vriendschap. Scouting*, Antwerpen, 2014.
- COUSSÉE, F., *A century of youth work policy*, Gent, 2008.
- COUSSÉE, F., *De pedagogiek van het jeugdwerk*, Gent, 2006.
- COUSSÉE, F., 'Jeugdwerk voor allen of allen naar het jeugdwerk?', G., BOMBAERTS, W., HILLAERT & F., COUSSÉE, red., *Curieuzeneuze pastapot: diversiteit en toegankelijkheid in het jeugdwerk*, Gent, 2010.
- CUSHMAN, D.J., 'Being Prepared: The Boy-Man, review of The Life of Lord Baden-Powell by Tim Jeal', *The Sewanee Review*, 100 (1992), IX-XII.
- DEBRUYNE P. & NAERT, J., 'Zien, oordelen, handelen.' Kansen voor een kritisch-pedagogisch jeugdwerk in een globale wereld?', F. COUSSÉE & L., BRADT red., *Jeugdwerk en sociale uitsluiting: handvatten voor emanciperend jeugdbeleid*, Leuven, 2012, 161-171.
- DELBROEK, B., *In de put: De arbeidsmarkt voor mijnwerkers in Belgisch-Limburg, 1900-1966*, Hilversum, 2006.
- DENNY, K. E., 'Gender in context, content, and approach: comparing gender messages in Girl Scout and Boy Scout handbooks', *Gender and Society*, 25 (2011), 27-47.
- DE GROOT, J. & MORGAN, S., *Sex, Gender and the Sacred: Reconfiguring Religion in Gender History*, Hoboken, 2014.
- DE MEYER, V., *Sea-scouting: Scheiding en re-integratie (1960-1983)*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Universiteit Gent, faculteit letteren en wijsbegeerte, 2007.
- FIERENS, W., *Authentiek en verbonden: hoe Scouts en Gidsen Vlaanderen zingeving beleven*, onuitgegeven doctoraatsverhandeling, Radboud University Nijmegen, faculteit der filosofie, theologie en religiewetenschappen, 2015.
- FISHMAN, R., *Urban utopias in the twentieth century: Ebenezer Howard, Frank Lloyd Wright and Le Corbusier*, New York, 1977.

- GAERTNER, S.L. & DOVIDIO, J.F., *Reducing Intergroup Bias: The Common Ingroup Identity Model*, New York, 2012.
- GAY, P., *De eeuw van Schnitzler: de opkomst van de burgerij in Europa*, L. GILLET vert., Amsterdam, 2002.
- GENZ, S., *Postfeminities in popular culture*, Basingstoke, 2009.
- GERARD, E., *Politieke geschiedenis van België*, Leuven, 2016.
- GEVERS L. & VOS, L., 'jeugdbewegingen in Vlaanderen: een historisch overzicht', M. D'HOKER & M. DEPAEPE red., *Op eigen vleugels: liber amicorum prof. dr. An Hermans*, Antwerpen & Appeldoorn, 2004, 59-70.
- GODDEERIS, I., 'Colonial streets and statues: postcolonial Belgium in the public space', *Postcolonial Studies*, 18 (2015), 397-409.
- GOYPAL, O.P. red., *Understanding And Scouting With Physically Handicapped*, Delhi, 2005.
- HAU, M., *The cult of health and beauty in Germany. A social history, 1890-1930*, Chicago & Londen, 2003.
- HENDERIX, P. *Mannelijkheid in Vlaamse katholieke scoutstroepen tijdens het interbellum*, onuitgegeven masterproef, Universiteit Gent, faculteit letteren en wijsbegeerte, 2013.
- HOOGHE, M. & JOORIS, A., *Golden Sixties (1958-1973): België in de jaren zestig*, Brussel, 1999.
- JOHNSTON, S., 'Courting public favour: the Boy Scout movement and the accident of internationalism (1907-29)', *Historical Research*, 88 (2015), 508-529.
- JORDANOVA, L., 'Natural facts: a historical perspective on science and sexuality', J. PRICE & M. SCHILDRICK red., *Feminist theory and the body*, Edinburgh, 1999.
- JØRGENSEN, E.K., *International relations theory: a new introduction*, 2de uitg., Londen, 2018.
- KAIWAR, V., *The postcolonial orient*, Chicago, 2015.
- KARNS, M.P., MINGST, K.A. & STILES, K.W., *International organizations: the politics & processes of global governance*, 3de uitg., Boulder & Londen, 2015.

- KENNEDY, R., *Nigger: The strange career of a troublesome word*, New York, 2002.
- KEUP, C., 'World Scouting: Educating for Global Citizenship (review)'. *Journal of the History of Childhood and Youth*, 7 (2014), 563–564.
- KINT, J., *Expo 58 als Belichaming van het Humanistisch Modernisme*, Rotterdam, 2001.
- KROONENBERG, P.J., *The Undaunted: keeping the Scouting spirit alive. The survival and revival of scouting In Central and Eastern Europe and Southeast Asia*, 3de uitg., s.l., 2011.
- LATRÉ, B., *Strijd & inkeer: de kerk- en maatschappijkritische beweging in Vlaanderen 1958-1990*, Leuven, 2011, 187.
- MIGOM, W., *Maurits Van Haegendoren: van para-tot partijpolitiek*, onuitgegeven masterproef, Universiteit Gent, faculteit letteren en wijsbegeerte, 2011.
- MILLER, S.A., 'Scouting for Girls: A Century of Girl Guides and Girl Scouts. By Tammy M. Proctor', *Journal of Social History*, 45 (2011), 541–542.
- MINDIOLA, T. Jr., NIEMANN, Y.F. & RODRIGUEZ, N., *Black-Brown relations and stereotypes*, Austin, 2002.
- OWEN, A., *The Darkened Room: Women, Power, and Spiritualism in Late Victorian England*, Chicago & Londen, 2004.
- PARSONS, T., *Race, Resistance, and the Boy Scout Movement in British Colonial Africa*, Athens (VS), 2004.
- PROCTOR, M.T., 'A Separate Path: Scouting and Guiding in Interwar South Africa', *Comparative Studies in Society and History*, 42 (2000), 605-631.
- PROCTOR, M.T., *On my honour: Guides and Scouts in Interwar Britain*, Philadelphia, 2002.
- PROCTOR, M.T., *Scouting for Girls: A Century of Girl Guides and Girl Scouts*, Santa Barbara, 2009.
- RAPPAPORT, E., 'Review: New Visions of Class and Gender in the Victorian and Edwardian Metropolis', *Journal of British Studies*, 38 (1999), 392-398.
- RIST, G., *The history of development: from western origins to global faith*, P. CAMILLER vert., 4de uitg., Londen & New York, 2014.

RODRÍGUEZ GARCÍA, M. & LAURO, A., 'Belgian history and the making of marginality and subalternity', *Journal of Belgian history*, 46 (2016), 10-35.

ROGGEMAN, K., 'Coëducatie', *Jaarboek van de vrouw 1993: de situatie van de vrouw in Vlaanderen, anno 1993*, Leuven & Apeldoorn, 1994, 39-50.

ROSENTHAL, M., *The character factory: Baden-Powell and the origins of the Boy Scout Movement*, New York, 1986.

ROSENTHAL, M., & BURUMA, I., 'A Bad Scout? Michael Rosenthal and reply by Ian Buruma', *The New York Times Book Review*, 27 (1990).

ROSENZWEIG, R. & THELEN, D., 'The presence of the past', H. KEAN & P. MARTIN red., *The public history reader*, Londen & New York, 2013, 30-51.

ROSKAM, K., *De dekolonisatie van Afrika*, Bussum, 1982.

SELTEN, P., *Het apostolaat van de jeugd: katholieke jeugdbewegingen in Nederland*, onuitgegeven doctoraatsverhandeling, Katholieke Universiteit Nijmegen, faculteit wijsbegeerte, letteren en godgeleerdheid, 1991.

SIMS, A.H., 'Juliette Gordon Low (1860-1927)', A.S., CHIRHART & B., WOOD red., *Georgia Women: Their Lives and Times, Volume I*, Athens (VS, Georgia), 2009, 370-390.

SPRINGHALL, J.O., 'The Boy Scouts, Class and Militarism in Relation to British Youth Movements (1908-1930)', *International Review of Social History*, 16 (1971), 125-158.

STRYKER, S., *Transgender history*, Berkeley, 2008.

THOMAS, M., 'Anarcho-Feminism in late Victorian and Edwardian Britain, 1880-1914', *International Review of Social History*, 47 (2002), 1-31.

TILMAN, S., 'Le scoutisme au Congo belge (1922-1960): une école de l'élite pour les jeunes indigènes', *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis*, 28 (1998), 363-404.

TOLLEBEEK, J., *Metamorfoses van het Europees historisch besef: 1800-2000*, Brussel, 2015.

VALLORY, E., *Global citizenship education: study of the ideological bases, historical development, international dimension, and values and practices of World Scouting*, onuitgegeven doctoraatsverhandeling, Universitat Pompeu Fabra, department of political and social sciences, 2007.

- VALLORY, E., *World Scouting: educating for global citizenship*, New York, 2012.
- VANDEN BORRE, S., *Toga's voor 't Hoge: geschiedenis van de Leuvense universiteit in Kortrijk*, Leuven, 2015.
- VAN DUYNLAGER, E., *De eerste tieners: consumptiecultuur in Vlaamse jongerenbladen (1930-1970)*, onuitgegeven masterproef, KU Leuven, onderzoekseenheid Geschiedenis, 2012.
- VAN NEDERPELT, J., *Een wereld apart: de uitsluiting van de Derde Wereld*, Assen, 2004.
- VERREYKEN, K., *En sterren staan al teder: 100 jaar Scouts en Gidsen Vlaanderen*, Gent, 2010.
- VRANKEN, J., VAN HOOTEGEM, G., & HENDERICKX E., *Het speelveld, de spelregels en de spelers?, handboek sociologie*, 5de uitg., Leuven, 2013.
- VRIELYNCK, S., 'Het archief van 11.11.11: de geschiedenis van een dwarsligger', *Contemporanea: Mededelingenblad van de Belgische Vereniging voor Nieuwste Geschiedenis*, 38 (2016).
- WARNER, M. red., *Fear of a queer planet: queer politics and social theory*, Minneapolis, 2004.
- WASSON, E., *A history of modern Britain*, 2de uitg., Oxford, 2016.
- WITTEMANS, S., 'The double concept of subject and citizen at the heart of Guiding and Scouting', N.R., BLOCK & T.M. PROCTOR red., *Scouting Frontiers: youth and the Scout Movement's first century*, Newcastle Upon Tyne, 2009, 56-73.
- WOODWARD, A.E., 'Belgium', *The greenwood encyclopedia of women's issues worldwide: Europe*, III, Westport, 2003, 71-86.
- 'Baden-Powell, Robert Stephenson Smyth', *Grote Winkler Prins Encyclopedie*, 9de uitg., III, Amsterdam & Antwerpen, 1991, 197.
- 'Scouting', *Grote Winkler Prins Encyclopedie*, 9de uitg., 13. XXI, Amsterdam & Antwerpen, 1992, 13-14.

3) Websites en audiovisueel materiaal

CLOOTS, K. & VRIELYNCK, S., 'Nationaal Centrum voor Ontwikkelingssamenwerking (1966-heden)', *Odis*, 2017 (http://www.odis.be/lnk/OR_1243). Geraadpleegd op 23 mei 2018.

HOSKINS, T., 'Why do the Boy Scouts want to Include Girls?', *The Atlantic*, 2017 (<https://www.theatlantic.com/politics/archive/2017/10/why-did-the-boy-scouts-decide-to-accept-girls/542769/>). Geraadpleegd op 25 december 2017.

MILLER, M.M., *Poverty Inc.*, dvd, 2014.

VALLORY, E. [Sean Chiang], *World Scouting Educating for Global Citizenship - part I*, video, 24 februari 2010 (<https://www.youtube.com/watch?v=8exnhC3HYiw&t=883s>). Geraadpleegd op 28 april 2018.

WARREN, A., *Oxford dictionary of national biography*, 2008 (<http://www.oxforddnb.com/>). Laatst geraadpleegd op 27 februari 2018.

'A brief history of transgender issues', *The Guardian*, 2010 (<https://www.theguardian.com/lifeandstyle/2010/jun/02/brief-history-transgender-issues>). Geraadpleegd op 17 april 2018.

'Belgische Scouts laten discriminatie homo's verbieden', *De Standaard*, 2001 (http://www.standaard.be/cnt/dst20072001_018). Geraadpleegd op 25 december 2017.

Faber & Faber (<https://www.faber.co.uk/tutors/tim-jeal/>). Geraadpleegd op 14 november 2017.

FOSwiki (http://wiki.fos.be/foswiki/De_geschiedenis_van_FOS_Open_Scouting). Geraadpleegd op 5 maart 2018.

ODIS (<http://www.odis.be/>). Laatst geraadpleegd op 2 augustus 2018.

Princeton University press (<https://press.princeton.edu/titles/10965.html>). Geraadpleegd op 28 november 2017.

'Robert Baden-Powell, 1st Baron Baden-Powell', Encyclopaedia Britannica online academic edition (<http://academic.eb.com.kuleuven.ezproxy.kuleuven.be/levels/collegiate/article/Robert-Baden-Powell-1st-Baron-Baden-Powell/11700>). Geraadpleegd op 25 februari 2018.

Scouting Nederland (<https://www.scouting.nl/over-scouting/wat-is-scouting/geschiedenis-en-toekomst>). Geraadpleegd op 28 februari 2018.

Scouts, 2018 (<https://www.scout.org>). Laatst geraadpleegd 12 februari 2018.

Scouts, 2013 (https://web.archive.org/web/20130806172626/http://scout.org/en/our_organisation/governance/world_bureau). Geraadpleegd op 25 april 2018.

Scouts en Gidsen Vlaanderen (<https://www.scoutsengidsenvlaanderen.be>). Laatst geraadpleegd op 5 mei 2018.

World Association of Girl Guides and Girl Scouts (<https://www.waggs.org>) Laatst geraadpleegd op 12 mei 2018.

SAMENVATTING

De Scouts- en Gidsenbeweging is een jeugdbeweging waar iedereen wel eens van gehoord heeft, hetzij eens toevallig in het straatbeeld met hun opvallend uniform of bij het organiseren en houden van een plaatselijke fuif in de buurt. Zowel in Vlaanderen als in de rest van de wereld kende de beweging echter een lange en wisselvallige geschiedenis, waarbij methodes en programma's vaak de maatschappelijke deining volgden. Dit was niet anders bij het VVKS en het VVKM, de vroege voorlopers van het huidige Scouts en Gidsen Vlaanderen.

Toch waren er doorheen de jaren momenten waarbij de Scouts en Gidsen een andere houding aanmaten tegenover de geldende normen in de maatschappij. Hierbij verlieten ze de status quo, om zelf een eigen route uit te stippelen voor thema's en onderwerpen van alle slag. Het onderzoek baseert zich hierbij op beleidsdocumenten en vergaderingsverslagen van de nationale leiding enerzijds en tijdschriften van de verschillende verbonden anderzijds. Deze masterproef legt zich toe op de drie grote thema's waar de Vlaamse katholieke Scouts- en Gidsenbewegingen een duidelijke evolutie doormaakten: internationalisme, diversiteit en gender. De masterproef bestudeert hierbij de periode 1955-1980.

Aangezien de Scouts- en Gidsenbewegingen ingebed zijn in grotere internationale structuren, staat in een eerste stuk de interactie met de internationale spelers centraal. Niet alleen de internationale Scouts- en Gidsenorganisaties (WOSM en WAGGGS) staan hier in de kijker, ook het overleg en de correspondentie met andere federaties. De grote groei van de beweging en de secularisering van de maatschappij geven hierbij intenties tot hervorming van de beweging in de jaren zestig. In een tweede deel komt het diversiteitsaspect aan bod. Zowel de houding van de Scouts en Gidsen tegenover diversiteit in het binnen- als buitenland krijgt een grondige analyse. Voor de buitenlandse analyse fungeert Congo als specifieke casus. In Vlaanderen zelf gaat de specifieke aandacht naar migrantenjeugd, kansarmen en gehandicapten. Dit gaat gepaard met uiteenlopende meningen en aanpakken doorheen de jaren zestig en zeventig. Het laatste onderdeel bewijst dat gendergerelateerde discussies bij de bestudeerde federaties al langer aanwezig waren dan verwacht, hetzij soms onbewust. Co-educatie, vrouwelijke kritiek en mannelijke bezorgdheid zijn intenties die ervoor zorgden dat de genderbeleving en de geslachtsverhoudingen veranderden.

De studie kon hierbij aanwijzen dat de Vlaamse katholieke Scouts- en Gidsenbewegingen vaak een tegengestelde of vooruitstrevendere positie aannam tegenover de geldende maatschappelijke normen. Drie belangrijke elementen zorgden voor een zekere differentiatie in dit engagement: het behandelde thema, de beweging en de afstand tot het fenomeen (zowel fysiek als mentaal). Dit onderzoek kon dit in kaart brengen door middel van een kwalitatief bronnenonderzoek met een duidelijk afgebakende methodiek. De verbonden kwamen hierbij sterker op de voorgrond als zelfkritische organisaties, die politiek activisme niet schuwden. Een feit waarmee het huidige Scouts en Gidsen Vlaanderen het steeds moeilijker heeft. Het onderzoek versterkt daarmee het debat tussen niet-partijgebonden activisme en politieke neutraliteit in de beweging.

Kernwoorden: Scouts- en Gidsenbeweging, internationalisme, secularisme, Congo, gehandicaptenwerking, diversiteit, jeugdwerk, kansarmen, migrantenjeugd, gender, vrouwenemancipatie, tweede feministische golf.